

Megjelent 's a' két magyar hazában minden hiteles könyvárosnál megszerezhető :

AURORA.

Hazai almanach , alap. Kisfaludy Károly folytatja

B A J Z A.

1837.

T a r t a l m a :

PRÓZÁK: I. Pályakép. Philosophiai elbeszélés. Szontagh Gusztáv. II. Román és nem-román. Vig elbeszélés. Kovács Pál. III. Az utolsó orebita. Historiái elbeszélés. Pintér Endre. IV. Verhovina. Tündérrege. Gaal V. A' külföldiek. Vigjáték 3. felv. Fay András. VI. Orlay. Komoly elbeszélés. Vörösmarty. VII. Yoridala. Keleti elbeszélés. Vajda. VIII. Időszakok és koszorúk. Toldy Ferencz.

BALLADÁK, LEGENDÁK 'S ROKON NEMŰEK. Cz.... A' falusi kis leány Pesten. Remete Péter. Czuczor: A' legszebb ének. Kont. Hunyadi' halála. Szűz Margit' álma.

ODÁK, DALOK, EPIGRAMMAK 'S TB. Bajza. Jelen és mult. Őszi dal. A' reményhez. Jó éjszakát. Csaba. A' hű leány. Gyász és remény. Idához. Cz....: Nyilatkozás. Népdalok I—VII Czuczor: Hunyadi János. Révai. Hunyadi László. Ki az? Erdélyi János: Az álom. A' esónakos. Dal. Csalódás. Gaal: Hattyúdal. Tolló: A' holdhoz. Mellyik jobb? Lukács Móríc: ... néhez. Egy eb sírjára. Tudás. Egy koponyából készült billikomra. Makáry: Pályakép. Nagy Ignác: Nemzeti leró. A' kulcs. Nemzeti kincs. Szenvéy: Hajdan és most. Zagyva. Az uracs. Budapesti híd. A' korszelen. Az ideálok. Honi bőség. A' vándor. A' magyar. Nyugoti napfény. Székács: Tynnichos. A' szerelem dalnokaihoz. Ember 's emberek. Esdeklés. Hajnal és éj. A' fősvény. A' helót. Apáink. A' barlangban. Amor ellen. Tóth L. Szinez: Ida sírján. A' völgyi ház. Viszonzás. A' csalóka távol. Egy alvó kised fölött. Holt máka. Vörösmarty: A' szegény anya. Egy képszoborra. Szózat. Emlékkönyvbe.

EREDETI ACZÉLMETSZÉSEK: I. Vörösmarty Mihál' arczképe. Rajzoló Barabás. metsz. Schwerdtgeburth. II. A' rabló. Vörösmarty' hasonló című balladájához. Rajz. Ender, metsz. Axmann. III. Csák és baráti. Kisfaludy Károly' Trencsényi Csák Matéjához. Rajz. Ender, metsz. Eissner. IV. Országgyűlés. Kisfaludy Csák Matéjához. Rajz. Ender metsz. Mahlknecht. V. Omode és Hedvig. Kisf. Csák Matéjához. Rajz. Ender, metsz. Mayer Károly Nürnbergben.

Ara a' 404 lapnyi vastagságú könyvnek finom angol kötésben

3 for. 30 kr. peng. —

Reményli a' kiadó, hogy az Aurora, melly 16 év óta elakadhatlanul foly, ez évben is ki fogja elégíteni a' tisztelt olvasó közönség' várákozását, mert mind képeire mind tartalmára nézve felül haladja, mult évi folyamatait. Sem olly bő sem olly sokféle tárgy még nem volt mint ez évben. Tökéletesbitésére semmi el nem mulasztott. Képei mind jeles külföldi mesterektől metszék 's a' kiadó azt hiszi, hogy költség' tekintetében maximumát próbálta annak, mit magyar könyvkiadásnál merhetni; minek némi igazolására elég legyen csak azon egyet említenie, hogy ez évi öt aczélmetzés 1300 pengő forintba került. Ez oka, hogy a' könyv eddigi ára 30 krajczárral főlebb emeltetett.

Példányok kaphatók a' kiadónál is, Dorottya utcában 20. sz. alatt és az Athaeneum' hivatalában, Barátok piacán a' kir. curia melletti sarok házban, 434 sz. 2dik emel. (3)

Pesten Fűskúti Landerer Lajos'

könyvnyomtató-Intézetében legujabban megjelent, 's a' könyváros és kötő

Urakhoz épen most küldöztetik szét :

k ö z h a s z n u

Honi Vezér

1837dik évre.

Ara bekötve 1 fr. 24 kr. ezüstben.

Figyelmeztetés az „Is mertető” iránt.

Legközelebb mult félévi lapjainkhoz ígért történeli kép a' művész' kezeiből kőnyomatási kezekbe jöven, miután a' correcturának megtörténtével a' tisztalapoknak nyomtatásába belekaptak, 5 tiszta darabnak levonása után a' kő mellyen a' rajzolás volt, szerencsétlenségünkre eltört. Mi azonban a' mult félévi n. é. előfizetőinknek megnyugtására jelentjük: hogy a' kép ismét másodszer elkezdett, és mintegy öt hét múlva ígért szavunknak úrai lehetünk. Ne-hogy pedig a' történet dolog iránt valaki kétséget tá-moszthasson, mi a' törölt követ az 5 levont képpel együtt Tekintetes Földv. Gábor úrnak Tettes ns. Pest vgye másod al Ispányának bemutatjuk, és kegyes engedelménél fogva ráhivatkozva a' n. é. elő-fizetőinket ezennel értesítjük.

Jelentjük továbbá, hogy a' muló félévi közhasz-nu lapjainkból, rajzokkal, hangművekkel és annak idejében a' történeli ingyen képpel-is leszállított áron postabér nélkül 2 f. 30 kr. okért pengőben még szol-gálhatunk.

Most közelgető félévi lapjainkat pedig, mellyek-ben különös figyelmünket a' mezeigazdaságra és ke-reskedésre fordítandjuk a' n. é. haza', és honfiak' ke-gyelmébe ezennel egész tisztelettel ajállani batorko-dunk; meglevén győződve, hogy illy alakításu, hasz-nos tárgyakkal bővelkedő, csinos külsejű; rajzokkal, hangművekkel, és félévenként egy nagy történeli képpel ellátott újság ócsóbb áron az egész austriai birodalomban nem létezik. Költ Pesten 10ber 29én 1836.

Ismertető szerkeztősége

1) **HIRDETÉS.** T. N. Vas vgyében, Szombat-hely mezővárostól félórányira, az úgy nevezett Gyöngyös folyó mellékén fekvő Zarkaházi részjósza-gát az illető birtokos földessasszonyság örökben el-adni kívánja. Áll ezen jószág. a.) 12 hold Curialis belső, épületes telekből, mellyen a' Szombathelyről Rumba vezető országúttal, mintegy száz öl távolságra, általellenben, és szabad téren, egy emeletes délnék fekvő, 's Cseréppel fedett Kastély vagyon, fent hat alul öt száraz szobával egy tágas konyhá-val, dupla életes kamrával; 's a' t. E' kastély foly-tában található veteményes és gyümölcsöskert, kőfállal kerítve; ezeken kívül, az érintett 12. hold belső telken a' majorok minden; egy legvirágzóbb mezei-gazdasághoz szükséges, 's a' legjobb kar-ban levő épületekkel rakva vagynak; b.) 383 hold majorsági 1ső osztálybeli szántóföldekből; mel-lyekből az uraság 175 holdat magányosan használ c.) 39 hold magányos birtokú rétből; d.) 4. hold belső pusztá telekből; e.) 31 $\frac{1}{2}$ hold tölgyes erdőbül; f.) 65 hold közös legelő gyepbül; g.) a' Gyöngyös folyón másfél, mindegyik három kerekű malomból mellyektől esztendőnként 220. p. m. buza, és 440, p. m. kenyérnek való gabona adatik haszonbérül. h.) az a.) pontban leirt országutban, két korcsmából, mellyektől esztendőnként fizettetik készpénzül 450 v. fl. árenda; i.) nyolcz jobbágytelekből, mellyektől 757. gyalog napi munkaszolgáltatik. Birkát tarthatni 500. darabot. — Mind ezen elő számlált javak ára mint egyéb körülmények felől, mindenkinek N. Vas vgyében keblezett sz: kir: Kőszög városában lakó T. Laky Antal táblai ügyvéd úrhoz küldendő megkereső, de bérmentes levelére, válasz fog adatni 3)

A' Tettes Váczi Káptalan Uradalom részéről Vác városában helyezett Arany Csillag Vendégtoga-dójának 1837ki Januar: 19éré hirdetett árverése, e-zennel vissza huzatik.

3) A' n. m. m. kir udv. Kamara rendelése követ-kezésében köz hirre tétetik, hogy 1837 eszt. január 3kán szokott reggeli órákban az ó budai kir. kam-praefectusi hivatal írószobájában tartandó nyilvános árverés után az alább megnevezett kir. haszonvételek 1836dik esztendei majus 1jétől kezdve számítandó egymás utáni három esztendőre bérbe adatni fog-nak, nevezetesen:

1ször A' héti 's esztendei vásárok' jövedelme Zsámbék kor. mezővárosban;

2ször Az uradalmi mészárszék ugyan Zsámbékon hozzá tartozó 26 $\frac{1}{4}$ holdnyi szántófölddel, 1 $\frac{1}{2}$ holdnyi réttel, és a' mészárszék bérlőjének való lakással.

3ször Az uradalmi korcsma és mészárszék, hozzá való 22 holdnyi földdel Budaörs kor. helységben.

4ször Az uradalmi korcsma és mészárszék hozzá tartozó $\frac{1}{7}$ holdnyi réttel Bogdány kor. helységben.

5ször Az uradalmi korcsma és mészárszék Kis-Oroszi kor: helységben.

6ször Az uradalmi korcsma és mészárszék Vis-segrád kor. mezővárosban.

7ször Az uradalmi csapszék Cséki pusztán Buda-örs kor: helység mellett, az úgy nevezett mészáros uton, hozzá tartozó 11 $\frac{5}{8}$ holdnyi szántófölddel.

8ször Az uradalmi korcsma Maria-Eichl helyen Budakesz közelében.

9ször Az uradalmi korcsma Kis-Ingi pusztán Ó Buda közelében a' Sz.-Endrei út mellett hozzá tar-tozó 3 $\frac{1}{2}$ holdnyi szántófölddel.

10ször Két kőbánya Budakesz helysége határában.

11ször Az uradalmi kőbánya Békás-Megyer helysége határában a' szőlőhegyek fölött.

12ször A' 2dik számalatti uradalmi kőbánya Nagy-Maros határában a' zebegényi uton fölül az úgy nevezett Bachgründel völgyben.

13ször A' 3dik szám alatti kőbánya szinte Nagy-Maros helysége határában az úgy nevezett Bachgrün-del völgyben.

14ször A' dunai halászat Ó Budától kezdve Mo-nostorig.

15ször A' dunai halászat Tótfalutól kezdve Bog-dányig.

16ször A' dunai halászat a' Vissegradi uradalom-nak egész határában.

17ször Az uradalmi úgy nevezett belső malom Vissegrád mezővárosában hozzá tartozó 1 $\frac{1}{2}$ holdnyi szántófölddel és $\frac{1}{4}$ holdnyi réttel.

Melly árverésre a' bérleti szándékozók elegen-dő bánatpénzzel 's megkívántatni szokott egyébne-műkkel ellátva megjelenni ezennel hivatalosak. A' bér-leti föltételeket előbb is megtudhatni a' fen nevezett hivatal írószobájában. (3)

1) Heves és külső-Szolnok t. e. megyében keblezett Roff helységben, mintegy 30 mászányi igen jól, és tisztára elkészített idei termés Luczerna-mag, táblabíró Roff Borbély Sándor urnál, mázsája 20 pengő fiával eladandó. — (3)

3) Szilva-pálinka, szalonna és háj kisebb mennyi-ségben is kapható Pesten L i e d e m a n J. F r i d r i c h-nél; az ujjvárosi 3 koronautczai 267 számú házban. (3)

2) Valódi Champagnei Bort 1854dik évről, vereset 's fehéret, nagy és kis palaczkokban kaphatni Pesten József-piacon Szttriberny János Ferencz nagy kereskedésében. (3)

4) **ÚJ TUDOMÁNYOS, SZÉP LITERATURAI és CRITICAL FOLYÓIRAT.**

AZ ATHENAEUM,
tudományok és szépművészetek tára,
és társa **FIGYELMEZŐ**
az egyetemes literatura körében;

Dr. SCHEDEL, VÖRÖSMARTY és BAJZA szerkesztésök alatt, megindúl januárius' 1. 1837 's azon túl hetenként háromszor jelenik meg, név szerint; az Athenaeumból csütörtökön és vasárnap egy egy ív, a' Figyelmezőből minden kedden egy ív.

Bővebben adja elő ezen, a' haza' minden mivelt rendének szánt, kettős folyóirat' tervét a' hazai hírlapokhoz mellékelt nagyobb jelentés.

Azon tisztelt IRÓK, kik eddig munkás részvételüket ígérték, a' következők: Balásházy János, Brassai Sámuel, Bugát Pál, Czuczor Gergely, Gróf Dessewffy Aurél, Báró

Eötvös József, Fábrián Gábor, Fáy András, Frivaldszky Imre, Gaal József, Gorove László, Gyóry Sándor, Herepei Károly, Jakab István, Báró Jósika Miklós, Klauzál Imre, Kovács Pál, Kölcsey Ferencz, Luczenbacher János, Molnár Sándor, Nagy Károly, Péczely József, Stettner György, Szász Károly, Székács József, Szevény József, Szontagh Gusztáv, Tasner Antal, Tóth Lőrincz, Vajda Péter, Warga János, Zsivora György.

Félévi ára a' kettőnek, noha hetvennyolcz ív imperiál-negyedrétben, csinos, tömött és könnyű olvasatu nyomtatással; HELYBEN, kihordással, vagy könyvárosi úton 4 fr. cp. POSTAN, nyomtatott boríték alatt 4 fr. 48 kr. cp. Velin példányok félévenként öt huszassal drágábbak. Helybeliek évnegyedenként is válhatnak példányt 2 forintjával. Előfizethetni a' kiadó-hivatalban, Pesten, a ferencziek' piacán, a' kir. curia melletti sarokházban, 434 sz. alatt, a' 2d. emeletben; Pesten kívül minden kir. postahivatalnál. Végre könyvárosoknál is, ha ki havonként kívánna járni. — Mint-hogy fölösleges példányokat nem nyomatunk, a' rendelések' sebes megtételét, úgy a' címek' teljes és hibátlanjegyzékét kérjük. Pesten, dec. 12. 1836. (5)
Dr. Schedel Ferencz és Vörösmarty Mihál.

2) **H e c k e n a s t G u s z t á v**
magyar és külföldi könyvkereskedésében Pesten váczai-utczában 39 szám alatt

Újlesztendei ajándéku

alkalmazható munkák,

u g y m i n t:

Gyermek- és ifjúságiratok,
régí 's új

Classicusok' öszves kiadásai,
egyek munkáik pompás nyomtatványai,
magyar, német és angol

zsebkönyvek 's almanachok,

tájrajzi, történeti 's egyéb

pompás képes munkák 's a' t.

legcsinosabb francia 's angol kötésben nagy mennyiségben találhatnak 's aze' célra különösen rendelt tárban a' TT. közönség által kényelemmel meg tekintethetők. (2)

3) Trattner és Károlyi Könyvnyomtató Intézetében Pesten, és minden hazai könyvárosnál megszerezhető:

H A J N A L 1 8 3 7.

Hazai Almanach, szerkeszti Garay. 4 eredeti aczélmetszéssel
Ára selyem kötésben, 2 for. 50 kr.; közönséges
kötésben 2 for. 24 kr. pengő pénzben.

Aurora 1832. Szerkesztette Bajza, ára 2 for. e. p.

Aurora 1833. Szerkesztette Bajza, 2 for. e. p.

2) **Uj vásárokhirdetése.** Tts Bihar Vármegyében keblezett Széplak helysége, kir. kegy. Kiváltság mellett mezővárossá emelttven, benne évenként 4 országos vásár, marha vásárral együtt fog tartatni; jelesül tje, Hamvazó szerdát követő héten, 2ka Sz. György hetét meg előző héten. —

3ka Nagy boldogasszony napját előző héte. — 4ke Dienes püspök napja előtti héten, mindenike mindenkor szerdán. — Ugyanott héti vásárok is folyvást lesznek tartandók, 's ezek is hasonlóul szerdai napokon. (3)

Előfizetési figyelmeztetés a' Jelenkor és Társalkodóra.

Hatodik évre idürend testvér pár lapunk a' felviradandó 1837 évvel. Mihez képest minden rendű teljes czimzetű Pártfogóinkat a' két hazai olvasó Egyetemből méltó tisztelettel és szíves bizodalommal vagyunk emlékeztetni bátrak a' lehanyatló évre 's az újévi folyamat illető előfizetésre. Az előfizetési ár minden esetre ugyanaz marad, a' mi eddig vala, t. i. a' Jelenkoré, Társalkodóé 's Értesítőé, postán vagy Budapesten borítékosan 's házhoz küldve fél évre 4 pengő f. (spanyolviaszszal pecsételve fél évenként 4 fr. 30 kr. pengő, hanem ezzel így csupán a' szerkesztő hivatalnál előfizetőknek szolgálhatunk) — borítéktalanul szinte házhoz küldve 3 fr. 36 kr. pengő; — külön a' Társalkodóé magáé postán vagy helyben borítékosan 's házhoz küldve 3 fr. pengő; — borítéktalanul helyben 's házhoz küldve 2 fr. 36 kr. pengő: egész évre pedig kétszerannyi az illető díj; minél a' mi nagyrétű 's takarékos nyomtatásu papirosunkon, mellyből fél év alatt minden függelék-, toldalék-, melléklet 's ajándékon kívül (mint e' fél évben általunk a' mult 1833 országgyűlési törvényczikkelyek külön is bekölhető egészben közölve valának 4 1/2 iven) többlet adunk száz szál ivnél, egész év alatt pedig kétszázszál, boríték, postai szétküldözés 's annyi tömött sokféleségű bel és külföldi közlemény mellett, olcsóbbat 's jutalmasbat alig létesülhetni. Az érdemes Postatisztségeknak, Előfizetőséggyűjtőink és szorgalmas Levelezőinknek a' szokott ajandékpéldánnyal mint eddig, úgy ezentul is örömes hálával kedveskedünk.

Mivel tisztos Pártfogóink most már mind a' negyed mind másodréti (folio) alak (formatum) minden oldalait, kényelmeit t. i. v. alkalmatlanságát tetteleg saját tapasztalásukból ismériek e' próbaév után, az előfizetési uttal ujságunk ezentul alakja iránti elhatározásukat is ezennel kikérjük. Mi, mint a' nagyérdemű Olvasó Közönség hű emberei, mint az idén is, lélekisméretes őszinteséggel hódolunk a' többség akaratajának; de mint egyébkor úgy most is tapasztalásunkból kötelesek vagyunk nyilatkoztatni, hogy ugyanazon papiroson 's ugyanazon betű- és sorközökkel másodréti alakban sokkal többlet közölhetünk, mint negyedrétiiben. Meggyőződésünk szerint annál jobban tiszteljük Lapgyámolinkat, 's annál méltóbbaknak hisszük magunkat pártfogásukra, mennél többlet, jobbat, érdekesbet 's válogatottabbat közlünk (velős rövidséggel, deli nyelven, lehető gyorsasággal 's eszközölhető rend és folyamban, (nem pedig töredékesen, szakadékosan v. zavartan) mind Hazánkról mind a' külföldről, mindennemű de kivált józan benső haladási szempontból, smivel Intézetünk öt évi pályáján szüntelen e' célra törekedett, — ezentul is, bármi alakra üssön ki a' valódi 's általános többség ohajtása, változatlanul ez maradand. 'S hogy az ügyet ne kockáztassuk, 's a' dolog valódiságát v. lényegét a' formának vakmerőleg föl ne áldozzuk, megújítjuk kérelmünket e' lap-rét iránti nyilatkozásnak a' legközelebb előfizetéskor, vagy a' beküldendő addresszen vagy bérmentes sorokban megtevéte végett vezér-szabályunkul. Mi, mint idei 150 's 2dik számunknál kinyilatkoztattuk, „ha több lesz a' negyedrétre visszatérni ohajtók száma, mint a' másodréiben megnyugvás vagy laprétre nézve indifferens létük miatt akarattjokat ki nem jelentőké, örömet visszatérendünk az előbbire, mint a' többség által kiváratandóra. Egy uttal azonban a' vagy már meglevő nyomtatott, vagy olvashatólag és hibátlanul leirt addresszen a' kereszt 's vezetéknev, czimzet 's lakhelyen kívül az utolsó vagy szomszéd postahely följegyzését is szorgalmazzuk tévedés-elhárításul.

Egyébiránt Jelenkorunkat 's Társalkodóinkat egészen új öntetű 's könnyű olvasatu Cicero 's Garmond betűkkel nyomtatandjuk. Az Értesítő minden hirdetésnyét a' kívántató fordítási gondoskodással együtt a' jelentős nagyságához mérsékelt nyomtatási költség megküldetése mellett elfogad 's nyomban közöl Minden levelet, küldeményt, igazítást vagy hirdetést vagy biztos alkalommal vagy bérmentve (franco) kérünk hozzánk utasítottai mindenkor; 's ha valamely Előfizetők hiányt szenvedne ötlet illető példányában, legyen szíves erről értesítendő bérmentes soraihoz csatolni nyomtatott ujságborítékját a' czimzet szám 's postahely gyorsabb megtudhatása 's a' hiba könnyebb eligazíthatása végett. Azon távol vidékiek kik biztos alkalom híja miatt a' szerkesztő hivatalhoz nem küldhetnék az előfizetési díjt, a' szomszéd postahivatalok által eszközölhetik azt; galicziai 's olaszországi Olvasóink pedig legtanácsosabban a' bécsi fő postahivatalnál. —

Azon tisztelt Hazafiaknak, kik hírlapjainkat bizonyos időig egy helyre azután másokra ohajtják járattni, minden rövidség eltávoztatása miatt a' szerkesztő hivatalnál szükség előfizetniük, hogy változó kívánattjokhoz képest szeméik előtt igazíthatassék el a' megküldés, mivel 5 évi tapasztalatunknál fogva másként illyes változtatások postai előfizetés után, a' szerkesztő hivatal legszíves szolgálati gyorsasága mellett is, többnyire tetemes bajjal párosak; mert a' postán tett előfizetési addresszek egyszerre egész fél évre történni szokott kinyomatásuk után nem a' szerkesztőség kezei közt, hanem a' budai v. pesti postán tartatnak 's illető ujságaik is, mint följebb érintők, ott borítottak. Záradékol azon nemes keblű Barátinknak, kik e' lapokat belöldi czikkelyeikkel gyarapítani kegyeskedtek, szíves hála mellett gyámkegyeiket továbbra is egész bizodalommal kéri mint szinte a' két hazai olvasó Egyetem eddig tapasztalt pártfogó részvétét is

A' JELENKOR és TÁRSALKODÓ
szerkesztő hivatala.

1832/3^{iki} Országgyűlési Törvényczikkelyek.

Mi első Ferdinand Isten kegyelméből Ausztria Császára, Jeruzsalem, 's Magyarországuk e' néven Ötödik, Cseh, Dalmát, Horvát, Tót, Galiczia, és Lodomeria, Ráma, Szervia, Kún és Bolgárországok apostoli királya; Ausztriai Főherceg, Lotharingia, Salzburg, Würzburg és Frankónia Hercege, Stájer, Karinthia és Karniölia Hercege; Krakói Nagyherceg; Erdély Nagyfejedelme; Morvaország Mark-grófja, Szandomiria, Masszóvia, Lublin, Felső és Alsó-Szilézia, Oszecczinia és Zatoria, Teschen és Friol 's a' t. Hercege; Berchtoldsgádeni és Mergentheimi Herceg; Habsburg, Kyburg, Görz és Gradiska Grófja; Felső és Alsó-Luzátzia, úgy Isztria Mark-grófja; Vollahynia, Podláchia és Berest, Trieszt, Freudenthal, Eulenberg és a' Szlávmark Grófság Földeinek Ura 's a' t.

Ezennel tudokra adjuk, jelentvén mindenknek, kiket illet: hogy minekutána Istenben boldogult néhai Első Ferencz Császár és Ap. Király, dicső emlékezetű effelejtetetlen edes Atyánk kir. szívének azon gondoskodásából, hogy az 1799/iki 67ik és 1827iki sikk Törvényczikkelyek következtében kidolgozott rendszeres munkák országgyűlési tanácskozás alá vétetvén, 's ezek segedelminél — az ősi alkotmányok épségben tartása mellett — hozandó gondos Törvényszabályoknak alkotása által a' közboldogság nagyobb erővel gyarapodva, örök időkre bátorságba 's napról napra virágzóbb állapotba helyeztessék, 's e' végre azok, mik az országbelieknek különböző osztályai kölesönös viszonyú kapcsolatának szorosbítására leghathatosbak 's foganatosbak lennének, minél előbb Törvényel intéztessenek el, Országgyűlést, vagy is Diatétát, az Úr Eljövételének 1832 eszt. Karácson hava 16kára esett 3dik vasárnapjára, szabad kir. Pozsony városába rendelt 's hirdetett, 's ezt ön felséges személyében kinyitotta, 's vezérlette volna; Mi pedig — Annak ezen országgyűlés folyamata alatt, az Isteni Felségnek titkos végzése által 1835. eszt. Böjtmás hava 2kán ezen halandó életből az örökkévalóba lett kiszólltatása után, úgy mint azon néhai Urunk és Atyánknak közvetlen örökösök 's utódja, az Ország Törvényei, 's jlesen az 1723dik eszt. 1. és 2ik cikkelyeinél, úgy koronázatásunk 's felavattatásunkkor kiadott legkegyelmesebb hitlevelünknel fogva, ezen Magyarországunkban, 's az ehez tartozó részekben, a' kormányzást általvevén, hogy a' törvények megtartása, és kedves Magyarországunk, 's az ahoz kapcsolott részek közboldogsága előmozdítására vonzó törekedésünknek, mely azon halhatatlan emlékű edes Atyánkról, örökségképen reánk szállott, nyilvánosabb bizonyosságát adnók, azon országgyűlést királyi hatalmunknál fogva szakadatlanul folytatni rendeltük vala; bérekesztetvén, 's elvégeztetvén az országgyűlési tanácskozások, az Urak, Egyházi Főrendek, Ország Zászlósai 's Nagyai és Nemesek, 's fenemlített Magyarországunknak, 's hozzá tartozó részeinek egyéb Karai és Rendei, azon országgyűlésen köz kívánságok és szavazatokkal, úgy egyenlő, 's köz megegyezésökkel kegyelmes jóváhagyásunk hozzájárulásával végzett e' következő Törvényczikkelyeket Felségünk elibe terjesztették 's bémutalták; alázatosan esedezvén Felségünk előtt, hogy azon Törvényczikkelyeket 's az azokban öszvesen 's egyenként foglaltakat, tetszőknek, elfogadottaknak, 's helybenhagyottaknak vallván 's kir. megegyezésünket hozzájuk járultatván, azokat kir. hatalmunkkal kegyelmesen elfogadni, helybe-

Jelenh. 1836.

hagyni, megerősíteni, és mind Mimagunk megtartani, mind minden más által, kiket illetnek, megtartatni méltóztatnánk. Melly törvényczikkelyek tartalma ez:

Előbeszéd. Mintán Istenben boldogult dicső emlékezetű Császár és Ap. Király fels. Iső Ferencz, a' hív Magyar Nemzet iránt viseltetett atyai indulatából abeli kegyelmes ígéréteinek teljesedéseül, hogy az 1799/iki : 67dik, és 1827: sikk Törvényczikkelyek következtében rendelt országos Küldöttség által megkészített rendszeres munkának országgyűlési tanácskozásba vételével 's használatával alkotandó Törvények által a' köz jó további megerősődéssel gyamolítottván, örök évekig biztosítottassék, és naponként virágzóbbá tétessék, 's eképen a' lefolyt századok számtalan viszontagságai között szerencsésen megtartott ősi Alkotmány, és a' Hazának, a' mennyiben szükséges, új Törvények hozásával megörökítendő boldogsága, a' maradékra legbecsesebb örökség gyanánt általbocsátassék, az Úr Eljövételének 1832diki Karácson hava 16kára esett 3ik vasárnapjára, Pozsony szabad kir. városába az Ország Karait és Rendeit Országgyűlésre egybehívta, 's ezt ön fels. Személyében kinyitotta és vezérlette; mult 1835ki Böjtmás hava 2án történt, 's hív Magyarjainak megsebhedt szíveiket fájdalmasan illetett halála azonban ama' köz remény, és várakozás teljesítésétől, mellyet ezen országgyűlés egybehívása gerjesztett, a' néhai Fejedelmet elzárta, még életében szerencsésen megkoronázott elsőszülött Fija, és közvetlen Örökösök Fels. V. Ferdinand ap. Király pedig mindjárt az Ország, és ehez kapcsolt részek kormányának általvételekor ugyan az 1835ki Böjtmás hava 2kán az országosan egybegyűlvén volt Rendekhez bocsátott kir. kegy. Levelében tett nyilatkozása szerint a' megdicsőültek közé fölemelkedett fels. Atyja hamvai iránti tisztelkedésének legméltóbb nemét ebben helyzetvén, a' jelen országgyűlésnek szakadatlan folytatását rendelte; mintán továbbá a' Fejedelem és az Ország Rendei közt történt országgyűlési egyezkedések következtében — a' földesurak és jobbágyok közötti viszonyoknak, a' kölesönös igazaknak és köteleességeknek világos törvényel leendő elhatározása tekintetéből legelsőben is az urbéri tárgy vétetett volna tanácskozás alá, az országosan egybegyűlekezett Rendek az urbéri és azon némelly tárgyak feletti tanácskozásaik bérekesztésével, mellyek az urbéri törvényekkel szoros kapcsolatban állanak, vagy mellyek a' Nemzet kívánsága és a' Haza köz javára nézve halasztást nem szenvedhetnek, az általuk alkotott Törvényczikkelyeket olly biztos reménnyel, hogy a' Törvény világos rendeleteinek 's ismételt ön kegyelmes ígéréteinek betöltésével Ó Felsége a' köz boldogság gyarapítását tárgyazó törvények alkotása végett az országgyűlést a' törvényben kijelelt határidő alatt, sőt ha az Ország java és szüksége úgy kívánná, hamarébb is ismét összehíni fogja; Ó Felségének alázatosan előterjesztették, esedezvén: hogy azokat elfogadni, kir. hatalmával jóvá hagyni, 's mind Maga megtartani, mind pedig mások által is sértetlenül megtartatni méltóztatassék.

Iső Törvényczikkely. Az Ó kir. Felsége által boldog felavattatása 's megkoronázatása előtt az Ország Karai és Rendei részire kiadott kir. Hitlevel az Ország közönséges Törvényei közé iktattatik.

Mintán Ó kir. Felsége az 1723ki 1ső és 2ik Törvényczikkelyekben kifejtett törvényes és közvetlen örökösödési uton Magyarországban, és ehez kapcsolt Részekben az országglást dicső emlékezetű Atyjának elhunytával általvette, az Ország Rendei azon hitleveli cikkelyeket, mel-

lyeket Ó Felsége mult 1830 évi Sept. 28kán nemzeti ünne-
pélyes szertartással végbe ment szerencsés megkoronáz-
tatása előtt, ugyanazon évi Sept. 25kén, az alább követ-
kező szerkezetben kiadott, vagy is magát a' kir. szent Hit-
levelet, az Ország közönséges Törvényei közé beiktatták.
Melly kir. Hitlevél tartalma ekép következik:

Nos Ferdinandus, Imperii Austriaci Caesareus,
Hungariae, Bohemiae, Lombardiae, et Venetiarum, Gal-
liciae, Lodomeriae, et Illyrici Regius Haereditarius Co-
ronae Princeps etc. etc. agnoscimus, et memoriae commen-
damus, tenore praesentium significantes, quibus expedit uni-
versis, — quod posteaquam Sacratissimo Principi ac Domi-
no, Domino Francisco, divina favente clementia Austriae
Imperatori, Hierosolymae, Hungariae, Bohemiae, Dalma-
tiae, Croatiae, Slavoniae etc. Regi Apostolico, etc. etc.
Genitori Nostro carissimo, perpetuaque filiali pietate, et
venerationis obsequio colendissimo, pro singulari Suo in
avitam haereditarii, percarique Sibi Regni Hungariae, et
Partium eidem adnexarum Constitutionem, uti eam a Divis
Majoribus accepit, in Posteris quoque illibate transmitten-
dam studio, immensaque erga Nos, tamquam primogeni-
tum Suum filium, et a fati Suis, quae Deus ter optimus
maximus procul avertere velit, immediatum ex asse Haere-
dem, ac in hoc quoque Regno Hungariae, et Partibus, ei-
dem adnexis, virtute articulo 1. et 2. Diaetae anno 1723.
conclusae, legalem Successorem, gratia et amore plus quam
paterno, hisque juncto eo desiderio, ut Nos eodem, quod
Sibi, dum vita suppetet, carissimum erit, fiduciae et amoris
in generosam Gentem Hungaram vinculo, tuendaeque ac
conservandae avitae ejusdem Constitutionis Sacramento ob-
strictos cernat, benigne constituere visum fuisset, ut, quam
cum sanguine ab Eodem in Nos propagatam fovemus Status
et Ordines, omnesque regnicolas antedicti Regni Hungariae,
et Partium eidem adnexarum in suis immunitatibus et liberta-
tibus, juribus, legibus, et privilegiis, ac in antiquis bonis
et approbatis consuetudinibus semper conservandi sinceram
voluntatem, hanc ad explenda quoque benignissimi hujus
Sui in illos animi, repositaeque in Nobis spei Suae solati-
a per Regiam Nostram, vita adhuc Sua comite, quam in
longissima tempora incolumem precamur, Inaugurationem,
Coronationemque ritu legali peragendam, et Diploma Regium,
in conformitate articulo 2: 1715. nec non 1: et 2:
1741. uti et 1: et 2: 1791. ac denique 1: et 2: 1792.
Statibus et Ordinibus Regni dandum, et Juramentum quoque
in ea, qua per Se, Divosque Majores Nostros depositum
fuit, forma praestandum adfirmaremus, supremas, et prae-
sertim Titulis 4. et 9. Iae operis Decr. tripart. declaratae
potestatis, privilegiorum item collationis, et aliorum Jurium
Majestaticorum exercitio penes Suam Majestatem Sacratissi-
mam manente, articuli item 3: 1791. circa Inauguratio-
nem, Coronationemque Regiam, secus intra semestre, a
die obitus defuncti Regis computandum spatium inomisse
suscipiendam, dispositione porro etiam salva; atque altis-
sima huic menti cohaerenter pro felici, eaque faustissi-
mis votis, Deo ter optimo maximo auxiliante, instauranda
Inauguratione Nostra, universis Inelyti Regni Hungariae,
et Partium eidem adnexarum Statibus et Ordinibus Con-
ventionem seu Diaetam, intra idem Regnum Hungariae, utpote in
Regiam, Liberamque Civitatem Poseniensem pro feria IV.
quae Dominicam XIV. post Pentecosten sequitur, seu festo
Nativitatis B. M. V. hoc est 8. Septembris anni modo labentis
infrascripti, indixisset, promalgasset, eidemque in sacra per-
sona sua praefuisset, universi Domini Praelati, Barones, Ma-
gnates et Nobiles, ceterique Status et Ordines mentionati
inelyti Regni Hungariae, Partiumque eidem adnexarum,
ad praefatam Diaetam pleno et frequentissimo numero com-
parentes, praetactarumque Diaetalium Constitutionum
laud immemores, et pro hac vere paterna Suae Majestatis

Sacratissimae in eos animi teneritudine homagiale, inti-
mamque devotionem testati, desiderioque auspiciandae feli-
cissimae Inaugurationis Nostrae ducti, demisse rogaverunt,
ut, innumtibus praecitatis Constitutionibus, omnino ante
adhuc faustissimam Coronationem Nostram, Nos, infrascriptos
articulos, ac singula in iisdem contenta, ratos, gratos, et
accepta habentes, Nostrumque consensum illis praebentes,
benigne acceptare, auctoritate Nostra approbare, et confir-
mare, ac tam Nos Ipsi benigne observare, quam per alios,
quorum interest, firmiter observari facere dignemur. —
Quorum quidem articulo tenor sequitur in hunc modum:

1mo. Quod, praeter ab antiquo deductam haereditari-
am successionem, tam Coronationem ad mentem articuli 3.
Diaetae anni 1791. quam reliquas universas et singulas com-
munes istius Regni Hungariae, Partiumque eidem adnexa-
rum libertates, immunitates, privilegia, statuta, communia
jura, leges et consuetudines, a Divis quondam Hungariae
Regibus, et gloriosissimae memoriae Praedecessoribus No-
stris hactenus concessas et confirmatas, in futurumque con-
cedendas, et per Nos confirmandas (ad quas et quae dicti
Status et Ordines formulam quoque Juramenti, ad initium
Decretorum Serenissimi olim Principis, Domini Ferdinandi
I. gloriosae reminiscitiae Antecessoris Nostri, positam,
extensam et reductam habent) exclusam tamen et semota arti-
culi Decreti Divi Andreae Regis II. de anno 1222. clau-
sula, incipiente: „Quod si vero Nos“ usque ad verba:
„in perpetuum facultatem“ in omnibus suis
punctis, articulis, et clausulis, prout super eorundem usu
et intellectu (salva tamen semper quoad ea, quae per arti-
culum 8: 1741. excepta sunt, ejusdem legis disposi-
tione) Regio, et communi Statuum consensu diaetaliter con-
ventum fuerit, firmiter et sancte observabimus, per alios-
que omnes et singulos inviolabiliter observari faciemus.

2-do. Sacram Regni Coronam, juxta veterem consue-
tudinem ipsorum regnicolarum, legesque patrias, per cer-
tas de eorum medio unanimiter, sine discrimine Religio-
nis, ad hoc delectas et deputatas Personas seculares in
hoc Regno conservabimus.

3-io Hactenus recuperata, et exopt Deo adjuvante,
recuperanda quaevis hujus Regni, Partiumque ei adnexa-
rum tenuta et partes, ad mentem etiam juramentalis for-
mulae, praenotato Regno, et eidem adnexis Partibus de
toto reincorporabimus.

4-to. Quod in casu, quem Deus procul avertere velit, de-
fectus utriusque sexus Archiducum Austriae, prae primis qui-
dem a gloriosae reminiscitiae Abavo Nostro, Carolo VI. dein
in hujus defectu a Divo olim Josepho I. his quoque deficienti-
bus, ex lumbis Divi olim Leopoldi primi Imperatorum et Re-
gum Hungariae descendentium, juxta etiam dictamen praeci-
tatorum primi et secundi articulo 3. praefatae Diaetae anni
1723. praerogativa Regiae Electionis, Coronationisque antefa-
torum Statuum et Ordinum in pristinum vigorem, statumque
redibit, et penes hoc Regnum Hungariae, et praedictas Par-
tes, ejusdemque antiquam consuetudinem illibate remanebit.

5-to Ut supra puncto 1. praemissum est, toties, quo-
ties ejusmodi Inauguratio Regia intra ambitum saepefati
Regni Hungariae, successivis temporibus diaetaliter instau-
randa erit, toties Haeredes, et Successores Nostri, futuri
neocoronandi haereditarii Reges, praemittendam habebunt
praesentis Diplomaticae Assecurationis acceptationem, de-
ponendumque superinde Juramentum.

Nos itaque, praedicta universorum Statuum et Ordinum
Regni Hungariae, Partiumque eidem adnexarum instantia
benigne admissa, pro benigna animi Nostri propensione,
ipsisque benigne gratificandi voluntate, praesertim univ-
ersos articulos, ac omnia et singula in iisdem contenta
rata, grata et accepta habentes, eidem Nostrum consen-
sum benevoluntate pariter et assensum praebuimus, et illos,

ac quaevis in eis contenta elementer acceptavimus, approbavimus, ratificavimus et confirmavimus, promittentes et assecurantes Status et Ordines in verbo Nostro Regio, quod praemissa omnia tam Nos Ipsi observavimus, quam per alios fideles subditos Nostros, cujuscunque status et conditionis existant, observari faciemus, ut vigore hujus Diplomatis Nostri acceptamus, approbamus, ratificamus, et confirmamus atque promittimus. In cujus fidem et testimonium literas has manu propria subscripsimus, et sigilli Nostri appensione muniri fecimus. — Datum in libera regiaque Civitate Posoniensi, die vigesima quinta mensis Septembris, anno Domini millesimo, octingentesimo, trigesimo. Ferdinandus m. p.

II. Törvényczikkely. Az Ország szentséges Koronájának Örjeiről.

Az Ország szentséges Koronája mind két Örjeinek hivatalaik, egyik ugyan Mihálydi báró Splényi József cs. kir. aranykulcsosnak és belső titkos tanácsnoknak; a' másik pedig Végh István aransarkantyús vitéznek, sz. István ap. kir. jeles rendje commendatorának, cs. kir. aranykulcsos, belső titkos tanácsnok és Baranya vgye főispánjának halálukkal megüresedvén, az Ó Felsőge által mind a' római kath. mind az evang. vallástélt követő személyek között előterjesztelt kegyelmes kijelzés után az Ország Rendei, Buzini gróf Keglevich Gábor cs. kir. aranykulcsost, belső titkos és kir. helytartó-tanácsi tanácsnokot, kir. alkincstárnokot, a' m. u. Kamara alelnökét, és Nógrád vgye főispánját — ki a' koronaári hivatalt, kir. kegyelmes intézkedésből, eddig is folytatta, a' Király és Haza iránt bebizonyított jeles érdemei és hiv. szolgálatai tekintetbe vételével, abeli hivatalában egyesült akarattal elválasztották 's megerősítették; másik Koronaörnek pedig, Szilasi és Pilisi idősb Szilassy Józsefet, sz. István ap. kir. rendje vitézét, cs. kir. belső titkos tanácsost, a' hétszemélyes Főtörvényszék bíróját, és Torna vgye főispánját, szinte a' Király és Haza iránt szerzett jeles érdemei és hosszas szolgálataira való tekintettel — elválasztották. Kik is a' hitet Ó Felsőge, és az Ország Rendei előtt letették. Feljebb említett néhai báró Splényi Józsefnek és Végh Istvánnak Örökössei tehát a' koronához tartozó kulcsoknak általadására nézve, ezennel megnyugtának és feloldoztatnak. /.

III. Törvényczikkely. A' Magyar Nyelvről.

1. §. Hálás érzéssel tisztelik a' KK. és RR. Ó Felsőge atyai szívének hív Magyarjaihoz viseltető jósága azon dicső példáját, mellynél fogva kegyelmesen kinyilatkoztatni méltóztatott: hogy a' Törvények magyar szerkezete eredeti, és a' két szerkezet közt lámadható kétséges értelem eseteiben elhatározó legyen.

Egyébiránt a' nemzeti nyelv előhaladási gyarapodásának eszközlésére meghatározatlik: hogy

2. §. A' jelen Törvény kihirdetésétől a' perlekedők a' kir. Itéltábla előtt pereiket magyar nyelven kezdhetik, folytathatják, a' kir. udvari Főtörvényszék pedig azokban Itéletet ugyan magyar nyelven hozzon.

3. §. Minden hiteles kiadásnak szokott bevezetése és befejezése, hazai nyelven készíthetlik.

4. §. Azon helyeken, hol a' gyülekezethez magyar nyelven mondatnak szent beszédek, az anyakönyvek is magyarul irassanak.

5. §. Az ó-aradi oláh mesteri és papi előkészületi Intézetben magyar nyelvet tanító szék felállításáról Ó Felsőge kegyelmesen rendelkezni fog.

IV. Törvényczikkely. A' jobbágyok költözése eseteiben tartandó módról 's rendről. 's ugyanazon költözés következményeiről.

1. §. Akármely költözni akaró, nem csak minden uri, és köz tartozására, de magányos adósságira nézve is ele-

get tenni köteleztetik; ha mindazáltal földesuri és köz tartozásit lerója, a' magányosakra nézve pedig a' hitelezőtől elfogadott kezességet állít, őtet letartóztatni nem lehet. Vagyon híjánja esetében pedig azt kell tenni, mit a' hazai Törvények rendelnek.

2. §. Minden költözőndő saját földesurától elbocsátó, és az Alispán vagy illető Szolgabírótól ingyen adandó utilevelét szerezzen; — ugyan azért a' költözés esetében az elmenés időhatárául sz. Gergely Pápa napja szabattván ki, az iránt a' helybeli Elöljárók jelenletében Sept. 15ő napja előtt kell az uradalomnak jelentést tenni.

3. §. Ha a' földesur, mihelyt a' költözni akaró az 15ő és 2dik szakaszokban foglalt kötelesegeit teljesítendi, elbocsátó-levelét ki nem akarná adni, a' jobbágy az Alispánhoz folyamodjék, ki előtt ha a' panas iránt általa kése delmezés nélkül hihallgatott földesuraság megtagadásának törvényes okát nem adhatná, csupán az Alispánnak bizonyítványával — mellybe e' környüállás is be lészen iktatandó — szabadon elmehet. — Az Alispán pedig az egész dolog folyamatját megvizsgálás végett a' közelebbi közgyülés elibe terjeszteni köteleztetik.

4. §. Azon váratlan esetre pedig, ha valamely földesur a' költözni akaró jobbágyot még ezután is letartóztatná, az Alispán segéd-bíró társival az illy jobbágyot, ha szükség úgy hozná magával, hatalom-karral is, de mellyet mindig előbb a' közgyülésben kell megítelni 's elhatározni, a' letartóztatás által okozott, 's a' felek voltaképi meghallgatása után kitudandó károk és költségek megtérítésével rövid uton szabadon bocsáttassa el; ezenkívül a' tisztü Ügyésznek a' letartóztató ellen 200 for. büntetés megvételére keresete leend; melly sommának fele a' megyeházi pénztárat, fele pedig a' letartóztatott jobbágyot fogja illetni; ellenben a' jobbágyot az uradalom, vagy a' 3dik szakaszban érintett esetben az Alispán bizonyítványa nélkül befogadni, az illető tisztü Ügyész felpörössége mellett megveendő, és egészen a' megyeházi pénztárnak jutandó szinte 200 for. büntetés alatt szorosan tilalmaztatik.

5. §. Ha valamely helységnek számos vagy minden lakosai szándékoznak lakhelyöket elhagyni, mihelyt ezen törekedés a' földesurnak tudtára esik, az az illető Törvényhatóságának tüstént jelentse be; — ez pedig, melly különben is az 1790/1 eszt. 35dik Törvényczikkely rendeleténél fogva illy esetekre felvigyázni köteleztetik, annak okát és eredetét a' lakosok és földesur annak rende szerint leendő kihallgatása mellett szorgalmasan nyomozza, és ha némely alapos ok adatnak elő, ezeket jó móddal elhárítani iparkodjék, a' mit nem eszközölhetvén, ugyanazt a' Megye a' fenforgó környüállásokkal együtt, a' dolognak addig is egész voltában leendő fentartása mellett, a' kir. Helytartó Tanácsnak bejelenti, ez pedig a' szükségképen megkivántatott intézeteket a' törvény értelmében tegye meg.

6. §. Mivel a' jobbágytelki állomány javítására fordított munkának illő bére a' Hlik rész 30dik czimje szerint a' jobbágyoknak igazságos tulajdona, hogy azok akár ettől, akár a' költözés törvényes hasznaitól el ne essenek, az 15ő rész 40dik czimjének rendelete fentartattván, minden jobbágyoknak, vagy zsellérnek megengedtetik, hogy a' telekbe tett költségeket és javításokat, a' teleknek és jobbágyi állományoknak haszonvételével együtt szabad adásvevés után, — saját földesurát, és ugyanazon helység köz-birtokosait, 's a' községeket kivéve — más akárkinek eladhassa; ki egyszersmind ezen haszonvétellel egybekötött minden uri, 's a' következő Xldik Törvényczikkely által megállapított köz terheket tartozzék viselni.

7. §. Az említett szabad adásvevés sikerítésére megkivántatlik:

a) A' földesur megegyezése, de hogy ennek önkényes, igazságtalan 's ezen törvény 4dik szakaszában megállapított

büntetés alatt tilalmazott ellenzése által a' czél elérése bizonytalan ne legyen, az igazságos megtagadás esetei csak azok lehetnek, melyekben a' jobbágy elmozdításának helye leszen, a' beköltözendő külföldiekre nézve pedig meghatározatik: hogy közülök mind azok, kik a' hozandó Törvény elvei szerint lakosságot nyerendnek, jobbágytelki haszonvételt szerezhessenek.

b) A' bejegyzés, mely végre a' jegyzőkönyvnek egy példánya a' földesurnál — másik pedig a' helybeli Községnél fog tartatni, mellyben minden adásvevés esetében a' földesúr megegyezésével kötött szerződés szóról szóra beírassék; hogy ha pedig a' vevő jobbágy hibája miatt a' bejegyzés elmulasztatik, a' szerződés megsemmisítettnek tekintessék. — A' bejegyzés taksája végre még az olly helyeken is végképen eltöröltetik, hol eddig gyakorlatban volt; fentartatván e' részben az eddig kötött urbéri szerződések iránt a' következő VIII. d. Törvényczikkely rendelete.

Egyébiránt nyilván rendeltetik: hogy a' szabad adási tehetséggel élni akaró jobbágy, ha különben a' jelen törvényczikkellyel megállapított feltételeknek tökéletesen eleget tett, a' telkes haszonvételét akármikor, 's jelesen a' 2dik §-ban meghatározott időhatáron kívül is a' vevőre általruházhatja.

8. §. Kijelentetik továbbá: hogy minden illyes adásvevésekben az urbéri rendbeszedési jus fenmarad, minélfogva:

a) az illyes adásvevések az egész határ-összesítésnek (commassatio) semmikép akadályul nem lesznek.

b) azon esetben, ha az eladás által másra szállt illyes jobbágytelkek a' törvényes mértéket felülhaladnak, az azoknak haszonvételét bíró jobbágyok az előbbeni felesleges mennyiséget új rendbeszedés alkalmával teljességgel nem kívánhatják, hanem az Ország különböző helyeinek osztályozata (classification) szerint meghatározott törvényes mértékkel tartoznak megelégedni; úgy viszont, ha a' telkes törvényes mennyiségében hiány volna, az esetek különbségéhez képest, vagy az állományok pótolassanak ki, vagy az ezektől járó tartozások szállíttassanak le.

c) Olly helyeken, hol a' legelő még közös, az adásvevések a' törvényesen eszközendő urbéri rendbeszedést, következőleg az elkülönözést, vagy megszorítást sem fogják akadályozni, valamint az előbbeni közhasználatnál fogva a' törvényes járandóságon felül a' legelő haszonvétele sem terjesztethetik ki.

9. §. Ezen adásvevéseknek eseteiben a' jobbágytelkek külső illetőségeit a' belsőtől akármí módon elszakasztani, vagy a' telkeket a' földesuraságnak megegyezése nélkül szétdarabolni szorosan tiltatik.

10. §. Hogy azonban számos teleknek kevés kézbe jutásából kár ne következék, a' legnagyobb mennyiség, mellyen felül ugyanazon egy vevőnek egy községben urbéri telkeket szerezni nem szabad, olly módon állapítatik meg: hogy azon helyekben, hol az urbéri bírtok 40 egész jobbágytelki állományt felül nem halad, csak egy egész telket, hol pedig az egész urbéri telkek mennyisége ezen számot felülhaladja, ott, jelesen 40 telektől fogva 80ig bérekesztőleg; két telket, 80tól fogva 120ig bérekesztőleg, három telket, végre, a' melly helyeken az egész urbéri telkek mennyisége az utóbb érintett számon túl megy, ott négy, 's nem több, egész telket vehet meg ugyanazon egy személy.

Kivételnek azonban következő esetek:

a) Ha örökösödés, vagy végintézetnél fogva valamely telkek ollyanra szállanak, ki már a' kiszabott legnagyobb mennyiséggel bír.

b) Ha a' telkes — fentartatván, az 1741: 8. törvény rendelete, bírói ítélet mellett követelés fejében adának

által, vagy a' hitelezők öszvehívása, vagy árverés alkalmával a' megbukott jobbágynek telkeit valaki, mint leg-többet ígérő, szerzi meg.

c) Ha a' telkes elhagyott, 's más senki annak mivelését felvállalni nem akarná.

d) Ha valamely jobbágy több, vele bár egy kenyéren élő, fiai közül egyiknek, vagy másiknak külön lakhelyűl a' meghatározott számon felül is szerezne telket; 's végre

e) Ha valamely helységnek telkei nem egész, vagy fél házhelyekre, hanem más arányban t. i. $\frac{1}{2}$ vagy $\frac{2}{3}$ rész telekre volnának kiszabva, és a' földesúr az illy állományok felosztásában meg nem egyeznék; mert ekkor, ha, például az előrebocsátottak értelmében, két telkes szerzésére képes jobbágy egyenként $\frac{2}{3}$ részből álló két telkes vétele által, már két egész helynél is többet szerezne, a' földesúr azonban ezen állományi eldarabolását meg nem engedné, az ebből eredő felesleget is szabadon megtarthatja.

Egyébiránt az eddig szerzett urbéri telkek, úgy szinte Temes, Torontál és Krassó vármegyék, 's az Országnak más helyei és községei, mellyekben az urbéri telkeknek szabad adásuk vévésök eddig korlátlanul divatozott, e' törvény rendelkezése alá nem tartoznak.

11. §. Ezenkívül minden zálog, vagy ehhez hasonló lekötés czíme alatt teendő adás-vevések a' szerződés megsemmisítése, és a' rajta fekvő pénz elvesztése alatt átálján fogva tiltanak.

12. §. A' telkes jobbágyok, és urbéri zsellérek elmozdításának, fenmaradván az 16. részű 40ik című rendelete, következendő esetekben leszen helye:

a) Ha a' telkes jobbágy, vagy urbéri zsellér, az uri és köz terhek viselésére nyilván elégtelen lenne — még pedig ha tulajdon vétke miatt, a' következő §-ban meghatározandó mód szerint azonnal, — különben pedig, miután nekie tehetségének helyreállítására egy esztendei határidő engedtetett; ha tovább

b) Nagy, és a' Községre nézve veszedelmes kicsapongásokban, vagy

c) Ha jobbágyi kötelességére nézve az Uraság kárával több izbeli nyilvános nyakasságban vétkesnek találtatnék.

13. §. Az elmozdítás egyedül urbéri úton fog végre-hajtatni; szabad levén a' törvény értelmében a' feljebbvitel.

Az elmozdító végső ítéletnek kihirdetése után 3 hónap engedtetik a' telkes jobbágynek, vagy urbéri zsellérnek, hogy azalatt a' kiegyenlítendő kölcsönös kiegyenlítése megtörténhessék, 's egyszersmind 6 más lakhelyről gondoskodhassék; ha e' törvényes időhatár alatt a' telkes jobbágy, vagy urbéri zsellér javainak eladása által magáról máskép nem gondoskodott volna, annak saját épületei 's javításai, a' telkes haszonvételével együtt, törvényes bizonyosság 's tiszti Ügyész jelenlétében, árverés útján fognak eladatni, ezek árából úgy, mint a' költözés egyéb eseteiben, mindenek előtt a' tartozások lerovatván, a' fenmaradandó somma magának a' telkes jobbágynek, vagy urbéri zsellérnek kezébe adassék.

14. §. Ha a' telkes jobbágy, vagy urbéri zsellér törvényes elmozdítása esetében, az előbbi szakaszban rendelt árverés fogamat nélkül maradna, vagy bármely oknál fogva más jobbágy befogadásának szüksége támadna, a' földesúr azonban ezt mindjárt nem teljesíthetné, az illetén telkes elhagyása esetét, az illető Szolgabíró különösen, még pedig hivatala elvesztése, 's a' kár megtérítésének is, egyedül önön személyére szorított terhe alatt, tartozik — kihirdetés végéig a' Megyének legközelebbi közgyűlésére bejelenteni; — a' Megye pedig, míg a' telkes megszállítása maga módján eszközölthet, a' dolog nivoltához képest előrebocsátván az elhagyatás okai iránti vizsgálatot, az illető községet hathatósan arra bírni ügykezék, hogy az

illy
váll
a' t
len
mer
het
le,
az
fent
utól
bün
gyo
18d
lekn
azt
selé
illy
kir.

szab
meg
mi
sem
a' f
vise
háza
hog

állor
lyok
van
's h
eddi
zat,

Mag
szer
rend
hold
hely
Kras
ölber
ga,
zat m
mért
hold
várm
1296
vagy
vend

Szer
Kras
mind
mány
Fig

gyak
igazi
rezot
belső
fog
telki
járán
termé

illy telek művelését, a vele járó hasznokkal és terhekkel vállalja magára. Ha pedig a vizsgálatból kisélné: hogy a telek haszonvehetetlenné lett, vagy a földesúr kegyetlenkedése miatt hagyatott el, illy telek az első esetben, a mennyire akár részében, akár egészen általában haszonvehetetlen, vagy a tartozások mértékére nézve szállíttassék le, vagy az urbéri telek számából töröltessék ki, és az az iránti határozat, a dolog addigi egész voltában leendő fentartása mellett, a kir. H. Tanácsnak jelentessék fel; az utóbbi esetben pedig a földesúr ellen, a kegyetlenkedés büntetésére intézendő keresetnek leendő helye; azon elhagyott telek pedig megszálltáig, mire az 1723dik eszt. 18dik törvényczikkely értelmé szerint minden elhagyott telekre nézve ügyelni kell, a községnek, vagy akárkinek, ki azt művelni akarja, használás végett, a szokott terhek viselése mellett, adassék által. Egyébiránt a mennyiben illy telekre a megyében jobbágy nem találkoznék, az a kir. H. Tanácsnak jelentessék be.

15. §. A jobbágyok és zsellérek gyermekeitől a szabad költözhetést, fentartatván a törvényes atyai hatalom, megtagadni, következőleg mesterség-tanulástól, vagy akármi más tisztességes élet nemé követésétől őket eltiltani semmikép nem lehet, — kiknek a költözés esetében nem a földesúr elbocsátó, hanem egyedül a vármegyei Tiszviselő bizonyító-levelére leszen szükségök. Ezen rendelet a házatlan zsellérekre is kiterjesztetvén, úgy mindazáltal, hogy ezek eleve kötelezéseiknek mindenkép eleget tegyenek.

V. Törvényczikkely. A jobbágytelki állományról.

Mint hogy a helyek osztályozata, s a jobbágytelki állománynak ezen épült mennyisége az illető urbéri szabályok által, az Ország minden részeiben már régóta meg van határozva, s annyi időtől fogva igen sok telek-osztály s határ-rendbeszedés az érdeklött intézeteken alapúl, az eddigleni urbéri rendeletek által megállapított helyosztályozat, s állománymennyiség jövedőre is fen fog tartatni.

Ehez képest ugyanazon jobbágytelki állomány, melly Magyar és Horvátországra nézve, a helyosztályozati rendszeres munka folytában Mária Theresia alatt költ urbéri rendelet által 1100, 1200, vagy 1300 öltre számított holdak, vagy illetőleg kaszálók, mennyiségével, minden helyre nézve kiszabatott, valamint Temes, Torontál és Krassó megyékben is, minden holdra határozott 1600 öltben a legelőre nézve is megállapított; és végre Pozsega, Szerém és Verőcze vármegyékben különös helyosztályozat mellett, és minden megyében meghatározott holdszám mértékben, jelesen Szerém és Verőcze megyékben egy hold szántóföldet 2000, a kaszálót 1000 öltre, Pozsega vármegyében pedig mind a szántóföldet, mind a kaszálót 1296 öltre számított mennyiséggel mai napig dívatban vagyon, mind belső, mind külső járandóságra nézve, jövedőre is alapúl tartatik meg; és azért

1. §. A belső egy egész telki állomány, (Pozsega, Szerém, és Verőcze, nem különben Temes, Torontál és Krassó vármegyékben is, meghagyatván az eddigi szokás,) mindenütt egy holdban határozatják meg, a külső tartozományok pedig állani fognak:

Figyelmeztetés. Ide tartoznak az urbéri tabellák, mellyek a XXXIXdik törvényczikkely után találhatók.

2. §. Az egy, vagy más nemű telekbeli illetőségben gyakran előforduló fölöslegesség, vagy hiány, a megigazítást szükségessé tevén, ha a belső telek a meghatározott mennyiségnél akár mennyivel nagyobb lenne, az a belső telek természetét megtartván, a külső járandósághoz fog számíttatni, s viszont a belső telek hiánya külső telki járandósággal pótolassék ki; melly esetben a belső járandóság pótlására fordított külső föld, szinte belső telki természetet vesz magára; hol pedig a rétek hiányát a te-

lekutáni szántóföldekből vagy viszont kell kipótolni, ott a rét nagyobb vagy kisebb termékenysége a kipótolandó szántóföld osztályához illesztve rendszerint minden szántóföldi hold egy kaszás réttel, és viszont fog kipótoltatni. Végre a mennyiben a telekutáni szántóföldek hiánya Pozsega, Szerém és Verőcze megyékben szőlőkkel is szokott pótoltatni, egy hold szántóföld két kapás szőlővel ér fel.

3. §. Ha valamely irtvány a jobbágytelki állományba foglaltatott olly amlyira, hogy természetét elvesztvén, már az állománynak részét tenné; sem az ettől többé el nem szakíttathatik, sem a jobbágyok részéről a megváltás vagy irtásbér megtérítése fejében követelés nem tétethetik.

4. §. Az eféle jobbágytelki állományoknak felcserélései, vagy elosztásai, a mennyire ezek a földesúrnak kijelentett megegyezése nélkül eddig történtek, maga után — a jövedőre ne talán törtéendő pedig sommás úton, a törvényes bizonyosság és tisztli Ügyész közbejöttével, kik ez iránt tudósításukat a Vármegye Közönségének beadni mindig kötelesek lesznek, a földesúr által felbonthatók; ha pedig a felcserélésre, elosztásra, vagy a telkeknek a IV. törvényczikkely 9dik §ba érintett szétदारabolására a földesúr megegyezése hozzá járulna, csak felére, vagy negyed-részre, nem pedig ezek alul eshetik meg. Olly elosztások mindazáltal, mellyek ezen mennyiségben alul ekorig tétettek, mostani állapotjokban megmaradnak. A mennyire pedig (Temes, Torontál és Krassó vármegyék ide nem értvén) egy negyedrészen alul eldarabolt jobbágyteleknek haszonvétele áruba bocsáttatnék, e részben a jobbágytelkeknek törvényes mennyiségére leendő visszaállításuk tekintetéből, a jobbágy ne nyerhesse meg különben a földesúr megegyezését, hanem ha ezen adásvevés által a jobbágytelki részeknek öszvekapcsolása is eszközöltethetnék. Melly célznak elérését a földesurak kötelesek eszközölni azon esetben is, midőn valamely jobbágy magva szakadtával egy negyedrészen alul eldarabolt telekbeli részben örökösödven, azt más jobbágynek által fogják adni.

5. §. Mennyiben pedig a telekbeli illetőségekre nézve zálogítások, vagy ideigleni cserék jöttek volna eddig közbe, ha ezek az uraság megegyezésével keletkeztek, a földesúr a szerződési feltételek megszüntével a jobbágyot visszaváltásra szoríthatja, addig pedig az urbéri tartozásokat az akkori haszonvevőtől kívánhatja; ha pedig földesúri jóváhagyás nélkül vagy annak ellenére történtek azok, a földesúrnak nem csak a telki állományok visszaszerzésére, de a zálogi vagy ne talán a csere következtében felül fizetett sommának elvesztésére is leendő a vevő és illetőleg az ellen keresete, kivel a jobbágy vegyes cserébe bocsátkozott. Azon községek, mellyekben e részben is különös szerződési rendszabály dívatoz, a jelen szakasz határozata alá nem tartozván.

6. §. Az állomány mennyisége a fél és negyed-telekre nézve, kivéven Temes, Torontál és Krassó megyéket, — hol az egész fél, negyed, s nyolczad telekben levő arányos különbség, a tartozások különbsége által egyenlítettik ki, az ország egyéb részeiben mindenkor egyenes arányban értetik.

7. §. Ha a földesúr szüksége vagy könnyebbége úgy kívánván, urbéri helyekben külső vagy belső tartozományokat akarna felcserélni, ez neki egy tökéletes annyit érőnek természetben való megadása, s az épületekre és javításokra nézve teljes kielégítés mellett urbéri úton szabad legyen. Egyébiránt Temes, Torontál és Krassó megyékben az eddig ottan dívatozott rendelet továbbá is erejét megtartandja; mellynélfogva a jobbágyok is jobb éllhetés és sorsuk javítása tekintetéből telki állományaiknak egymásközi felcserélését a földesúrnál szorgalmazhatják.

8. §. Végre a fenálló urbéri zsellér-teleknek állományai mostani állapotjokban, melly az urbéri rendbeszedés

alkalmával sinórmértékül szolgáland, meghagyatván, jövedőre azon legkisebb tér, mely zsellér-telkeknek kijegyeztetnék, 150 □ öltre határozatik. Ha pedig valamely zsellér ezen házhelyen kívül más belső vagy külső telki tartozmányokat is kapna, szabad lesz a földesurnak ezen tartozmányoktól járandó kötelezések iránt az ollyatén zsellérral törvényes bizonyság közbejöttével alkura lépni, vagy ötet arra nézve, ugyanazon bizonyság befolytával, aránylag értendő jobbágyi állapotba tenni.

VI. Törvényczikkely. Azokról, mellyek a telek haszonvételén felül a jobbágyok hasznai közé tartoznak.

Azokra nézve, mellyek a telek haszonvételén felül a jobbágyok hasznai közé tartoznak, következők határozatnak:

1. §. A telek utáni állományba nem számított, vagy eredetileg 's egyedül a jobbágyok élelmére nem szánt minden irtást a jobbágyok addig, míg azok urbéri úton vissza nem vétetnek, a földesurral kötött, vagy a törvényes bizonyság 's tisztí Ügyvéd közbejöttével, kik eziránt tudósításait a Vármegye Közönségének beadni kötelesek, kötenő szabad egyezés szerint; — ha pedig ez nem eszközölthetnék, az eddig divathan volt föld-vagy haszonbér-tízet mellett fogják használni; mihelyt pedig azok visszaváltatnak, nyomban az uraság szabad rendelkezése alá jutnak. Hogy pedig az irtások visszaváltása iránt meghatározott szabály legyen: azok, mellyek az uraság ellenmondása mellett történtek, a rájuk fordított munka megtérítése nélkül az uraság által visszavétethetnek; — azokra nézve pedig, mellyek az uraság ellenmondása nélkül bármely időpontban ekkoraig tétettek, valamint azokra is, mellyek iránt vagy a földesurral kötött egyesség szolgál alapul, vagy a mellyeken valamely somma-pézt törvényesen fekszik, ezennel határozatlik: hogy ez utóbbiak csak a törvényesen rajtok fekvő pénz letízetése mellett, vagy illetőleg az egyezés tartalma szerint; az előbbieket pedig, mellyek iránt az érintett két eset nem forog fen, akármikor, mindazáltal a bírói becsüár lefizetése mellett vétethessenek vissza. Melly bírói becsüárt úgy kell érteni: hogy mindenkor előrebocsátatván a reája fordított munka mennyisége 's minősége iránti vizsgálat, ez számba vétessek, 's ezek minden esetre urbéri úton vizsgáltassanak meg, és a k. H. Tanácsnak, a dolog addigi egész voltában leendő fenntartása mellett, terjesztessenek föl.

Hogy a jövedőben teendő irtásokra nézve, mellyek földesuri engedelem nélkül teljességgel tiltatnak, egyik vagy másik fél rövidséget ne szenvedjen, ezen földesuri engedelem szükségkép mindenkor írásba foglaltassék, abba a visszaváltáskor megtérítendő munkabér világosan följegyeztessek, 's így az uraság jegyzőkönyvébe, a mi az adásvevési szerződések okáért minden Uradalomnál 's minden Községnél fog tartatni, beiktattassék; az nyilván kijelentetvén, hogy a földesur a jobbágy által írásba foglalt uradalmi engedelem nélkül tett irtásokat, törvényes bizonyság 's tisztí Ügyész jelenlétében — kik arra felvigyázni kötelesek: hogy se az urbéri állományokból, se a jelen törvény kihirdetése idejénél régiebb irtásokból valami ez úton ne szakasztassék el — minden bér-megtérítés nélkül visszaveheti; melly sommás visszavehető jus azonban minden irtás esetében csak az illetén irtás használatának kezdetétől számlálándó három esztendőig fog gyakorolthatatni; azok lefolyta után pedig az uradalmi engedelem nélkül tett irtások is egyedül urbéri úton lesznek visszaserzendők; — ellenben, ha a földesur a kiváltás föltételeit írott engedelmebe foglalni elmulasztaná, akkor a kiváltás csak szabad egyezés útján történhessenek meg.

2. §. Minden jobbágy község, mellynek t. i. különös bírása, 's esküttjei vannak, a hely fekvése 's kiterjedése-

hez képest egy, vagy több házban bort mérhet, akár volt ezelőtt annak használásában, akár nem; ha saját szőlőhegye van, sz. Mihály napjától fogva sz. György napig; ha pedig szőlőhegye nincs, sz. Mihály napjától csak Karácson napjáig. Ha a földesur a korcsmák száma iránt a jobbágyokkal nem egyezhetné meg, az a szokott urbéri úton fog elhatározatni, úgy azonban: hogy a bormérés mindig csak magában a helységben, 's nem azon kívül, vagy sátor alatt engedtetik meg. Mindazáltal azon községek, mellyek az urbéri korcsmáltatás ideje alatt tartatott kiváltásági országos vásárok alkalmával, a bormérést a helységen kívül fekvő gyepen is gyakorlották, ezen használatban jövedőre is megtartatnak.

Szőlőhegy név alatt értetnek pedig olyan tájak, mellyek az uraság nyilvános megegyezésével szőlővesszőkkel beültettek, 's mellyekből a földesur eddig 9det vagy e' helyett 10det, vagy hegyvámot, vagy ezzel feléro hért szedett. Mert szőlővesszőkkel beültetett egyéb földek, mellyek e' tekintetek alá nem jönek, nem szőlőhegyek, hanem csak kertek sorába számítandók.

A bormérés mindazáltal nem szorítatik egyedül a hártábeli termésre, hanem a fent meghatározott idő eltelteig, a községeknek máshol szerzett borokat is szabad lesz kimérni. Valamint pedig minden mérés egyes jobbágyoknak teljességgel, úgy a törvényes határidő elmúltával a községnek is elfoglalás büntetése, vagy is a csap alatt találató egész mennyiség elvesztése alatt, ezután is tiltva marad; kivéven azonban a szőlőhegyekben szerteszllyel lakókat, kiknek a bormérés, a jobbágyoknak máshol engedett időn kívül is, azon megszorítással leszen szabad, hogy csak azok számára, kik szőlőkben dolgoznak, 's csupán a szőlőmunka ideje alatt (a hol ez eddig szokásban volt) mérhessenek bort; az olly hegyi lakosokra azonban, kik községeket tesznek, szintűgy mint a sikon lakó munkásokra a feljebb írt bormérési mód, úgy, mint egyéb községekben, változhatlan szabályul leend. Továbbá nyilván kijelentetik: hogy az illetén urbéri bormérés haszonvéte'le alatt sem az uri bormérés jusa, 's ennek gyakorlása, sem a földesurnak vendégfogadó 's korcsma építése, vagy felállítására nézve szoríthatatlan szabadsága, de az 1598dik eszt. 35dik törvény is legkisebb sérelmet sem fog szenvedhetni, úgy azonban: hogy az eddig szokásban volt ház-sor szerinti bormérés, mellynél fogva a földesurak boraik kimérésére szoríthaták jobbágyaikat, ezennel eltörlöttnek jelentetik ki; hogy pedig a korcsmáltatási földesuri jus, alkalmas őrtelek nem léte miatt ne akadályoztassék, vagy épen el ne enyésztessek, ha a közellevő gyepen a különben is illető őr jusról fogva, vendégfogadó vagy korcsma-állításra alkalmas hely ki nem jelölthetnék, szabad lesz ezentúl is a földesurnak, hogy e' végre alkalmas helyet, akár az Vik törvény 7ik szakaszában meghatározott csere útján, akár egyezésnél fogva magának szerezheszen.

Egyébiránt bármiféle bor behozatala, akár saját házi szükségekre, akár kereskedés végett, hordókban, ántalagokban, akókban, vagy más illy nemű mértékben, mellyek az Ország külön részeiben, különbözőképp neveztetnek ugyan, de mindenütt abroncsok alatt vannak, a jobbágyoknak minden megszorítás, avagy fizetés nélkül szabad leend; — betegeskedés, avagy lakodalom esetében kisebb mennyiségben is megengedtetvén a bor bévitele.

A jobbágyoknak, de csak önmagoknak megengedtetik, hogy törkölyből, gyümölcsből, borból, horsepróból és minden földi természetényből, egyedül csak a gabona kivételével (ide nem értvén azon gabonamennyiséget, melly a kolompér élesztésére megkivántatik) akár saját szükségökre, akár akonkénti kereskedésre pálinkát főzhessenek, azt azonban kimérniök szabad nem leszen. Azon részeiben az országnak mindazáltal, hol a jobbágyok a pálinka-főzést

gabona
korlat
tól va
a' kiég
ként fi

körny
kább a
eredni
nemze
a' föld
a' föld
az urb
ja, a'
bejött
zés m
tartó
ha ez
bocsát
sítése
vigyáz
adassé
árviz,
's mar

A
sára,
más f
saját
a' job
egyed
korlat
nával
szorg
nálhas
zölhet
bágy
nak e
ban,
legalá

I
lyet a
földes
vén k
sem a
elzár
határo
vagy
sőbbi
szerz
azon
vül se
jusáv
urbéri
bágy
gálat
megk
elegé

esete
menn
a' he
illető
ország
ben,
kiseb
négy
nyokl
hogy

gabonából is eddig gyakorlották, azok e' haszonvétel gyakorlatában továbbá is meghagyatván. A' pálinka-kazánoktól vagy üstöktől mindenki, a' ki azokkal él, nem tekintve a' kiégett mennyiséget, 2 frtot fog az uraságnak esztendőnként fizetni.

3. §. Minthogy a' jobbágyoknak, mennyire a' helybeli körülállások engedik, elegendő legelőt kell adni, leginkább az ennek megszorításából 's aránytalan használásából eredni szokott panaszok megszüntetése, 's egyszersmind a' nemzeti ipar előmozdítása tekintetéből, a' jobbágyi legelő a' földesurától, valahol csak azt a' helyzet engedi, ha azt a' földesur, vagy a' közbirtokosok közül egy, vagy végre az urbéri telekkel bíró jobbágyoknak nagyobb része kívánja, a' megyei közgyűlés által rendelő Küldöttség közbejöttével, Törvényszék által megvizsgálandó szabad egyezés mellett, melly iránt utóbb a' királyi Felségnek a' Helytartó Tanács utján leendő felügyelési jusa fenmarad, vagy ha ezen egyezés nem eszközölthetnék, urbéri úton előrebocsátatván, ha kívántatnék, minden tartozmányok öszvesztése, elkülönöztetni rendeltetik. De ennek kihatásában vigyázni kell, hogy a' legelői járandóság oly tájon ne adassék ki, melly egyáltalában haszonvehetetlen, t. i. vagy árvíz, vagy homok-torlás, vagy más okok miatt, barom's marha-legeltetésre nem alkalmas.

A' legelő elkülönöztetését nem csak a' gyep felosztására, de a' megállapított elvek 's mód szerint, ha lehet, más földekre is ki kell terjeszteni; azért is a' földesurat saját rétjein, ugarjain, tarlóin 's egyéb majorsági földjein a' jobbágyok kirekesztésével; ellenben az urbériekben egyedül magokat a' jobbágyokat fogja a' legeltetési gyakorlat illetni. Hogy pedig a' kizárólag nyert legelő hasznával minden egyes jobbágy is elkülönözve élhessen, és szorgalma nevelésére földét külön válva és szabadon használhassa, a' rendbeszedés alkalmával, a' mennyire eszközölhető, és a' gazdálkodás módja javulja, — ha a' jobbágyok nagyobb része kívánandja, minden egyes jobbágy-nak egész tartozmánya az illető legelővel együtt egy tagban, vagy ha a' helybeli körülmények nem engednek, — legalább dülő szerint hasítassék ki.

Hogy azonban a' legelő elkülönözése eseteiben, mellyet a' legelőnek szűk volta soha nem akadályozhat, a' földesuri igazak semmi csorbulást ne szenvedjenek, nyilván kijelentetik: hogy a' földesurat a' legelő használatától sem az eddigi nemgyakorlat, sem a' legelő szűke miatt elzárni nem lehet. Kivételnek mindazáltal iször azon határok, mellyekben a' földesur a' legelő használásáról vagy az urbér behozatala alkalmával lemondott, vagy későbbi rendbeszedés által kirekesztetett, vagy végre szerződéses következtetéséből attól önként elállott. Iször azon határok is, mellyekben a' földesurnak az urbérin kívül semmi belső vagy külső birtoka nincs, és a' legelő jusával eddig sem élt, egyszersmind a' legelő az illető urbéri bíróságok ítélete szerint oly csekély, hogy a' jobbágyok azon vonó marháik részére, mellyek az uri szolgálatokra és urbéri földjeinek művelésére szükségképen megkívántatnak, sem ad a' föld mineműségéhez képest, elegendő élelmet.

Melly kivételeken kívül a' szűk legelő minden egyéb eseteiben, mind a' jobbágyoknak kiadandó legelőbeli mennyiségnek, mind a' földesurnál megmaradandó résznek a' helybeli körülállások szerint leendő meghatározása az illető urbéri bíróságok ítéletére bízatik. Egyébiránt az ország legnagyobb részén előforduló rendszertí esetekben, egy egész telekre a' legelőbeli haszonvételnek legkisebb mennyisége 4, a' legnagyobb 22. egy ezer két száz négyszeg ölre számított holdban, és így a' kisebb állományokhoz képest aránylag, állapittatik meg, oly módon: hogy ezen feljebb határvonatok között, a' jobbágyoknak

kiadandó legelőbeli mennyiségnek a' jobbágyok szükségéhez, és a' helybeli körülállásokhoz, földesuri igazaknak épségben való fentartása mellett, mérsékelt meghatározása az illető urbéri Bíróságok ítéletére bízatik. Azon határokon pedig, mellyek az ország többi részeiben levő arányon túl tágas, és felette bő legelőkkel vannak ellátva, ezekben a' feljebb kijelölt körülállásokhoz képest a' rendes esetekre határozott legnagyobb illetőség-nél nagyobb mennyiség is adhatatik urbéri úton, önként értetvén: hogy a' meghatározandó mennyiségek kiadása után fenmaradó legelő minden esetben és mindenütt egyedül a' földesurat illeti.

Hogy a' legelő kihatása alkalmával az összehasonlításra nézve támadható kétségek elmellőztessenek, mind a' két katholikus, és görög nem egyesült szertartású plebánusi, úgy a' két vallású lelkipásztori járandóság, akár legyen azoknak fiók-egyházok, akár nem, egy egész telki, az iskolamesteré pedig, és helység jegyzőé külön külön fél telki illetőséghez fognak hasonlítottatni, 's ezen mennyiséggel valóságosan kiadatni, — kivévén, ha ezeknek valamelyike élelme fejében nagyobb, azaz egy egész telket felül haladó mennyiséget bírna; akkor a' legelőt is ehhez kell mérsékelni. Többnyire az urasági tisztek és szolgák iránti gondoskodás a' földesur szabad rendelkezésétől függvén, ezeknek szükségéről, midőn a' köz legelő elkülönözése valóságosan végrehajthatik, következőleg annak minden új rendbeszedése alkalmával, csak maga a' földesur, az ez előtti köz legelőnek tulajdon számára elkülönözött részéből fog intézkedni a' szerint: hogy a' tisztek és szolgák marháikat a' község legelőjén ezentul soha se tarthassák. Nyolcz urbériszellérnek pedig egy egész telki járandóság fog kiadatni.

Végre Temes, Torontál és Krassó megyékben, mellyekben a' legelő illetősége már meg van határozva, az eddigi szokás nem csak az urbéri, 's az úgy nevezett beneficialis telkeken gyakorlott legelő iránt, de az extra-sessionalis vagy industrialis név alatti telkekre nézve is, a' mennyire az urbéri táblákba iktatva vannak, továbbá is fen fog tartatni.

4. §. Hol a' helység határában erdővel bír az uraság, és a' jobbágyoknak, úgy szinte a' község szolgáltnak, az urbérek, vagy következő urbéri rendbeszedések, vagy a' divatozó szokás szerint engedtetett a' tűzi faizás haszonvétele, ott azokat a' tűzi faizás továbbá is ingyen illeti; mire nézve, ha ez iránt panasz támadna, az uraság és jobbágyok közt, a' megyei közgyűlés által rendelő küldöttségnek, melly ez iránt tudósítását beadni köteles lesz, közbe jöttével, szabad egyezés lesz köntendő, melly nem eszközölthetvén, a' tűzi faizás tárgya az előbocsátottakhoz képest szokott urbéri úton határozatások el; illy ügynek végső elintézéséig a' jobbágyok azon haszonvételben, mellyel ekkoráig éltek, megtartatni rendeltetvén. Azon helyeken pedig, mellyeknek határában az uraság erdejében amnyi épületi fa találtatik, hogy abból az erdei rend sérelme nélkül eladni lehet, 's a' jobbágyoknak az urbér, vagy következő urbéri rendbeszedések, vagy pedig a' divatozó szokás szerint ingyenvaló épületi faizás engedtetett, — a' földesur továbbá is az eddig gyakorlatban volt, és ennél nem nagyobb mennyiségben, jobbágy-telki, vagy urbéri zsellérház 's istálló fedelére (ide nem értvén azonban a' sindelyt és deszkát) a' szükséges fát, ingyen adni köteles, egyedül az Hármas-könyv 150. része 40ik cikkelyének rendelete esetében történő elbecsülés alkalmakor szabadságában fog állani a' földesurnak az: hogy a' jobbágyinak ingyen szolgáltatott épületi fak árát a' becs-ár általános sommájából levonhassa.

Mind a' két katholikus és görög nem egyesült szertartású, úgy a' két vallású lelkipásztorokra és iskolamester-

rekre nézve, egyedül azon helyekben, hol a' faizás az előtti állandó szokás, al, vagy nyilvános egyezsénél fogva eddig azokat ingyen illette, ezen szokás, vagy egyezés jövődjére is maga épségében fennmarad.

A' makkoltatás a' jobbágyoknak az uradalmi erdőben, de csak abban, melly lakhelyök határában fekszik, 6 krajczárral olcsóbban, mint más idegennek, azonban csupán tulajdon szükségökre, és nem kereskedés végett, engedtetik meg. Temes, Torontál és Krassó vármegyékben pedig a' makkoltatás a' jobbágyoknak ugyanazon uradalom, mellyhez tartoznak, ha szinte határkivüli erdeiben is, (külön uraság jobbágyai, és az olyanok, kiknek határában makkos erdő van, ide nem értetvén) az eddig szokásban volt bér mellett, melly egy nagyobb darabtól csak 6 — a' kisebbtől pedig 3 krajczárban határozottat meg, egyedül tulajdon, nem pedig más helyről hajtott vagy kereskedés végett vett sertéseikre nézve a' szerint leszen szabad, hogy a' befogadandó sertések a' makk-mennyiséggel legalább három hónapig ériék be; — azon esetben pedig, ha a' makk az uraság által befogadott idegen sertések száma miatt 3 hónap lefolyta előtt elfogy, a' jobbágyok innem következteték kára térítessék meg. — Végre Pozsega, Verőce és Szerém vármegyékben a' makkoltatás, ekkoráig divatozott urbéri rendelet szerint, elly móddal fogja illetni a' jobbágyot, szinte tulajdon szüksége, nem pedig kereskedés végett szerzett sertéseire nézve, hogy hol a' makk-mennyiség legalább 3 hétre elegendő, egy nagyobb sertéstől 12, középszerűtől pedig 9, kisebbtől végre 6 krajczár fizetessenek bér fejében a' földesurak; minden alattamban behajtott darabtól ezentul is kettős taksafizetés állapítottván meg.

Ezekon kívül a' jobbágyokat semmi egyéb kedvezés vagy haszon a' határjok körében fekvő uradalmi erdőkből nem fogja illetni, annál kevésbé követelhetnek azok valamit a' határjokon kivüli erdőkben, ha csak a' faizás haszonvétele a' jobbágyoknak illy határkivüli erdőkben az urbér behozatalakor, vagy későbbi rendbeszedés, vagy eddigi gyakorlat szerint nem engedtetett; mert ez esetben a' kijelölt határkivüli erdőkben a' jobbágyok a' tűzi faizás, sőt ezen §. 21k részében foglalt rendelkezéshez képest az épületi faizás is továbbá is fogja illetni; egyébiránt pedig a' földesur saját határbeli erdeiből sem kézművekre, sem pálinka-égetésre, vagy épen kereskedésre jobbágyok fát adni nem leszen köteles; úgy a' makkoltatás, vagy gubacszedési jus is az uraságnak szabad és szoríthatatlan rendelkezésétől fog függni; ellenben (a' gesztenyét, diót, és más nemes gyümölcsöket kivéven) minden egyéb erdei vadgyümölcsnek szedése a' jobbágyoknak szabad leszen.

Ha mindazáltal az erdők valamely helyekben szántó-föld, vagy rét helyett adatván, a' jobbágytelki állományok részét tennék, azokkal jövődjére a' jobbágyok szint-úgy, mint egyéb urbéri javaikkal szabadon, és megszorítás nélkül fognak élni; hol pedig az állományon felül akár a' községnek, akár egyes jobbágyoknak külön telke után lennének kivágva, mint az épületi, úgy a' tűzi faizás, nem különben a' makkoltatás, és gubacszedés is a' jobbágyokat fogja illetni, (fentartatván mind ezekre nézve az uraság használata is, a' mennyire annak gyakorlatában lenne, úgy fentartatván mindenkor az erdővágás-módjának és rendének elhatározása iránt az uraság tehetősége, és fő felvigyázási jusa) sőt ha az érintett erdők olly állapotban volnának, hogy megtartatván az erdei rend, a' jobbágyok tűzi 's épületi faizása szükségén felül még kereskedésre is szolgálhatnának, ez a' jobbágyoknak megengedtetik, 's e' végre mindenkor az uraság rendező felügyelése alatt vágandó fák, még pedig ha az erdő összevéve az egész községet illeti, a' község által meghatározandó, 's ugyancsak neki jutandó aránylagi taksafizetés mellett; ha pedig az erdő a' lakosok közt sze-

mélyenként van kiosztva, a' helybeli telkes jobbágyoknak ön kereskedés-üzésre fizetés nélkül adassanak ki.

5. §. Melly határban nádas vagyon, és hol a' nádlási haszonvétele az urbér behozatalakor, vagy későbbi rendbeszedés által, a' községnek és község szolgáltnak megengedtetett, vagy ezek az eddigi gyakorlatnál fogva annak használatában voltak; ott azon nádlási haszonvétele az eddigi használat rendje szerint ezentul is azokat fogja illetni; melly helyekben pedig kiszárítottván a' nádas, annak haszonvétele elenyészett, azokban a' jobbágyok, a' megszűnt haszonnal együtt járó 40 kéve nádi tartozás megszüntetésén felül, semmi egyéb kárpótlást az uradalmon nem követelhetnek; kivéven azon helyeket, hol a' nádasnak bizonyos része, ha szinte 40 kéve nád adózás mellett is, a' községnek, vagy egyes jobbágyoknak külön külön telkek után urbéri állományaikon felül, 's kirekesztő használatokra, akár az urbér, akár az uradalom által lenne kijelölve; mert az illy nádas kiszárított földjeit a' jobbágyoknak ezentul használatára kell átengedni, a' jobbágyok pedig a' 40 kéve nád eddig dívatban volt tartozásnak természetben, vagy ha eziránt kölcsönös egyezés nem eszközölhető — a' törvényhatóság által a' helybeli körülményekhez képest meghatározandó annyit érőnek megadására, ezentul is fognak kötelezettni.

6. §. Ha az uraság, kinek igazaihoz számítatik a' mészárszéki jus, a' lakosoknak szükségére elegendő húst nem vágatna, akkor a' jobbágyoknak, a' különben tilalmazott husmérés, az uraságnál az iránt előre teendő jelentés után, megengedtetik, valamint akkor is, ha különben egészséges marhájok, valamely véletlen eset által további megtartásra alkalmatlanná tétetett volna, szabad leszen nekik az ollytén marhát kimérni, vagy azt a' mészáros által kimérteni.

7. §. Valamint a' jobbágy bármiféle természetmennyelnek (egyedül azokat kivéven, miknek árulásától külön törvény által van eliltva) akár kisebb, akár nagyobb mértékben 's mennyiségben lehető eladását ezentul is minden taksafizetés nélkül teljes szabadsággal gyakorolhatja, úgy a' bolt, 's az ettől kívánható haszonbér-megvehetés jusa a' földesur igazai közé tartozik; hogy azonban e' haszonbér önkényes megvételeből a' nemzeti szorgalomra és kereskedésre kár ne következzen, nyilván kijelentetik, hogy minden jobbágy, különbség nélkül, az alább meghatározott illető bér lefizetése mellett, mind telki, mind zselléri illetősége helyén boltot nyithat, azt akár tulajdon portékáinak eladására használhatja, sőt haszonbérbe is kiadhatja akárkinek, kivéven azon egy esetet, midőn a' bolt a' helységben lakossággal nem bíró idegennek adatnék bérbe, mivel illy esetben a' bérbe kivenni akarót, helyes és nyomos okokból, 's kivált ha súlyos és a' községre nézve veszedelmes kihágásokról megjegyzett személy volna, a' bolt kibérlésétől a' földesur szabadon eltilthatja. — Minden egyéb esetben az illető bér lefizetése után a' földesur által, akár a' bolt-nyithatásban, akár annak kibérlésében, vagy bérbe vevésében megakadályozott fél az alispán által a' földesurnak meghallgatása után, a' helytelen akadályozás esetében, a' boltnyithatás, vagy bérlés használatába be fog helyezettetni, melly bérléssel, ha a' földesur nem engedné, az alispán segéd-bíró társival, ha a' szükség úgy hozná magával, hatalomkarral is, de mellyet mindig elébb a' közgyűlésben kell megítélni 's elhatározni, az akadályozás által közvetlenül okozott, 's a' felek voltaképi meghallgatása után kitudandó költségek és magából a' megtámadásból eredett károk megtérítésével rövid uton végre fogja hajtani; a' szünő nyereség, és a' következhető kár, mint a' törvény rendes útjára tartozó, ide nem értetvén; a' meg nem elégedett félre nézve az urbéri út fennmarad. — Egyébiránt mind a' boltnyithatás, mind annak haszonbérbe adási használatával élni

akáró jobbágy, földesurának a' boltokra nézve megállapított három osztályozathoz képest a' következő bért fogja fizetni, jelesen:

Az 1ső rendű boltoktól, olyanoktól t. i. mellyekben jelesb és középszerű posztók, nem különben selyem, 's a' gyárokból 's lerakó-helyekből első kézből t. i. bevásárolt egyéb nemesebb portékák tételnek ki eladásra, 's honnét az illy portékák a' házaló kereskedőknek szoktak eladatni, esztendőnként 20 forintot.

A' 2dik rendű boltoktól, mellyek csekélyebb értékű portékákkal vannak felkészítve, és az országos úton kívül esnek, hol t. i. ritkább az éladhatási alkalmatlóság, a' boltoknak birtokosa pedig az 1ső rendű kereskedőkhöz nem hasonlíthatik ugyan, de vásárookra eljár, — esztendőnként 15 for.

A' 3ik rendű, vagy is a' falukon levő boltoktól, mellyeknek birtokosai vásárookra járnak ugyan, de selyem vagy más nevezetesebb portékákkal nagyobb mennyiségben nem kereskednek, és portékáikat is a' vidéki kereskedőktől szokták beszerezni, esztendőnként 10 forintot.

Azok, kik nyitott bolt nélkül házról házra üzik a' kereskedést, ezentul minden taksafizetéstől mentek lesznek.

Vége ezen 7dik §ban megállapított rendszabás az olly községek lakosaira is kiterjesztetik, mellyekben a' boltbeli just magok a' községek gyakorolják, önként értetvén: hogy a' hol eddig a' bolt nyithatásáért a' feljebb megállapított taksáknál kisebb, vagy éppen semmi bér nem fizettetett, ott ezen szokás tovább is fen fog tartatni.

8. §. Az előszámlált urbéri haszonvételeken felül a' jobbágyok sem a' vadászat, halászat és madarászat jusait elfoglalási büntetés alatt, sem kiváltság nélkül a' vásár, piacz, vám és révbeli jusokat nem gyakorolhatják; Temes, Torontál és Krassó vármegyékben mindazáltal azon eddig ott fenállott urbéri rendelet továbbá is meg fog tartatni, melly szerint némelly községeknek az okvetetlenül szűkséges nádlás fejében nekik általadott tavakban gyakorolható halászat is megengedtetik. Ha pedig valamely jobbágy földesuri engedménnyel bármelly nemű malom, vagy más királyi adományból származott uri jusnak lenne birtokában, azt az uraság urbéri úton a' dolog addigi egész voltában leendő fentartása mellett a' tett épületeknek és minden javításnak törvényes úton eszközözendő igazságos megbecsülése, és a' törvényesen rajta fekvő pénzeknek megtérítése mellett visszaveheti; Pozsega, Verőcze és Szerém vármegyékben azonban az ottan divatban volt malomtaksák az alatti nem emeltethetnek fel, mellyek a' földesurnak esztendőnként fizetendő malombér fejében, jelesen a' kanalos malomra nézve 1 forintra, más közönséges folyóvízi malom minden kerekétől 2 forintra, végre a' Duna, vagy Drávai malomtól 8 forintra voltak határozva. De ha valamely helyen, vagy valamely tárgyra nézve különös kiváltságok, avagy kötések mutattatnának elő, ezek foglaltatja fog megtartatni. Mindazáltal a' kir. adományból származott uri haszonvételek, vagy a' földet egyébként érdeklő jusok, ha 's mennyire ezekre nézve a' jobbágyok sajátságai jussal előállanak, 's ezen állításokat a' mostani valóságos használat támogatja, az illető törvényszék előtt indítandó törvény útján enyészethetnek el.

9dik §. A' jobbágyok a' határon kívüli haszonvételekre semmi követelést nem tehetnek, kivévén, ha akár az urbér behozatalakor, akár az urbéri rendbeszedés alkalmával nekik egyszersmind határkivüli haszonvételek, és telki állományok kijelöltettek, és az urbéri könyvbe iktattattak: vagy pedig ha azok különben is mostani gyakorlatban, az uraság ellenzése nélkül lennének.

VII. Törvényczikkely. A' jobbágyi tartozásokról.

Mint hogy a' jobbágy által mivelte föld tulajdona az uraságot illeti, az egyenes igazsággal megegyező, hogy
Jelenk 1836.

attól adózások és szolgálatok tétessenek a' földesurnak: ugyanazért:

1. §. Minden jobbágy vagy urbéri zsellér, ki tulajdon külön házzal bír, esztendei bér fejében egy forintot, mellynek egy felét sz. György, másikat pedig sz. Mihály napján letenni köteles, fizetni fog földesurának. Mindazáltal az Országnak azon részeiben, hol ezen adózás a' belső helyekre szorított, vagy hol arra nézve a' fen-határozottnál könnyebb bér divatozott, az e' részben fenálló szokás, valamint Pozsega, Verőcze és Szerém vármegyékben is azon eddig megtartott rendelet ereje továbbá is fen fog maradni, melly szerint a' házas zsellér ottan az esztendei forintnak feljellelt határnapokon leendő fizetésére szinte köteleztetvén, a' földdel bíró jobbágy egy egész telektől esztendőnként 3 forintot 's ehez aránylag a' fél és negyed-telektől ezen somma felét, vagy illetőleg negyed-részet egyenesak a' feljebb határnapokon fizetni tartozik az uraság földi jusaierit.

2. §. Kivéven a' belső telki illetőséget, 's a' telekhez tartozó réteket, minden egyéb földtermésből köteles a' jobbágy földesurának kilenczedet természetben adni, ha csak ennek annyit érőben megváltása eddig nem divatozott, vagy éppen azon adózás aluli teljes felmentés ki nem köttetett, avagy szokásban nem volt.

Hol eddig a' jobbágyi földektől heted, vagy nyolczad, tizedi adózás nélkül divatozott, az ott továbbra is megállapítatik; de hol a' heted vagy nyolczad a' tizeddel együtt szokott adatni, egyedül az állományhoz tartozó földekre nézve azon heted vagy nyolczad helyett ezután kilenczed fogja a' földesurat illetni.

Vége, hol a' földtermésből nem ugyan az egyházi rend jusaikhoz tartozó, hanem a' földesuri jussal járó tizednév alatti tartozás van divatban, ott ezen tized egészen a' kilenczed megvétele iránt megállapított elvekhez alkalmaztassék; egyébiránt mindenütt, ha csak egyezés nem köttetett, az eddigleni szokás, és jelesen Temes, Torontál és Krassó vármegyékben is az úgy nevezett industrialis vagy extrasessionalis telkekre nézve, mellyeknek minden holdjától 30 krajczár industrialis név alatti taksa évenként fizetetik, nem különben a' kerti gyümölcs, káposzta, és tizedadás alá eddig nem tartozott egyéb termékekre nézve, jövődöre is fen fog tartatni.

Ezen adózások megvételére nézve pedig, hol csak lehet, a' kilenczed fejében akár tiszta szemű, akár szeműl és szalmában kötendő bizonyos mennyiség föld, vagy más valamely módon (egyedül a' jobbágytelki állományok részét tevő földeknek természetben való kihasználása föltétele világos kivételével) a' földesurak és jobbágyok közt, egy vagy több esztendőre szabad egyezések tétessenek; — melly hasznos intézet előmozdítása egyszersmind a' Törvényhatóságok köteleességökben fog állani.

A' len és kender iránti eddigi szokás, melly szerint vagy kilenczed természetben, vagy minden egész telkes jobbágytól az uraság kenderéből vagy lenéből 6 font, és így a' kisebb állományt bírótól ehez arányzott mennyiségű fonás kívánthatik, továbbá is olly világos hozzáállással erősítettik meg, hogy a' melly helyeken eddig a' fonásbeli szolgálat volt szokásban, a' jobbágyok szabad választására hagyatik fel; hogy tovább is fonásbeli szolgálatot tenni, vagy a' helyett az urbéri kenderföldektől a' kilenczedet állandóul természetben kiadni inkább kívánják e' ott, hol a' kender és len urbéri földekben nem természetlik, fonástétel nem kívánthatván. Mindazáltal Temes, Torontál és Krassó, nem különben Pozsega, Verőcze, és Szerém vármegyékben eddig sem levén helye a' fonásnak, az utóbbi 3 megyében sem lenből 's kenderből, sem más ugy nevezett kisebb tized alá tartozó növényből akár kertekben, akár más urbéri tartozás alá vetett földekben természettek is ezek, úgy szinte a' szilvából is tized nem vétethetik.

A' telekutáni föld fentebb említett természetéből következik: hogy a' rétbeli illetőség pótlására adott szántóföldekből nem jár kilenczed, valamint a' legelőből sem, ha ez már el lenne különözve, és a' jobbágyok közt fejenként felosztva általok műveltetnék; ellenben a' szántóföldek kiegészítésére adott rétekből, habár fel nem szántatnak is, de kaszálókép használtatnak, a' kilenczed ki fog szolgáltatni; ugyanazért azon telki szántóföldtől, melyet a' jobbágy az uraság jóváhagyásával kertté, vagy szőlővé változtatott át, tekintetbe vétetvén a' bevetendő mag neme, és a' rendszerinti termés, ha kívántatnék, megyei tisztviselőség által eszközöltendő egybehasonlítás szerint a' kilenczed, vagy e' helyett a' dívatban levő tized, vagy heted, avagy nyolezad, a' hol tudniillik illetén adózás tized nélkül szokásban van, szolgáltatassék ki; sőt ha ezen adózás tüstént meg nem adathatnék, a' következő esztendőben is pótolassék ki; úgy viszont, ha a' jobbágy a' rendes nyomások (calcuturae) bevetésének elmulasztása nélkül az ugart, vagy ollyas szántóföldet, melyből a' kilenczed azon esztendőre már kiadott, hol a' legeltetés tekintete, és föld neme második vetést enged, folyvást ismét bevetné, 's abból még azon esztendőben termést nyerne, akkor ugarból, vagy az illy második terméssel semmit sem tartozik adni.

A' kilenczed vagy a' környülálláshoz képest a' helyett szokásban levő heted, nyolezad, vagy tized szedetés- 's behordatására nézve az 1802: 7. törvény rendelete úgy változtatik meg, hogy mihelyt a' jobbágyok akár az egész határban, akár ennek valamely részében, vagy dűlőjében az aratást elvégzik, ha a' község előljáróji jelentést teendnek az iránt az uraságnál, ez a' jelentéstől számlálandó 3 nap alatt (a' közbejövő ünnepnapok kizáratván) minden további halasztás nélkül tartozzék minden termés neméből járó kilenczedet, vagy illetoleg a' tartozási mennyiséget, akár az egész határban, akár valamely már learatott dűlőben is kivenni; mit ha azt említett határidő alatt elmulasztana, szabad lesz a' jobbágyoknak, az uraság illeto részét a' földön hagyván, a' többi termést elhordani, 's az uraság az ott hagyott részszel, melyet a' jobbágy többé ingyen behordani nem köteles, minden utóbbi nyomozás és követelés nélkül megelégedni tartozik. Azonban a' kilenczedet, vagy az e' helyett járandó illetőséget — kivevén a' most említett esetet — a' jobbágyok urbéri köteleességekön felül ingyen tartoznak behordani, de csak a' helybeli határon belül.

3. §. Az aszú-szőlőt és az ebből csepegő nedvet (essentia) kivevén, a' bortermésből szinte kilenczed, vagy hegyvám illeti a' földesurat, a' mint t. i. eddig szokásban volt, melly szokás és a' törvényes mérték megtartása iránt az 1715: 97. és 1802: 7. törvényczikkelyek ezenfelül isteljes erejökben maradnak. — Pozsega, Verőcze és Szerém megyékben azonban a' telki állományba nem számított szőlőktől pintek adatnak, olly móddal: hogy minden akó mustból csak egy pint, azaz két pozsonyi itcze illeti a' földesurat.

Hogy pedig ezen uri jus gyakorlata sérelmet ne szenvedjen, a' kilenczed vagy tized alatti szőlőkben termett szőlőfürtök eladása a' földesur engedelmé nélkül tilalmazatik; megengedtetvén azonban azoknak tulajdon szükségére leendő használhatása.

A' szüretelés idejét mindenkor ugyan az uraság határozza meg, de ez ennek kijelölésében arra figyelmezzon: hogy a' szőlőművelők ne károsodjanak, miről előre gondoskodni a' vármegyék kötelesek: azon megyék pedig, mellyek eddig a' szüret idejét közvetlenül szokták kijelölni, ezen gyakorlatban jövőre is meghagyatnak.

A' berkilenczed vagy hegyvám beszedésére és behordására nézve pedig az 1802: 7. és 1807: 31. törvényczikkelyek fognak megtartatni, úgy azonban, hogy az illeto járandóságot csak a' helybeli határon belül tartozzanak

behordani a' szőlősgazdák, — ha csak az iránt szerződés, vagy egyezés által más rendelkezés nem történt; fenmaradván a' Hegyaljára nézve az 1827: 31. törvényczikkely rendelete.

Ha hegyvám alatt levő szőlőhegyekben valamely esztendőben semmi bor sem teremne, az említett járandóság hiányát a' jobbágyok 's bortermesztők következő esztendei termésből tartoznak kipótolni. Az úgy nevezett szőlőlábaktól járó adózás iránt a' fenálló szokás tartassék meg.

4. §. A' méhrajoktól, úgy szinte apró majorságban és tojásokban egyes jobbágyok által, valamint borjukban is több jobbágy által összesen tett eddigi adózások, nem különben a' vaj kiszolgáltatása is jövőre megszüntetnek.

5. §. Mi a' szolgálatokat, vagy is uri munkákat illeti, Magyar és Horvátországban (Temes, Torontál és Krassó vármegyék kivévén) minden egész helyes jobbágy hetenként egy, és így egész esztendőn által 52 napi igás, vagy ha a' földesur akarja, egy igás helyett két napi gyalog munkát szolgálni köteleztetik; a' nagyobb vagy kisebb állománnyal bíró jobbágy ezen mértékhez aránylag leendő munkával tartozván. A' házas zsellérek esztendőnként 18, a' házatlan zsellérek pedig 12 napi kézi munkára kötelesek. Pozsega, Verőcze és Szerém vármegyékben pedig azon szokás továbbá is fen fog tartatni, melly szerint egy egész helyes jobbágy esztendőnként 24 napot két marhával, és így aránylag a' fél, vagy negyed telket bíró ezen munka mennyiség fél vagy negyed részét kiszolgálni, és ha a' jobbágynek marhája nincsen, vagy a' földesur kézimunkát kíván, egy két marhával teendő napi munkát két gyalog napszámmal megváltani köteles, a' többi 28 igás, vagy 56 kézi és nem több munka úgy levén egyedül megvehető, hogy egy két-marhás munkáért 24 krajczár, egy gyalog napszámért pedig 12 krajczár fizetessék a' jobbágynek; végre a' házas zsellér esztendőnként 12, a' házatlan pedig 10 napi kézimunkával fog tartozni. Temes, Torontál és Krassó vármegyékben e' következő, eddig ottan dívatban volt, uri munkák rende hagyatik meg:

Telek- kel bíró jobbágy	Osztályozat	Járandó- ság	Termé- szetben leszolgá- lándó	Kész pénzben megvált- ható		Tesznek	
				for.	kr.	for.	kr.
Egész- telkes	az 1. osztályban	104	45 $\frac{1}{2}$	58 $\frac{1}{2}$	9	45	
	2dikban „	78	35 $\frac{1}{2}$	42 $\frac{1}{2}$	7	5	
	3dikban „	62 $\frac{1}{2}$	29 $\frac{1}{2}$	33	5	30	
Fél-tel- kes	az 1. osztályban	58	27	31	5	10	
	2dikban „	43 $\frac{1}{2}$	21	22	3	45	
	3dikban „	35	17	18	3	—	
Fertály- telkes	az 1. osztályban	34	18	16	2	40	
	2dikban „	25 $\frac{1}{2}$	14	11 $\frac{1}{2}$	1	55	
	3dikban „	20 $\frac{1}{2}$	11 $\frac{1}{2}$	9	1	30	
Nyol- czad- telkes	az 1. osztályban	21 $\frac{1}{2}$	21 $\frac{1}{2}$	—	—	—	
	2dikban „	16	16	—	—	—	
	3dikban „	13	13	—	—	—	
Házás zsellér		8	8	—	—	—	
Házatlan zsellér		6	—	6	1	—	

Ezen munkák pedig alkalmas dolgokkal, eszközökkel 's marhákkal olly módon fognak véghez vitetni: hogy a' szántásra használandó marha számára nézve továbbá is fentartatván az eddigi gyakorlat, egyéb igás munkánál esu-
pan két vonó-marhát szabad legyen kívánni. Ha pedig a' földesur ebeli munkákat akár saját hasznára, akár más ki-
bérlett jószágának művelésére nem fordíthatja, 's ne talán
másnak különösen haszonbérbe adni akarná, akkor szabad
választására bizatik a' jobbágyoknak: valljon a' kijelölendő

uri munkát annak, kinek bérbe adatott, végezni, vagy pedig egy napi igás munkát 20 kral, a' gyalog munkát pedig 10 kral számítva a' földesuról megváltani akarják é? Melly esetben mind a' földesurak illetén bérbeadási szándékjok iránt jobbágyaikat 30 nappal előbb, mind ezek a' megváltás elfogadásáról földesurokat ugyanazon időközben illető szolgabíró által tudósítani tartoznak; magában értetvén: hogy ezen megváltás jóvoltával a' jobbágyok egyenként is élhetnek.

Továbbá ezen uri munkákra nézve (mellyekben különben a' nyugalom, étetés 's itatás ideje kiszabásában a' helybeli bévét szokás fog fentartatni) a' jövés 's hazamenésnek tekintetbe vétele és betudása iránt határozatik: hogy ha az uri munkák a' helybeli határon szolgáltatnak le, ezeket az esztendő különböző részeire tekintet nélkül nap fölkeléstől fogva napnyugotig kell folytatni, úgy mindazáltal, hogy az étetés 's itatásnak fentebbi módon meghatározott idején felül, a' jövés 's hazamenés is a' jobbágy munkájába számítassék; ha pedig a' munkások más, egy, vagy legföljebb másodfél órányi messzeségnél távolabb nem fekvő helyről rendeltetnek dologra, azok November, December, Január, és Február hónapokban hazulról oly móddal tartoznak megindulni, hogy nap fölkelésével a' kiszabott munka helyén megjelenjenek, a' honnét napnyugottal haza bocsátassanak; ellenben a' többi hónapokban napfölkeléstől napnyugotig teendő jobbágyi munkák, a' jövet 's haza meneteli betudással értetnek; — Temes, Torontál és Krassó vármegyékben ezen beszámításnak a' távolság vagy esztendei időszakasz minden különbsége nélkül helye levén. Azon esetben továbbá, ha a' munkások másodfél órányinál nagyobb távolságra rendeltetnek ki ur dolgára, a' jövésre és hazamenetelre fordított egész időt munkájukba kell számítani. Hogy ha az uri munka közbejött eső, vagy más akadály miatt nem folytathatnék, a' napnak csak azon délelőtti vagy délutáni része, melly munkában töltetett ugyan, de a' közbejött akadály által félben szakasztott, a' jövetellel és hazamenetellel együtt számítatik be uri munkába; ha pedig semmit sem dolgozott, hanem parancsolatnál fogva jött csak, és tért vissza a' jobbágy, csupán a' jövet és menet fog munka fejében elfogadtatni; egyébiránt az étetés 's itatás ideje, vagy pedig a' jövés 's hazamenés beszámítása iránt a' földesur és jobbágyok közt támadó kérdések a' helybeli környüállásokhoz és a' helyek távolságához képest, mellyeket különben is mindenütt közhatóság által szükség elhatározni, az illető megyék által eligazítandók, avagy megítélendők, — a' meg nem elégedett félnek az urbéri út szabad maradván.

Hogy pedig a' földesurak a' jobbágyok munkájának célirányos hasznát vehessék, arra kellvén figyelmeznii minden rendű uri munkák megvételére nézve, hogy legalább egy negyed része az esztendei járandóságnak a' hat teli hónapra hagyassék, szabad lesz a' földesurnak sürgető munka idején, kivevén egyedül a' szántást, a' telki állomány aránya szerint járó munkát minden héten, míg az t. i. tartand, kettőztetni, — úgy mindazáltal, — hogy az illetén munkák is esztendei járandóságba tudassanak; házias és házatlan zsellérek azonban a' munkák illy kettőztetésére nem szoríthatnak; Temes, Torontál és Krassó vármegyékben pedig eddigi szokás szerint a' következő hét jövedőre is szabad marad a' telkes jobbágyoknak. — Hasonló beszámítás mellett megengedtetik az is, hogy a' távolabb helyről rendelendő jobbágyok (kiket ezen ut és munka felől, hogy arra készülhessenek, jó eleve értesíteni kell) a' jövés 's hazamenés betudásával számított négy napig folyvást szoríthatassanak akár kézi akár igás uri munkának tételére; de az illy munkák egy hónap alatt rendszerint csak egyszer, sürgetőbb mezei munka idején pedig kétszer kívántathassanak meg, — úgy azonban: hogy egy hét mindenkor szabad maradván az uri munkától, a' másik hét a' földesur dol-

gára fordíttassék, melly esetben köteleztetik a' földesur, nyáron a' marhák elegendő legelőjéről, télen pedig, mind magának a' jobbágyoknak, mind marháinak szükséges és alkalmas elhelyezéséről gondoskodni.

Valamint azonban a' földesurnak sem a' jobbágyok által ur dolgára állított marhákat, ne talán munkája siettetése végett, több felé osztani, sem a' jobbágyot általános, és végre olly uri munkára, mellyel a' földesuri jóváhagyás vagy legalább elnézés mellett esztendei illetősége fejében adós maradt, ezentul szorítani nem szabad; úgy viszont, ha az illy tartozás a' jobbágy nyakasságából vagy restségéből származnék, jusa lesz a' földesurnak, az illetén késedelmes, vagy makacs, kivált sürgető dolog idejében földesurnak könnyen nagy kárt ohozható jobbágy költségére, az elmulasztott, és a' vonakodó jobbágy által pótolólag végzendő munkán kívül más fogadni. Egyébiránt ezeknek többszöri ismétlése eseteiben a' IVik törvény 12dik §-za c) alatti értelme szerint a' jobbágy törvényes elmozdításának leendő helye.

6. §. A' vadak akármelly nemei által okoztatni szokott károk meggátlására nézve, kötelesek a' jobbágyok (kivevén Temes, Torontál és Krassó vármegyéket, hol ezen tartozásnak jövedőre sem leszen helye) minden telktől, 's ehez aránylag, nem különben nyolcz zsellért egy telekkel egybehasonlítva, ezek részéről is egy személyt urbéri munkáikon felül, a' jövetel és menetel idejét is bele számítva, 3 napi vadászatbeli szolgálatra küldeni, melly végett (magoknak fegyverök rendszerint nem lehetvén) azt, valamint puskaport, és ólmot is adni fog nekik az uraság, úgy mindazáltal, hogy ezen vadászatbeli tartozás, se más szolgálat nemére ne fordíthatassék, se a' jobbágy által pénzen vagy természetnyekkel meg ne váltathassék, azonban a' vadászatbeli 's illetőleg az ártalmas vadak kiirtásában szükséges segédmunkákra, következőleg a' hajtókra is, alkalmaztassék.

8. §. Eltörültvén jövedőre a' hosszú fuvar, helyette egy egész telkes jobbágy két marhával két napig, a' kisebb állományúak pedig ehez aránylag fognak, a' szántáson kívül szokott gazdasági munkákat tenni, — (kivevén Temes, Torontál és Krassó, nem különben Pozsega, Verőcze és Szerém vármegyéket, mellyekben az érintett tartozás eddig sem divatozott.)

7. §. Az urbéri telkek állományába nem foglalt erdőben, faizás használásában élő jobbágyok, tartozni fognak, jelesen: minden egész telkes jobbágy 's ehez aránylag a' kisebb állománnyal bírók, lakhelyüktől két közönséges méröldnyi távolságnál nem messzebb 's az uraság által kijelölendő erdőből egy pozsonyi mértékű ölfát, a' földesur által jószága határan belől kimutatandó, és a' vágás helyétől a' lerakás helyéig két közönséges méröldnél szinte messzebb nem eshető helyre hordani, 's azt a' fenjegyzett mértékben összerakni. A' házias zsellérek pedig fejenként fél ölfá összevágására kötelesek; — azonban nem csak Temes, Torontál és Krassó vármegyékben, hol e' czim alatti uri adózás eddig sem divatozott, hanem Pozsega, Verőcze és Szerém vármegyékben is, hol a' marhátlan jobbágyok által összevágott ölfá-behordás kötelessége a' marhaszolgálat, de csak ezeknek lakhelyök határában fekvő erdőkre nézve illette, az e' részben fenálló szokás jövedőre is fentartatik.

Hol pedig a' jobbágyok urbéri nádlás hasznával élnek, ott minden földdel bíró jobbágy egy egész telektől 40 kévé nád levágására, és az ölfá-behordás tekintetében meghatározott távolság aránya szerinti összehordására köteles, a' nádlási jótékonytságot használó zsellérek is fejenként 20 kévé nád levágásával szinte tartozván.

9. §. Az ollyatén művészek és mesteremberek, kik egyedül művészségek 's mesterségek gyakorlásából élnek,

és kiknek telki tartozmányok nincsen, valamint az ilyen kalmárok és kereskedők is uri munka kötelességeiket készpénzzel megválthatják, mellynek mennyisége azon esetben, ha a földesurasággal meg nem egyezhetnének, szokott urbéri úton fog elhatározatni.

10. §. A község belső és külső földesuraitól járó adózásokra nézve az előbbi szokás tartassék meg.

11. §. Ezen esztendőnkénti uri szolgáltatásokon 's adózásokon felül, a földesurak jobbágyaiktól semmit sem kívánhatnak, minélfogva minden elsőbbség, vagy mások előtti vételbeli földesuri jusok, valamint minden kényszerítés, úgy bármely természetű 's nemű szolgáltatások, takarítások, úgy szinte kizárások nemi is (fentartatván egyébiránt a Vidik törvényezikkely határozása) jövődöre minden megkülönböztetés nélkül az egész országban, 's ahhoz kapcsolódó részekben megszüntetvén, a megyék kötelességében állni fog felvigyázni: hogy a számvetések rendszerint tétessenek, 's a jobbágyok felesleges munkákra ne szeritassanak, hanem hogy ha a járandóságon felül több munkát kívánna a földesur, az iránt jobbágyival szabad alkura lépjen.

Hogy ha pedig a jobbágy uri munkára törvényes járandóságán felül kényszerítettnek, illy esetben a földesur az okozott kár megtérítésére, és minden gyalog, vagy ígás munka kényszerítés idejekori folyó árának kétszeres megfizetésére a IVik törvényezikkely 4. §-za által meghatározott rövid úton szeritassék; — melly tilalmas kényszerítések ismétlése esetében az általhágó földesur ellen egyszerűs mind a szokott törvény útján a IVik törvényezikkely 4ik §-za által meghatározott módon a tisztii ügyész felperessége mellett, annyszor, mennyiszor az áthágás történik, 200 forint büntetésnek leendő helye.

12. §. Udvari telkeken lakó vagy bármely nevezet alatt pusztákra telepitett, és a földesur engedelményéből valamely úri majorságbeli telkeket használó zsellérek, uri tartozásaikra nézve egyedül a földesurral teendő szabad egyezéstől függnek.

VIII. Törvényezikkely. Az urbéri kötésekről

1. §. Azon régi kötések, mellyek az urbéri rendszabás behozatala idejét felülmulják, vagy eddig urbéri úton állapítottak meg, ezután sem vétethetnek kérdésbe — a mennyiben pedig bizonyos föltételekhez lennének szabva, csak ezek elmúltával lesznek törvény útján felbonthatók. A következő bánásmód tekintetében alább 4dik §-nál megállapított intézkedés a dolognak addig is a maga mivoltában leendő hagyása mellett, fog megtartatni.

2dik §. Jövődöre pedig megengedtetik a jobbágyoknak, hogy csupán tartozásaikra, szolgálataikra és adózásaikra nézve külön külön örökös kötések telessenek, — sértetlen maradván a Helytartó-tanács útján a kir. Felső felügyelési jusa. — Azonban a kir. adományból származott uri haszonvételek ezen örökös urbéri kötések tárgyai nem lehetnek, és ha valamikép azokba foglaltattak, e részben az ezek iránt egyezett földesur örökösének keresete mellett, törvény útján visszazerezhetők lesznek; — a többi foglalataira nézve megállván az örökös urbéri szerződés.

3. §. Hogy azonban az örökös kötésekre adott általános szabadság által visszaéléseknek alkalmatosság ne nyújtassék; akár az urbér behozatala után eddig tett, akár pedig jövődöben teendő örökös kötések következő esetekben is lesznek felbonthatók: 1ször Ha bebizonyították, hogy azok erőszakkal és félelemmel csikartattak ki, vagy ravaszúsággal és csalárdsággal szereztek. 2or Ha olyanok által, kik arra megkívánt szerződési tehetőséggel nem bírtak, kötettek. — Melly szerződések ugyan ön hatalommal el nem törülthetnek, mindazáltal azoknak fölbonthatására, avagy megerőtlenítésére a törvény útja mind a két rés z előtt fennmarad.

4dik §. Ha az örökös kötések, vagy az ideigleniek is időközben lehetetlenekké vált föltételeket foglalának magokban, egyedül azon ok miatt az említett kötések megerőtlenítésének, vagy felbontásának helye nem leendő, hanem mind két esetben a hasonló föltételek helyett urbéri úton, mások tétessenek, 's a föltételi helyettesítés után az örökös kötések ugyan a szerződés szerinti bánásmódja örökös voltát továbbá is megtartják; az ideigleni kötések pedig a kötött idő lefolytaig megtartani kell. A szerződési bánásmód ott, hol az urbér valósággal behozva nem volt, mindennemű kötésre nézve ezentul is meghagyatván.

5dik §. Ideigleni kötések pedig szabad lesz a jobbágyoknak nem csak az uri tartozásokra, szolgáltatásokra és adózásokra, hanem a kir. adományból származott haszonvételekre és uri jusokra nézve is törvényes bizonyosság jelenlétében kötni; a határozatlan időig kötött szerződésekre nézve pedig, mellyekben a felmondásnak semmi határideje nincs megállapítva, mind két részről egy esztendői előre bocsátandó felmondás tartassék meg.

6dik §. Az esztendőnkénti tartozásokat tárgyazó akár örökös, akár ideigleni urbéri kötések, mellyek egyébiránt is minden bíróság előtt szoros magyarázatuk lesznek, mindenkor a tisztii ügyész és törvényes Bizonyosság jelenlétében tétessenek, melly arra figyelmeztet, hogy a kötés, a munkák és egyéb árához, 's egyszerűs mind a keresethez és éltetés módjához alkalmaztatva tétessék, az illyetén uri egyezésekből következő jobbágyi kötelességeket, mindenkor eleve a törvényes tartozások állandó rendszerével fogja egybehasonlítani, ezen egybehasonlításról szóló levelét pedig a megye törvényszékének bemutatandja, melly habár minő kényszerítés, vagy ravaszság közbejöttét, vagy pedig azt venné észre, hogy az új kötésbeli terhek egyetemben véve, a szinte egyetemben számított urbérieknél súlyosabbak, a kötést nem fogja ugyan módosítani, hanem a feleket új egyezésre utasítani, különben pedig a törvényszéknek helybenhagyása után egy példányban a megye levéltárába tétessék, két példányban pedig a köté feleknek adassék ki. Végre az ollyatén szerződés ereje, ha ideigleni, a törvényszéki megvizsgálás után azonnal foganatba jő, fennmaradván a kir. Felsőnek a Helytartó-tanács útján leendő felügyelési jusa; az örökös szerződések pedig minden esetre eszközésbe vétel előtt a kir. Helytartó-tanács elibe fognak terjesztetni.

7dik §. A megszállítás, biztosítás (gueralis), sőtöszii (scultetialis) jutalmazási (inscriptionalis) vagy bármely egyéb czim alatt tett, vagy teendő kötések a határ jövődö rendbeszedését (épségben maradván különben a kötésbeli tartozások) semmikép sem akadályozhatják.

IX. Törvényezikkely. A község belső igazgatásáról

1. §. A község bírása, a földesur által kijelölt legalább 3 alkalmas lakos közül, az eskütt emberek pedig és kisbírák minden földesuri kijelölés nélkül, és ugyan mind ezek, mind amaz, olly helyeken, hol az eddig divatozott gyakorlat szerint a helybeli lakosok összesége minden különbség nélkül folyt az előjárók választásába, továbbá is azon mód megtartásával, egyebütt pedig, hol eddig bármely különböző választási módok divatoztak, minden, a helységben, vagy annak határában házat, vagy egyéb fekvő javakat bíró, és a választáson jelen levő helybeli lakosnak egyenként számítandó szavazatával esztendőnként fognak választatni; a közbirtokosokra nézve a Bíró választása iránt az rendeltetvén különösen: hogy ha azok magok közt három nap alatt sem egyeznének meg a kijelölendők iránt, illy esetben az illető Szolgabíró a községnek, bíróságra alkalmas 3 személyt választás végett terjeszzen elő.

Jegyzőt pedig, ki jó erkölcséről és ügyességéről ismeretes, a földesur jóváhagyása mellett, az illető község

szabadon fogad, mely jóváhagyás megtagadása esetében a megye közönsége a' fenforgó nehézségeket elintézi, 's minden esetre arra fog figyelmeztetni, hogy a' községek Jegyzők nélkül ne maradjanak.

A' helybeli Birák és Esküttek egy esztendő leforgása előtt nem foszthatnak meg szolgálataiktól, hacsak köteleességük nagyobb elmulasztásával nem terheltetnének, vagy egyéb fontos körülmények másnak behelyeztetését szükségessé nem tennék; a' Jegyzők pedig vétségökhez képest, vagy más szükség úgy kívánván, a' szerződési idő lefolyta előtt is a' földesur előre tudtával a' Községek által szolgálataikból elbocsáttathatnak.

Egyébiránt azon Községek, mellyek eddig Jegyzőiket 's Elöljáróikat az Uraság minden befolyása vagy jóváhagyása nélkül szabadon választották, 's illetőleg felfogadták, ezen szokásuk mellett ezentul is meghagyatnak.

2. §. Nehogy a' jobbágy-községek köz haszonvételei és jövedelmei egyedül a' tehetősebb lakosok javára szolgáljanak, azoknak rendes igazgatására, és hacsak be nem bizonyíttatnék, hogy a' házi gazdálkodás nagyobb hasznot hajl a' községnek, nyilvános árverés után haszonbérbe adására, a' községek az uraság által szoríttathatnak. Honnét a' haszonbérbe kiadásoknak, 's az ollyatén haszonvételek vagy közös jövedelmek a' végre tartandó árverése alkalmával, a' helybeli Biró és Elöljárók azt a' földesuraságnak idejekorán 's a' végre bejelenteni tartoznak, hogy vagy maga a' földesur vagy tisztje minden közbejehető csalárdság, vagy alatomos egyvétért megakadályoztatása végett jelen lehessen, 's a' történeteket meghitelesíthesse, — hanemha a' haszonbérbe maga az Uraság szándékoznék befolyni; melly esetben az ollyatén árveréseken köz-tisztviselőnek jelen lenni 's felügyelni kell.

3. §. Miután a' közadó az illető helyekre kivettett, az iránt az Uraság a' község biráji és előljáróji által a' végelt tudósíttassék, hogy felügyelési jusanál fogva az adónak jobbágyira való személyenkénti kivetésébe befolyhasson, annak beszédésébe azonban soha se avatkozzék.

4. §. Minden esetben, de leginkább ha nincs, vagy olly csekély a' köz jövedelem, hogy a' község szükségét az adófizetők által kell pótoltatni, a' Jegyző a' Biróval 's helybeli előljárókkal, meghallgatván a' községet, minden állandó, és az esztendő leforgása alatt hihetőképen előforduló köz költségekről minden esztendő elején jegyzéket készítsenek, 's azzal azt is, mi módon sikereltethetik legkönnyebben az érdeklött költségek felosztása, 's egyszerűs mind azoknak a' község köz jövedelmei hozzájárultával eszközölhető lerovását az uraságnak mutassák be; kinek köteleességében fog állani azon jegyzéket megvizsgálni, 's a' kitételek valóságát megtudván helybenhagyni. Ha pedig a' földesurak, vagy tisztjeik azon vizsgálatot a' bemutatás napjától számított egy hónapnyi idő alatt meg nem tennék, annak haladék nélküli teljesítésére a' járásbeli Szolgabiró köteleztetik. — A' községek attól, hogy az uraság előre tudta nélkül adósságokat csinálhassanak, továbbá is eltiltatván.

5. §. A' község' számadását minden esztendő lefolytával a' földesurak vagy magok vagy tisztjeik által vizsgálják meg, 's egy úttal mind azokat, mik a' számadás vizsgálatával és megbíralásával kapcsolatban vannak, rendeljék el. Hogy ípedig ezeknek az uraságok részéről történhető elmulasztásával a' községek ne károsodjanak, minden esztendő első felében a' járásbeli Tisztviselők pontosan összeírván azon jobbágyi községeket, mellyeknek közelebb mult eszt. számadásai az illető uraságok által meg nem vizsgálatottak, arról jelentéseiket a' legelső megyei közgyűlésre adják be; mi is megtörténvén, az olly számadásoknak az uraság költségin leendő megvizsgálatása iránt, a' megye részéről szükséges intézetek léteszenek.

6. §. Mihelyest a' község lakosai közzül, a' szüléknek bármelyike meghalozván, árvákat hagy maga után, — a' helybeli Biró két Esküttel, és a' Jegyzővel a' megholtak vagyonát szemmel tartás; sőt ha a' szüléknek egyike sem lenne életben, a' vagyon bátorságáról is gondoskodjanak; 's egyszersmind azon esetet nyomban mind az Uraságnak, mind a' járásbeli Szolgabirónak is, — ki az iránt a' megyének tudósítást tenni köteles — bejelentvén, az árva' egész vagyona felől az uraság közbejöttével tökéletes összeírást készítsenek, mellynek egy példánya a' községnél is mindenkor megtartassék. — Természetes, vagy végintézetbeli gyámatya nem léteben az uraság, meghallgatván a' községet is, e' végre alkalmas tulajdonokkal biró személyt maga előtt esztendőnként adandó számadási köteleességgel, 's az árvák vagyonához irányzandó mértékletes jutalom mellett — a' mennyiben senki olly alkalmas nem találkoznék, ki ingyen szolgálni akarna — gyámatyának fog nevezni, 's egyszersmind köteleztetik mindenképen arra ügyelni, hogy mind az árvákra, mind vagyonjokra szükséges gondviselés fordíttassék; nem levén helye akár ezen czim alatt, akár az összeírás alkalmával valamely taksálatásnak vagy napidíjoknak.

Mint hogy ezen gondviselés a' jobbágyi kapcsolattal viszonyos legfőbb ur köteleességek közé tartozik, olly földesurak, kik ezen tisztöket nem teljesítik, 's kiknek elmulasztása által az árva vagyona főképen a' szükséges felügyelés hiánya miatt akár az eredeti összeírás, akár a' gondviselés ideje alatt kárt szenvedett, kötelesek lesznek az illető örökösöknek minden veszteségét azon esetre kipótolni, ha a' kár a' vagyon iránti rendelkezésbe és gondviselésbe folyt helybeli előljárók, uraság tisztjei, és gyámatyák által (a' mennyire t. i. a' kár ezek vétségének lenne tulajdonítható) meg nem téríttethetnék; hol pedig a' kár egyedül az úr vétsége által történt, csak ő maga tartozzék kárpótlással, — az e' részbeni kérdés elővétele 's elítélése a' Tiszti Ügyész fölperessége mellett a' megyék törvényszékére tartozván.

7. §. Ha valamely kisebb korú gyermekkel elmaradott özvegy-anya más földesur törvényhatósága alá akar költözni, bator az ollyatén gyermekek atyai vagyona az előbbeni földesur felügyelése alá tartozik, mindazáltal az árva vagyonának már meglevő, vagy az özvegy elmentelével készitendő összeírása rendszerint mindenkor az illető földesurasággal, vagy azon Tanácsal, mellynek törvényhatósága alá költözik az özvegy, közlendő leszen.

8. §. Magában értetvén, hogy a' gyámság alatt levők, gyámatyjoknak a' földesuraság által helybenhagyandó megegyezése nélkül vagyonjokról nem rendelkezhetnek, a' gondviselések következő eseteiben is mind azt megtartani kellvén, mik a' gyámságra nézve rendeltettek.

9. §. Hasonlóan, ha valamely jobbágy magzat nélkül volna ki e' világból, köteleztetnek a' Biró és a' helybeli Elöljárók azt az Uraságnak, kit a' végrendelet nélküli világos magva szakadásnak esetében az örökösödés illet, nyomban bejelenteni; a' III. Rész 30. cikkjének rendelete oda terjesztetvén ki, hogy a' jobbágyok ezentul minden, akár ingó, akár ingatlan szerzett vagyonaikról teljes végrendelettel szabadsággal birjanak.

X. *Törvényczikkely.* A' földesuri törvényhatóságról és urbéri perről.

Az uriszékek hatósága minden olly tárgy tekintetében, mellyek eddig oda tartoztak, a' jobbágyokra nézve továbbá is olly móddal állapíttatván meg; hogy a' jobbágyoknak ezentul is első folyamodási uton a' földesuraság nevében és költségein szolgáltatassék ki az igazság; azon uriszékek iránt jelesen, mellyeken a' földesur, és jobbágy közti perek fognak folytatattani, következők rendeltetnek:

Ollyatén uriszékeken a földesúr maga, vagy tisztjei soha előlülök, vagy közbírák nem lehetnek; hanem a földesúr maga helyett előlülőnek, mást a törvények értelmében részrehajlás nélkül valót, még pedig táblabíróként nevezni tartozik, két Meghívottat továbbá, de szinte semminemű törvényes kifogás alá nem eshetőt, a törvényutódok közül ugyan a földesúr választhat, kik a bírói hitet, ha még le nem tették volna, az uriszék előtt letenni köteleztetnek; — a megyék köz tisztviselőit is (az alispáni, szolgabírói, eskütti, jegyzői, és tiszti köz-ügyészi hivatalokat viselők, és a rendes fizetést szedő táblabírák kivételével) ollyatén uriszéki előlülőnek, valamint Meghívottaknak is alkalmaztatni lehetvén; ezek mindazáltal ugyanezen perekben a törvényszéki vizsgálatkor szavazattal többé nem bírván.

A törvényes bizonyosság 's egyszersmind közbírói mineműségi jelenlétére, az illető járásbeli szolgabíró, és Eskütti hivassanak meg; ha pedig ezek törvényesen megakadályoztatnának, vagy törvényes kifogás alá esnének, helyettük mások, úgy szinte, a bírói szavazattal azonban nem bíró tiszti köz-ügyész még akkor is, ha a jobbágyok valamely más magok által választott ügyvéd segédelmével élnek, a közadó alapjaira leendő felügyelés végett, mindenkor a megye közönsége által küldessenek ki. — Az ítélethezra a feljebb előzamlált öt Itélő jelenléte mindenkor 's olly nyilvános meghatározással lesz szükséges, hogy azon feljebb kijelelt Itélők számát bármely tekintetből soha szaporítani, vagy kevesíteni ne lehessen; uriszéki Jegyzőt pedig, ki azonban szavazattal nem bírand, a földesúr (saját ügyészeit, és tisztjeit, vagy más törvényes kifogás alá eshetőket kivéve) szabadon nevezhet.

1. §. A jobbágy urbéri panaszát az uraságnak jelentse be, és ha ott 15 nap alatt orvoslást nem nyerne, a Fő vagy Alispánhoz, vagy a járásbeli Szolgabíróhoz folyamodjék, ki a megye gyűlését, vagy illetőleg maga kiküldetését sem várván be, a felek kihallgatása mellett a panaszt nyomban vizsgálja, 's illetőleg vizsgáltassa meg; azon alkalommal a vizsgáló tisztviselő mindenek előtt a panaszt barátságos úton elintézni ügyekezze, és minden esetre intézetei sikeréről a legközelebbi közgyűlésre környúlállásos, 's a panaszlóknak annak idejében ingyen kiadandó jelentést tegyen.

2. §. Az egyezés nem eszközölthetvén, a mint erről a megyének tudósítás tételik, a megye közönsége uriszéktartásra megszabott záros határidőt fog tüstént rendelni az illető földesurnak a végett, hogy a felek közt fenforgó egyenetlenség a megye közönsége által rendelő tiszti ügyészi pártfogás mellett, ha a panaszló azzal élni akarna, az uriszékeken maga módja szerint vizsgáltsék meg, 's a dologhoz tartozó segéd-adatokkal illendően elkészítendő, és minden halasztást okozó kifogás elzárásával bevégezendő per azon uriszék által rendet tartólag ítéltessék el, 's a törvényes bizonyosság által birtokon-belüli megvizsgálás végett, a megye törvényszékének adassék be.

Hogyha pedig, az uriszék-tartás a megye közönsége által rendelt határidő alatt elmulasztatnék; ekkor a közelebbi közgyűlésből az Uraság költségeire egy olly urbéri szék szerkesztessék egybe, mely első folyamodású Itélőszéki mineműségben a kirendelő határidő alatt késedelem nélkül bíraskodjék, és a mellynek tagjai is a közönség által neveztesse ki.

Végre, hogyha némelly földesurak csekély jövedelmek miatt, az illy Uriszékek költségét tetemesebb káruk nélkül nem viselhetnék, hogy a szükséges költségek fogyatkozása miatt az igazság kiszolgáltatása fel ne akadjon, a megye közönsége mindig illy esetben a földesúr, vagy az ennek uriszéke előtt perlekedni akaró jobbágyok folyamodására szerzend magának tudományt abbéli tehetet-

lenség felől, — 's az elismértetvén, az olly földesúr, és jobbágyai közti perekre nézve az első folyamodású Itélőszéki bíraskodás kötelessége a megye közgyűléséből az illető tagoknak is kinevezésével rendelő uriszék által, 's minden napi díj 's költségi illetőség, úgy szinte a honi pénzár és adózó nép terhelése nélkül fog teljesíttetni.

3. §. Ha a földesurat illető urbéri tartozások, világos szerződés, vagy a törvény rendeleténél fogva semmi kétséget sem szenvednének, és a földesúr az illy adózások megvételének folyvásti gyakorlatában volna, 's ha ezen felül azok iránt még addig a jobbágyok részéről, semmi panasz nem terjesztetett föl, következőkép a dolog még villongási állapotra nem jutott — ez esetben engedetlen jobbágyai ellen perre fakadni nem köteles, hanem azokat földesuri hatóságánál fogva a helybeli előjárók jelenlétében világos ollyatén tartozásaik teljesítésére, testi büntetés nélkül azonban, végrehajtással is szoríthatja; — és megfordítva, ha valamely jobbágy eddig békeségesen használt urbéri tartozmányiból, és haszonvételeiből cselekvőleg kivettének, ezt a Szolgabíró Eskütti társával meghallgatván a földesuraságot, ha a panaszt, 's az esztendő és egy nap alatt történt kiütést valóságosnak találandja, a károk és költségek megtérítésén felül, előbbeni használatába helyeztesse vissza, és végzését a megye közgyűléséhez adja be, — mind két esetben az urbéri ut fenmaradván.

4. §. Ha a perek kiváltságából, vagy az urbértől különböző jus cziméből erednek, vagy pedig az urbéri kötések megerősítésére végett indítatnak, ezeket a legfőbb Itélőszékig birtokon belül lehető feljebbvitel megengedésével, a törvény rendes útján kell folytatni; azon perek pedig, mellyek tárgyaül az urbérből, vagy ennek következtében kötött szerződésekből származó kérdések szolgálnak, az uriszék mint első folyamodású Itélőszék előtt lesznek indítandók, 's lépcsőnkénti uton hasonlókép a kir. Helytartó Tanács birtokon belüli megvizsgálása alá tartoznak. — Minden ítéletek pedig, mellyek jövendőben urbéri perekben, vagy az első folyamodású bíróság, vagy feljebbvitel útján, (következőleg a királyi Helytartó Tanács által is) hozatnak, törvényeken alapult, es soronként előzamlálandó okkal lesznek támogatandók.

5. §. Hogy a jobbágyok úgy összesen, mint külön külön minden tekintetben, és így földesuraik iránti viszonyaikban is, minden önkénytől menttek, 's vagyonaikra és személyeikre nézve voltaképen biztosítottak legyenek, — azon eseteken kívül, mellyekre nézve már az előbbi törvényezikkelyek rendelkeztek, a jobbágyi kapcsolathól eredő urbéri több egyéb rendetlenkedés, és kihágások megfenyítése iránt e következők határozatnak:

1ször: A földesuri munkát resten, vagy épen a földesur kárával tevő, úgy nem nemes, mint nemes jobbágy, ha a munkán, vagy különben jelenlevők bizonyosság-tételéből kijő, hogy ámbár azon nap ismételve megintetett, büntetés alá eső azon tette mellett makaesul megmaradt, ollyatén helytelen munkájának be nem tudásán felül, a földesur, vagy az által, ki ennek tekintetével bír, kettőzött munkatételre szoríttassék, a VIII. törvényezikkely 5dik §ban kifejezett olly móddal mindazáltal: hogy a kettőzött munkák egyikét a jobbágyi tartozási járandóságba mindenkor beszámítani kell; továbbá, hogy a jelen pontban érdekelve levő áthágások esetei a következő 2dik pontban kiszabott büntetések alá soha, és semmi szín alatt ne vonat-hassanak.

2ször: Az urbéri rendeletet átlalhágó jobbágy, jelenen pedig a ki földesura, vagy ennek embere parancsolatnak magát vakmerően ellenszegezi, ha a vétség valósága a jelen voltak bizonyosság-tételéből, vagy egyébképen is kijő, hasonlóul a földesur, vagy az által, ki ennek tekintetével bír, reá azonban mindenkör két tanú jelenléte-

ben kimondandó egy naptól három napig tartó árestommal fenytethetik meg; sőt ezen vétség mineműségéhez képest az uriszék által legfeljebb nyolcz napig kiterjeszthetik; — közönséges rendeletül az állapittatván meg: hogy az árestom sem más pótolékkal nem sanyaríthatatik, — sem bármely esetben is testi, vagy más nemére a büntetésnek által nem változtathatik, 's hogy a' feljebb előszámlált minden esetben, a' büntetés kiszenvédésére alkalmazatos, de egyszersmind a' vétkes jobbágy egészségét semmi tekintetben nem veszedelmezhető fogsági helyről, valamint a' magokat nem táplálható szegényebb jobbágyoknak fogságuk ideje alatti szükséges tápláltatásukról a' földesur gondoskodni köteleztetik.

Ha pedig a' jobbágy földesurát, vagy ennek emberét épen méltatlansággal, vagy személyes megbántással illeti, vagy különben a' vétség mineműsége súlyosabb fenytéket kíván, törvényszéki megbírálás alá bocsáttassék. — A' följobb érdekelt vétségeket elkövető nemes jobbágy végre minden esetben a' megye törvényszéke által reá vétsége mivoltához mérsékelve szabandó büntetés alá vettessék.

3or. A' jobbágyok által a' földesuraknak, vagy ezek részéről a' jobbágyoknak tett károk tekinteteiben, e' következők lesznek megtartandók:

a) A' jobbágyok által az erdőekben, vetésekben, szőlőkben, 's egyéb földekben és rétekben tett mindennemű kárt, valamint azokat is, mellyeket a' jobbágyok egymásnak tesznek, ha azok tetemes ravaszúgon és hibán kívül tétettek, a' földesur részrehajlás nélküli, 's a' felek egyike úgy kívánván, a' szomszéd községekből megkeresendők, és a' dologhoz értők által a' helybeli előjárók befolyásával fogja megbecsültetni, 's a' tett valósága megtudása után a' kártéví jobbágyot ez előre bocsátott móddal meghatározott kár, ha ez 60 forintot túl nem terjedne, 's a' becstevőknek járó napidíjak, és költségek megtérítésére földesuri hatósággal, 's végrehajtással is, ugyanazon helybeli előjárók jelenlétében, szoríthatja, ezen ítélet tételétől a' vármegye törvényszékére csak birtokon kívül engedtetvén a' följobbvitel. Azon károk helyreállítása pedig, mellyek 60 for. meghaladnának, az uriszék ítéletére tartozik; innen a' törvények értelméhez képest illetvén a' följobbvitel.

b) Azon károokra nézve is, mellyek tetemes hibából, vagy ravaszúgból, úgy szinte a' kilenczed vagy az e' helyett divatozó mennyiség csalárd eltitkolásából, és az urbéri rendeletek bármely általhágásával a' földesuraknak a' jobbágyok által okozottak, a' földesur mindenikben ugyan az a) pontban megszabott módon követendő. — 'S ezen felül az uriszék a' ravaszúg, vagy tetemesebb hiba valóságát elegendőképp megtudva, a' kártéví jobbágyot egy naptól fogva nyolcz napig terjedhető árestomi büntetésben is elmaraszthatja.

c) Azon károkat, mellyeket a' jobbágyok alattomos makkoltatással, vagy gubacs-szedéssel tesznek az uraságnak, kijelölőleg meghatározni alig lehetvén, ezekre nézve egy naptól fogva nyolcz napig terjeszhető árestom-büntetésen fölül, mellyet a' följobb b) pont alatt rendelt móddal az uriszék fog a' vétkesre szabni, annak lesz helye, hogy jelesen a' makkolás végett alattomosan behajtott minden darab sertésért mások által fizetett hér kétszeresen vétesék meg; az összeszedett gubacs és makk pedig foglalásuk el, sőt ha az abeli kár másképp is bizonyíthatnék, a' kár megtérítésének is helye leend.

d) Viszont pedig, ha a' földesur teszen kárt jobbágyának, a' szolgabíró előrebocsátván a' helybeli előjárók jelenlétében teendő vizsgálatot, 's a' dolog munkába veendő barátságos elintézése meg nem történhetvén, a' földesurát a' jobbágyokra nézve megállapított móddal kivilágositandó kárnak, ha ez 60 forintot túl nem terjed, pótlásába, úgy a' becs költségeinek megtérítésébe sommás úton marassza

el, 's ebeli végzése foganatját — egyedül a' birtokon kívüli feljebbvitelt engedvén meg — fogja eszközölni. A' feljebb sommán túl pedig csak a' megye törvényszéke előlegesen, és sommásan bíraskodjék; melly által egyszersmind a' földesur azon esetben, ha a' kár tetemes hiba, vagy ravaszúg által jött volna közbe, kétszeres büntetésben hasonló módon fog marasztatni.

e) A' nemesi kiváltsággal bíró jobbágyok az általok, akár földesurainak, akár jobbágytársainak tett bármínő károokra nézve, minthogy illy sommás úton árestomi büntetés alá nem vettethetnek, általjában azon bíróság, intézkedés 's büntetés alá fognak tartozni, mellyek feljebb d) pont alatt a' jobbágyaiknak kártéví földesurakra nézve vagynak megállapítva.

f) A' cselédekre nézve közönségesen rendeltetik: hogy ezek azon károkat, mellyeket gazdájok tudtán kívül gondatlansággal, vagy korhelységgel önnön személyeikben követnek el, szolgálatjuk szegődött béréből, vagy egyéb vagyonaikból megtéríteni tartozzanak. Ha pedig az illetén kár tetemes hibájokból, ravaszúgokból, vagy csalárdságokból követtetett el, ezen esetben, a' nemes cselédek ugyan a' d) alatt megállapított móddal, 's a' szolgabíró által a' kárnak kétszeres megtérítésében, a' nem nemesek pedig az ollytén kár egyszeres visszapótlásán felül, azon bírói intézkedési móddal, melly a' jobbágyokra nézve b) alatt megszabott, még egy naptól fogva nyolcz napig terjeszhető árestomi büntetéssel lakoljanak. Azon károk azonban, mellyeket a' cselédek gazdáik, baraik és aprómarháik által okoznak, fenmaradván a' cseléden való viszontkövetelés — minden esetben maga a' gazda által fognak megtérítetni.

g) A' mennyiben végre úgy a' nemes, mint nem nemes, akár cselédek, akár jobbágyok, a' feljebb kijelölt károk megtérítése rájuk háritandó kötelességének eleget nem tehetnének, az illyenek a' megye törvényszéke által vétségökhöz mérséklendő büntetés alá vettessenek.

4er Valamint pedig az előrebocsátott 's megátalodott makacsúgással, vagy roszasággal összekötött kihágások, rendetlenkedések 's kártételek esetei ismételt előfordulásakor, szabadságában áll a' földesurnak, hogy a' IV. törvényzikkely 12ik §ban megszabott módon jobbágyát telkeről elmozdithassa, úgy a' jobbágyinak szántszándékkal, és ismét kártéví, vagy jobbágyát méltatlanul, vagy a' feljebb megállapított intézkedési rendszer által megszabott mértéken túl hatólag büntető földesur is a' tisztí ügyész felpörössége alatt kihágása mineműségéhez képest 50 ftól 200 ftig bíróképen meghatározandó 's fele részben a' megsértettet, fele részben pedig a' házi pénztárt illetendő büntetésben marasztassék el; a' kegyetlenkedés esetében pedig büntető per útján is a' megsértettnek való elégtételre szoríttassék, 's a' vétekhez mérséklendő büntetés alá vettessék; a' jobbágyok vagy cselédek által elkövetett tetemesebb, 's magokban bünt foglaló kihágások megfenyítése a' büntető rendszerinti ítélőszékekre tartozván.

5ször. Az előrebocsátottak iránti bíraskodások mindennemű eseteiben pedig a' rendelkező bíró, ha a' felek kívánják, az általa hozott ítéletet, ingyen kiadni tartozzék.

6. §. A' helybeli határoknak urbéri per útján eszközöndő rendbeszedése tekintetében megállapíttatik:

a) Ott lesz helye ezen rendbeszedésnek, hol azt a' földesur, vagy a' jobbágyok nagyobb része fogja kívánni; azon határok mindazáltal, mellyek a' telkek összesítése, úgy a' telki állományok és legelőnek megkülönbözése mellett már ezelőtt rendbeszedettek, vagy a' jelen törvény szabálya 's elve szerint ezután rendbeszedetni fognak, azok új rendbeszedés alá nem eshetnek.

b) Azon határookra nézve, mellyek már egymásközi

szerződés, vagy az eddig megállapítva volt szabály értelmében hozott 's felsőbb megvizsgáláson is keresztül vitt bírói ítéletkövetkezésében szedettek rendbe, az új rendbeszedésnek ezéjja egyedül az összesítés, vagy telekbeli tartozmányok és legelőnek elkülönözése, 's így a' jobb 's értelmes gazdálkodás behozatala lehet, — ezen új rendbeszedés által azonban a' jobbágyok azon urbéri illetősége, mellyet már egyezés vagy bírói ítélet mellett bírnak, soha meg nem fogyaszthatnak, sem urbéri tartozásaik változtatást nem szenvedhetnek, 's még annál kevésbé szaporíthatatnak. Mihez képest az is magában értetik, hogy a' fennemlített esetben az előbbeni rendbeszedés alapja és föltételei egész kiterjedésökben megtartandók lévén, a' jobbágyok telki állományait mennyiségökre és mineműségökre nézve, tökéletes annyit erőben kell kihalítani és kiadni.

c) A' még rendbe nem szedett helyeken, hol egyezéshől származott bánásmód divatoz, a' rendbeszedés ha ezt szinte a' földesur, vagy a' jobbágyok nagyobb része kívánná, csak az egyezés által megállapított elvekhez 's föltételekhez alkalmaztatva, 's mindenkor a' földek összesítésére 's elkülönözésére való figyelemmel fog megtörténni.

d) Melly köz-birtokosságokban nincs még behozva a' törvényes arány, ott, ha valamely közbirtokos, vagy a' jobbágyok nagyobb része az urbéri rendbeszedést kíváná, ez a' meghatározott elvek szerint a' törvényes arány behozatalával eszközzendő 's azzal együtt végrehajtandó leszen.

e) Az urbéri rendbeszedés minden előszámlált eseteiben egyszersmind, a' mennyire eszközölhető, az összesítést megrendelni 's végrehajtani kell.

A' mi pedig magát a' rendbeszedési pert 's ennek elkészítése 's folytatása módját illeti:

f) A' per kezdetén az uriszék mindenek előtt megvizsgálja, és a' beperlett okok utmutatása szerint hozandó bírói ítélet által határozza meg: nincs e' olly törvényes, vagy szerződési akadály, melly az előrebocsátottak értelmében kívánt rendbeszedésnek ellenállana? Ítéletét azonban minden esetben a' törvényszék vizsgálata alá terjeszti; a' meg nem nyugvó félnek a' birtokon belüli feljebbvitel megengedettvén. Ezen előleges kérdésnek bírói eldöntése után

g) Minthogy a' rendbeszedési pernek tulajdona 's természete azt hozza magával, hogy az urbér behozatala idejében állapot, az akkoron készült urbéri lajstromokból és végrehajtási jelentésekből, 's egyéb segédadatokból a' törvényes bizonyosság, tisztli ügyész, és munkálkodó földmérő által nyomoztassék ki; valamint a' jobbágyi tartozmányok jelen állapotja is méréssek fel, 's ezen felmérés hitelesítessék meg; — ezekután pedig a' dülök osztályozata megtétevé, a' rendbeszedési törv a' telki állományok új rajzolatját egyetemben kimutató földabrosszal együtt olly móddal készítettessék el, hogy a' haszonvehetetlen, 's a' rendes mezei munkára nem alkalmas földek, a' közben fekvő utak, valamint az ollyan tájak is, mellyek határjárás, avagy valamely viszontagság által elszakasztattak, a' földmérői számvetésből kihagyatván, az illetőségek, a' mennyire lehet, egy tagban jelöltessenek ki, vagy a' környülállásokhoz képest figyelmeztvén, lehetőségig a' szomszédságokra és vetői nyomásokra (calcatura) osztassanak fel; végre a' fennmaradó földek, irtások és javítások állapotja, mennyisége és ezek illendő ára voltaképp világosítottassék ki. A' dülök mineműsége 's mennyiségének osztályozata iránt pótolólag különösen rendeltetvén: hogy ezen osztályozat a' felek 's az egybehívdandó szomszédok jelenlétében nem különben alkalmas, részre nem hajló, az uraság és jobbágyok által szabadon 's egyenlő számmal választandó személvek hozzájárultával történjék meg. Miután minden perbeli segédeszköz kész, az uriszék a'

megyéhez folyamodand, melly küldöttséget rendel ki; ez pedig részre nem hajló földmérő közbejöttével, a' munkálkodó földmérő által készített földabross 's a' dülök osztályozata, és a' földkönyv meghitelesítése előrebocsátásával a' felek közt fenforgó kérdéseket azon felek szabad és önkénti összeegyezésökkel kiegyenlíteni ügyekeznek. Melly barátságos egyezés akár eszközöltetik, akár nem, a' küldöttség pontos egybehasonlító irományt készít, 's azt a' többi segéd eszközzel, nem különben a' földkönyvvel és minden telki állománynak számszerinti rajzolatát kimutató földabrosszal egyetemben, mind azon körülállásnak, mellyek ezeken kívül a' hely színén kifejlődtek, különös előszámlálása mellett, — a' dolgot addig mindig maga épségében hagyván, — az uriszék elibe terjesztendi.

h) A' bírói ítélet által valóságosaknak, és hasznot hajtóknak ismért épületek 's javítások árát az fogja fizetni, kinek egyenes 's hasznos birtokába kerülnek azok; ha eziránt a' felek meg nem egyezhetnének, a' fizetendő mennyiség illendő becshő által törvényesen számítottassék ki, és az uriszék által határozottassék meg; az olly épületek és javítások árát azonban, mellyek az előbbi birtokosnak hasznot hajtottak ugyan, de az új birtokosra nézve haszonvehetetleneknek tekintetvén, nem az, hanem a' rendbeszedést kívánó fél tartozzék az előbbi birtokosnak megtéríteni. — Az uriszék által hozandó végső ítéletet minden esetben bővebb megvizsgálás végett, lépcsőnkénti feljebbvitel útján, birtokon belül, a' kir. Helytartó-tanácsnak fölterjesztetni kellvén.

7. §. Illy új rendbeszedés alkalmával kijelölendő telkek mennyiségét azon állomány földmérői kimérése fogja meghatározni, melly az urbér behozatala idejében telki illetőségkép a' jobbágyok által használtatott, minélfogva, ha az új rendbeszedés alkalmával azon eredeti urbéri lajstromokra nézve, mellyek akkor a' jobbágyok bemondása szerint készítettettek, ezen bemondás hibája folytában fogyatkozás tapasztaltatnék, az urbéri lajstromok a' telkek számának leszállításával fognak megigazítottatni; hogy ha pedig az urbér behozatala idejében kimért telkek illetőségén felül valamely földdek maradának fel, ezekből az 1723: 18. törvényezikkely rendelete szerint új urbéri telkek alkottassanak, 's ezekhez, ha az eddig birt köz legelőből ki nem telik, szinte a' felmaradott földekből kihalítandó legelő is adassék. Ha mindazáltal az elsőb esetben a' jobbágyok azt bizonyíthatnák, hogy azon fogyatkozás önnét eredett, mivel az uraság az urbér behozatala óta, az általok telki illetőségeken felül használt földeket elvette, akkor ezen fogyatkozás kipótlására köteleztetik az uraság; valamint viszont ezen felmaradott földek, mellyekre nézve behozatattak, hogy azok a' közös legelőből, vagy az uraság egyéb földeiből elszántással, vagy más móddal a' jobbágyok által elfoglaltattak, 's az urbéri tartozmányok azokkal szaporítottak, ezek a' földesur szabad rendelkezése alá esnek vissza, amazok pedig a' közös legelőhöz visszaesatolandók lesznek; azon tartozmányok pedig, mellyek a' IVik törvényezikkely 14dik §-za értelmében haszonvehetlenekké lettek, jogyzésbe téteessenek.

8. §. A' dolog folytában az illető földmérő által elkészített minden munka, bíróiképp kiküldöttek által részre nem hajló földmérő közbejöttével, hitelesítettessék meg, — a' felmérés költségeit pedig a' földesur viselni köteleztetvén, csupán azon esetben, mellyben a' jobbágyok kívánják a' rendbeszedést, fogja a' kézi és szekeres munkák kiszolgáltatásának terhe ezeket illetni, 's mivel a' határok megcsonkításából a' jobbágyokra nézve is kár szokott haramlani, erre nézve a' munkák 's költségek hozzájárulta tekintetében rendeltetik: hogy ha a' földesur a' helység határai iránt megtámadtatik, akkor a' jobbágyok a' kézi, és szekeres munkához ingyen járulni kötelesek; ellenben ha az uraság

részéről mozdíttatik elő a kereset, ezen kötelesség a jobbágyokat nem illeti.

9. §. Hol pedig a jobbágyi állományban vagy legelőben tapasztalt részbeli fogyatkozás az egész határ rendbeszedését szükségessé nem teszi, ottan fogyatkozást részben szenvedő minden jobbágy, csak az urbéri lajstrom megigazítását kívánhatja.

10. §. Az urbéri rendbeszedés megigazítása, annak folyamata alatt történt számolás vagy kimérésbeli hibák helyrehozása, vagy időjártaival történt fogyatkozások miatt, szinte urbéri megszabott uton több ízben is eszközölhető, s azt egyes jobbágyok alapos panaszára is végre kell hajtani, mely megigazításbeli perben mind azok tartassanak meg, és teljesíttessenek, mellyek a rendbeszedési pörre nézve rendeltettek és megállapítottak.

XI. *Törvénycikkely.* Azon köz terhekről, mellyeket a jobbágyföldet használó nemések, azon használatról viselni tartoznak.

Minden nemes, ki fentebbi IVdik Törvénycikkely 6dik §-sza erejével jobbágyföldet használatát szerez; úgy szinte azok is, kik már jelenleg jobbágyi földet használnak — a földesúri terheken kívül következő köz terheket tartoznak viselni.

1. §. Mind azon fekvő vagyonnak, melly oly természetű, hogy urbéri törvény szerint, a földesúr szabad rendelkezési alá többé nem eshetik, és a nemések által, akár jelenleg használatot, akár ezután fog szerezteni — ha bár kiváltságos, vagy szerződési helyeken volnának is — használatától a nemések is adózni tartoznak.

2. §. Az ily nemések a belső telki földek használatától — épületeiket ide nem értvén — adót fizetni kötelezettek.

3. §. Az urbéri legelő használatát után járó adót fizetni fogják; — valamint

4. §. A tüzi, épületi, kereskedési faizás és nádlás urbéri haszonvételeitől adózni fognak,

5. §. A feljebb előszámláltaktól pedig mind a hadi mind a házi pénztárak terheit viselendik, — a hadifogadás elősegítésére rendelt általános summa oda nem értvén.

6. §. Hogy az adózó népnek a katonatartás eddigi módjából következő terhelteése minélőbb megszüntessék, országos Küldöttség nevezetik ki, melly mind a szállást tartó, mind az állalmenő katonaság élelmezésének és beszállításának legjobb s legigazságosabb módja, úgy szinte minden egyéb tárgy iránt, mellyek e kettővel elválaszthatatlan kapcsolatban vannak, a szükséges adatokat szerezzze össze, s azon katonai tagokkal is, kiket ezen országos Küldöttséghez Ő Felsőge, egyedül a ne talán szükséges felvilágosítások adása végett fog kinevezni, értekezék és mind ezen tárgyat egész kiterjedésben vizsgálóra vévén, kimerítő véleményt készítsen, s azt a jövő Országgyűlésnek — mellyen a tárgyak mulhatlanul felveendőek lesznek, — mutassa be. Melly országos Küldöttséghez következő tagok nevezetelnek:

A Fő Rendi Tábla részéről. Nádasdi Gr. Nádasdy Ferencz, Fogaras föld örököse, váci püspök, Komárom vármegye örökös főispánja, s Cs. Kir. val. b. t. Tanácsos; — Cziráki és Dienesfalvi Gr. Cziráky Antal, Ország Birája, sz. István Ap. K. Rend nagy keresztés vitéze, arany sarkantyús vitéz, cs. kir. aranykulcsos, val. b. t., valamint a m. kir. Helytartó tan. Tanácsos, Fejérvgye főispánja, a Hétszemélyes Főtörvényszék közbiraja, s a m. kir. egyetem előtölője; — Buzini Gr. Keglevich Gábor, a magyar sz. korona Őrje, Cs. K. aranykulcsos, val. b. t., valamint a m. kir. Helytartó tan. tanácsos, a m. kir. udv. kamara alelölője, s Nógrádvgye főispánja; — Kapos-mérei Mérey Sándor, cs. kir. aranykulcsos, val. b. t. és a m. kir. Helytartó tan. tanácsos, a tartománybeli Biztosság főigazgatója, és Somogy vgye főispánja; — Zsadányi és Török-Szent-Miklósi Almásy József, sz. István ap. kir. rende kiskeresztése, cs. kir. val. b. t. tan., a Hétszemélyes Főtörvényszék Táblab. és Gümör vgye főispánja; — Percni Dávid Ferényi Zsigmond, cs. kir. tan., a hétszem. főtörvényszék táblab. és Ugocsavgye főispánja; Gr. Sztáray Albert, cs. kir. aranykulcsos; Báró Prónay Albert; — *A KK. és RR. Táblája részéről.* A Kö-

Jelenk. 1836.

rályi Táblától: Nagy-Palugyai Platthy Mihály, nádorisáni hivatal itélőmestere; Pacséri Császár Sándor, kir. táblab. — *A Fő-Tiszteendő Egyházi Rendből:* Ruszek János, Veszprémmegyei kanonok és Káptalan Követe. — *A Vármegyék részéről.* *A dunáninneni kerületből:* Szentiványi Szentiványi Anzelm, Nógrádvgye táblab. és követe; Nezapáli Justh Ferencz, Turócvgye táblab. s követe; Madocsányi és Kelemenfalvai Madocsányi Pál, Liptóvmgye aljegyzője s követe; Ocskai Ocskay Ignác, Nyitra vgye első alispánja s követe — *A dunántúli kerületből:* Noszlopi Noszlopy Ignác, Veszprémmegye főszolgabiraja s követe; Siklósi Szabó Peter, Győrvmgye alispánja s követe; Torkos Mihály, Mosonyvmgye első alispánja s követe; Lukafalvai Zarka Nep János, Vass vgye táblab. s követe. — *A tiszáninneni kerületből:* Felső-Pulyai Bükk Zsigmond, Borsodvmgye alispánja s követe; Zsadányi és Török-Szent-Miklósi Almásy Károly, Hevesvmgye főjegyzője s követe; Mérki Piller László, Sárosvgye táblab. s követe; Kis-Csoltói Ragályi Tamás, Tornavgye táblab. s követe. — *A tiszántúli kerületből:* Váradi Török Gábor, Aradvgye főszolgab. s követe; Zseni Markovich József, Krassóvgye alispánja s követe; Gyertyánffy Dávid, Torontályvgye alispánja s követe; Báró Perényi Gábor, Ugocsavgye táblab. s követe. — *A szabad Kerületek részéről.* Mihalkovich József, Jász-Kún kerületi főjegyző és követe. *A jelen nem levők részéről.* Ghyeczy Mihály. — *A szab. kir. városok részéről.* Sáy István, Székes-Fejérvár; Dienes István, Eperjes; Körber János, Új-Videk; Gerencsér János, Szeged városok követei.

7. §. Addig pedig, míg az országos küldöttség munkája következésében a tárgyak fölött a legközelebbi Országgyűlés — Ő Felsőge kegyelmes megengedésével — rendelkezni fog, azon nemések, kik már most jobbágyföldet használatában vannak, a katonaság élelmezése iránt azon gyakorlatban fognak megmaradni, mellyben addig voltak; — mi pedig azon nemeket illeti, kik jobbágyföldet használatát a jelen törvény kihirdetése után fognak vásárolni, ezek között, és a nem-nemes jobbágyok között a katonaság élelmezésére nézve semmikülönbség nem leendő, mindazáltal világosan megjegyeztetvén: hogy katonai szállások adásával sem a jobbágyföldet használatát ez után vásárló, sem pedig azok használatában már benlevő nemések továbbá is általjában nem tartoznak.

8. §. Az előszámláltakon kívül, a jobbágyföldet használó nemések, minden egyéb, az adózó népet illető, közterhektől, és adózasoktól általánoson mentek.

9. §. Minden urbéri telkeket, mellyek az urbér behozatala idejékor, mint megszállottak, őseirattak, vagy időjártaival alkottattak; később azonban bármely módon (a hármas könyv 166 része 40dik czime esetét ide nem értvén, és sérthetetlenül maradván a fentebbi Xik törvénycikkely 6ik §-a értelmében történt urbéri szerződések és rendbeszedések) elhagyottakká váltak, ha csak általjában nem haszonvehetetlenek — a vármegyék mindjárt a jelen Törvény kihirdetése után, rendelendő küldöttségk által jegyzésbe vétetvén, azoknak megszállítását, a fentebbi IVdik törvénycikkely 11dik §-a szerint, minden módon eszközöljék; — megjegyezvén azt: hogy a földesurak azoktól, kik azon telkeket, az urbéri szokott adózasok és köz terhek viselése mellett, mivelni kívánják, a telki haszonvételek általengedéseért semmi árt ne követelhesse nek. — Azalatt pedig, míg azon telkek megszállítása; — mellyet, ha a földesúr, bár melly módon gatlona, annyiszor, a mennyiszor 200 fiból álló büntetésre intézendő köztisztviseli ügyészi perbe idéztessék — szinte a IVik törvénycikkely 14dik §-a szerint, eszközölhetni fog, a telkek haszonvételehez kötött közterheket, bárki legyen is az, ki azokat egészen, vagy részben használja, a felebbi határozatok értelmében, mulhatlanul viselni tartozik.

10. §. Mind azon rendeletek, mellyek a feljebb 9dik §-ban az elhagyott jobbágyi telkekre, és megszállításokra nézve megállapítva vannak, a pusztákra is egyiránt, oly nyilvános magyarázattal terjesztetnek ki, hogy mindazon jobbágytelkeket, mellyek az Urbér behozatala idejékor mint népesség irattak össze, bármely módon mindazáltal az adózas alól elvonatván, földesúri magányos használat alá kerültettek — a fentebbi 9dik §-szi szabályok és feltételek

szoros megfartásával, megszállítani, 's a' közadó tárgyaihoz visszacsatolni kell.

11. §. Hogy ha pedig valamely földesur a' megyei küldöttség jelentésére közgyűlésen hozott végzésben meg nem nyugodván, a' törvény rendes útján leendő kihallgatását kívánja, ebeli kívánsága, — egyedül azon esetre, midőn az elpusztult telkek, állományaikkal együtt, az illető urbéri lajstromokból nyilván nem jelölthetnek ki, — olly móddal engedtetik meg, hogy ellene a' tiszti közügyész felpörössége alatt, a' megyei törvényszék előtt per indítatván, ha a' közgyűlés végzésével, a' hozandó birói ítélet is megegyez, illy esetben az illető földesur a' perbe foglalt javakra időközben háromlott, 's a' per kezdete napjától számítandó adó, 's egyéb meghatározott köz terheknek kész pénzben kivetendő mennyiségét — a' mennyiben azon javakat használta — megtéríteni tartozik; elmarasztatása utáni elégtételre való szoríttatása, többé nem formás perrel, hanem az alábbi 13dik §ban megszabott móddal fogván eszközöltetni.

12. §. Valamint a' feljebbi 11dik §ban említett perek, úgy az elhagyott jobbágytelkek megszállítását, bár melly módon a' birói legfelsőbb ítélet után is, gátoló földesurak ellen, 200 ft. büntetésre intézendő tiszti közügyészi perek is, birtokon belül fognak a' megyei törvényszékről az ország főtörvényszékeire feljebb vitetni.

13. §. Hogy pedig az elhagyott jobbágytelkek megszállítása annál gyorsabban és sikeresebben eszközöltessék, úgy a' helységek, mint a' pusztákbeli elhagyott jobbágytelkeket megszálló akár honi, akár külföldi személyek részére, ezen személyek és az említett telkek közötti minden különbség nélkül az 1728ik 103ki törvénycikkely értelmében az illető törvényhatóságok elítélése szerint a' helybeli körülményekhez mérséklendő, hat esztendőnél mindazáltal soha és semmi esetben hosszabb időre nem terjeszthető köz adózástól felmentés engedtetik; megjegyztetvén: hogy mindaddig, míg a' pusztákbeli elhagyott telkek is megszállíthatnak, a' haszonvételekhez kötött köz terhek, bárki legyen is az, ki azokat használja, a' 11dik §. értelmében mulhatlanul viselni tartozik.

14. §. Az adónak a' jobbágyföldet használó nemesektől, vagy az elhagyott bármely jobbágytelkeket, a' felső bíróságok elítélése után is, a' megszállításig használó földesuraktól leendő beszédés módja elhatározása, a' megyék törvényes hatóságára tartozván, — mi illeti az olly nemesek, vagy földesurak adóbeli származható tartozásait, e' részben meghatározatlik: hogy a' tartozásban levő olly nemesek, vagy földesurak a' tiszti közügyész felpörössége alatt — bármennyit tegyen is adóbeli tartozásaik summája — a' megjelenésre törvényes határidő-rendeltetéssel, szolgabíró és eskütt elibe idéztetvén, és summásan kihallgatván, minden formás szertartásnak (egyedül a' megyei törvényszékre, 's nem tovább birtokon kívüli feljebbvitel hagyatván fen), 's minden bármely egyéb törvényes orvoslásnak, 's jelesen a' törvényszüneti időknél is kizárásával — adóbeli tartozásaik rajtok, a' költségekkel együtt, valóságos végrehajtással is, vétessenek meg.

XII. Törvénycikkely. A' határbeli közös haszonvételekre nézve gyakorlatból behozandó arányságról.

1. §. Arányság tárgyaiul szolgálnak közösségre tartozó minden haszonvételek, még pedig úgy azok, mellyek jelenleg közös és együtti használattal bíratnak, valamint azok is, mellyekre nézve hebizonyítható, hogy a' közbirtokosok valamelyike által a' közösből szakítottak el, az időmulás határiveit felülhaladó magányos használat sem állván ellen.

2. §. Aránysági szabályul vagy kulcsul, lakosokkal megülve levő helyeken azon belső telekutáni tartozmányokkal ellátott régi házhelyek szolgálnak, mellyekre nézve

azt, hogy valaha házhelyek nem lettek volna, megmutatni nem lehet; hogyha pedig valamely régi házhelytől elszakítottak volna a' tartozmányok, ezek elszakítását, 's hoyá lett csatolását mindazáltal a' követelő fél hebizonyítandja, az olly házhely a' kulcsba foglaltassék.

3. §. A' házhelyek száma és mennyisége, a' meghittelt tanúk vallásaik, vagy a' körülményekhez képest, a' gyakorlat kivilágosítására szolgálható okleveleknek, és más próbáló eszközöknek is használata folytában végrehajtandó birói összeszámlálással fog meghatározatni.

4. §. Az osztályos atyafiak, vagy ezek jusán birók között előfordulandó esetekben pedig — az elágazásra vagy osztályi részre leendő tekintet.

5. §. Ha az előre becsátottak segedelmével a' házhelyek számát és mennyiségét világosságra hozni nem lehetne, illy esetben az arányság kulcsul azon divatozott gyakorlati mód vétessék fel, melly a' kir. jusokban vagy közhaszonvételekben, vagy a' szinte közös, 's a' közbirtokosok köz megegyezésével felosztott teherviselésben van részvételi szabályul megállapítva.

6. §. Olly esetben továbbá, midőn a' birtok állapotjának zavarban léte miatt, ezen kulcs sem használható, kineknek belső telki birtokát — a' közös gyepből tett foglalásoknak és egyéb belső telki birtokká fordított külső birtok részeknek is kihagyásával — földmérő által felmérteni kell; az abból kitetsző felszámítás fogván a' közhaszonvételek iránti rendelkezések alapjául szolgálni.

7. §. Ha pedig birói ítélet által elhatározatnék, hogy feljebb a' 2dik, 4dik, 5dik és 6dik §§ban megállapított kulcsok nem alkalmazhatóak, akkor mindegyik birtokosnak egész birtokát — kihagyván a' közösből tett minden foglalást, — földmérő által felmérteni kell, és az ebből kitetsző felszámítás fog a' közhaszonvételek iránti rendelkezés és felosztás alapjául szolgálni.

8. §. A' pusztákban hasonlóképp a' 3dik és 4dik §§ban kijellett eszközök segedelmével kell a' birtok mivoltát megmutatni; azok hiánya esetében pedig az arányság kulcsul, vagy az 5. §ban körülírt gyakorlat, vagy pedig a' helynépessége elenyésztét megelőző régiebb időkben volt házhelyeknek, akár birói összeszámlálással a' mint fekszenek, akár pedig földmérői felméréssel megtudandó száma fog szolgálni, az ebből 7. §. rendelkezése ide is kiterjesztetvén.

9. §. Minden egyegy nemesi udvartelek rendszerint két, vagy a' körülményekhez képest legfeljebb három házhelynek vétessék föl, hacsak be nem bizonyíttatnék, hogy több házhelyből van összeszerkesztetve.

10. §. A' különös testet tevő és saját határaikkal egymástól elkülönített több helyek, vagy puszták birtokosai által közösen, de minden határbeli villongás nélkül használt erdek vagy más térek, hasonlóan az előbeosztott §§ban megállapított kulcsok szerint lesznek felosztandók.

11. §. A' házankénti vagy személyenkénti korcsmálás, — az 1798ki 35dik törvénycikkely 156 §beli eset kivételével, — ezután ott is eltöröltetvén, hol eddig haszonvételi közösség gyanánt divatozott; a' hol eddig közös korcsma vagy vendégladó állott fen, arányság szerint, egyedül annak jövedelme osztassék fel; — hol pedig egyik vagy másik közbirtokos által épített, 's ez által magányosan használt találtatik, az, a' többi közbirtokos előre megtérítvén az őket illető részre háramló minden terhet, a' jövedelmek felosztásának hasonló közössége alá vonassék; nem különben, hol eddig a' mézárszéki jus közösen nem gyakoroltatott, az ezután közösen használtassék; hol végre a' kir. bármely közösen használatú épületről forogna a' kérdés, az építési minőség a' szükséges, de mindig azon haszonvételek biztos jövedelmeihez mérséklendő költségekre való tekintettel, a' nagyobb birtokosoknak megegyezésével határozatassék el.

12. §. Az arányosság végbehajtására szükséges az egész határnak eddigi egyes birtokok szerint való fekvését mutató, 's a' többi perbeli irományokkal együtt a' vármegye levéltárába teendő hiteles földabrosznak az 1807ki 21dik törvényczikkely 11ik §-nak értelmében való elkészítése, 's ezután az egész határbeli külső földeknek, 's így a' régi belső telkek utáni tartozmányoknak is összezése, kivéven az olly szőlőket, szilvásokat és gyümölcsöket, melyek egymást érve terjedvén ki, fekvési helyzetök miatt a' határbeli külső több földek összesítését nem gátolják, 's a' mellyekről azt, hogy közösből foglalt darabföldön ültettek volna, megmutatni nem lehet; máskép különben is értvén, hogy azután ezen javakat, mint arányosítási tárgyat nem szolgálhatók, az illető birtokosoknak viszont azon mennyiségben vagy vele felérhetőben, minden egyéb határbeli haszonvételei együtt, a' megállapított kulcs szerint — előre bocsátván a' földek osztályozása, magányos használat végett felosztani, 's minden közbirtokosnak, a' mennyire eszközölhető, egy tagban kihasítani, és sorshuzás szerint, ha a' közbirtokosak más mód iránt nem egyesülnek, kiadni kell; — a' legelőre nézve az rendeltetvén:

13. §. Hogy a' hol helyzeténél fogva megtörténhetik, előre bocsátott módon, hasonlóképp valóságos kihasítással — a' legelőnek szűk volta ezt nem akadályoztathatván — osztassék fel; ha mindazáltal a' legelők, semmi más egyéb használatra nem fordítható darabföldről állának, vagy a' reájok járás gátoltatása, 's egyéb többféle különböző ok miatt ki nem hasíthatatának, ekkor a' helybeli olly körülmények biróképp is megtudatván, a' legelő kiterjedésére 's termékenységére való figyelmezzel a' marhák száma és neme határozassék meg, 's így minden közbirtokos illetőségéhez szabva, a' legelő használatát rendeztessek el; az illető rendeztetést megszegők pedig annyiszor mennyiszor, minden egy egy darab marhától, a' közbirtokosság által rögtön megveendő egy forint büntetéssel fenytessenek.

14. §. A' határnak ezek szerinti felosztásakor, a' jobbágyoknak nem csak szántóföldekben 's rétekben, hanem legelőben is, a' fentebbi törvényczikkelyek rendelete szerint használandó illetőségét, a' földesuri javaktól elkülönözni kell.

15. §. Hol a' jobbágyak belső telki kiegészítése végett külső föld adatott, ez ugyan belső telki minden szabadsággal fog bírni; a' közös haszonvételekből az olly darab föld után illetőleg háramló rész mindazáltal, nem a' közös, hanem a' földesuri magányos illetőségből fog leszámitatni.

16. §. Az erdők gondviselésére nézve, — fennmaradván az 1807diki 21dik törvényczikkely rendelete — a' legelés, makkoltatás 's egyéb haszonvételek, kit kit csak a' számára kihasított erdő részben fognak illetni.

17. §. Ha valamely közbirtokos a' közös határ egy részét magányos használat alá vonván el, azt lakosokkal szállítja meg, szőlővel beülteti, kerteknek fordítja, vagy azon hasznos javításokat teszen, 's azt több esztendőig bírja, az illy darab föld a' valóságos birtokosnál hagyassék meg ugyan, a' többi közbirtokosnak mindazáltal a' közös földekből, aránylagi pótolékot adni kell; ha pedig a' helybeli körülmények állván ellen, azt teljesíteni nem lehetne, akkor a' közösből foglalt ugyanazon darab föld, aránylag 's eleve megtérítettvén a' megtérítendő, felosztás alá bocsátatik.

18. §. Az arányosság behozása kérésének jusa a' közbirtokosok mindegyikét illeti. Illyeneknek kell tartani pedig azokat, kik bármely haszonvétele nézve fentartván a' közösséget, vagy önmagoknak, vagy azoknak, kiknek a' belső telkekben képét viselik, valóságos gyakorlatát megmutathatják. Többnyire ezen arányosítási perben az ellenállás meg nem engedtetvén, a' birtok mivoltához mérteklendő költségeknek közöseknek lenniök kell; mellynél-

fogva ezek, törvényes kamataikkal együtt mindenkor, végrehajtás alkalmával a' fizetni vonakodó közbirtokosok részéből, birói foglalással is megveendőek lesznek. Egyébiránt a' per folyamatára nézve az 1807ki 21dik törvényczikkely 12dik, 13dik, 14dik és 15dik §-ban foglalt rendelkezések az arányosító perekre is kiterjesztetnek.

19. §. Az összesítést 's az illető részeknek, a' mennyire megtörténhető, egy tagban kihasítását a' közbirtokosok bármelyike kívánván, az arányosítási per feljebb érintett útján még olly helyeken is meghatározni, 's az e' részben feljebb megállapított elvekkel megegyezőleg, végre is hajtani kell, mellyekben összesítés nélkül mindazáltal, az arányosság már behozatott, vagy hol a' közbirtokosok közt az arányosság kulcsára nézve, semmi villongás nem forog fen; — nyilván kijelentetvén egyébiránt: hogy azon egy határra nézve az összesítésnek 's elkülönözésnek csak egy ízben lehet helye.

20. §. Többnyire a' most folyamatban levő 's még be nem fejezett arányosító perek folytatási kereső levél 's idézés mellett az összesítésre, 's abból folyó tagos osztályra is, kiterjesztetnek.

XIII. Törvényczikkely. A' nem nemeselemek engedendő pörlekedési tehetségről.

Minden nem nemeselek, akár földesuri hatalom alatt álljanak, akár nem, minden nemű követeléseiket, vagy személyeik sértését ezentul akárki ellen tulajdon felpöröségök mellett kereshetni fogják. Szabadságukban marad azonban az ő nevében munkálandó tiszti ügyvédnek, vagy ha földesuri hatóság alatt levők volnának, az eddigi gyakorlat szerint az uradalmi ügyésznek pártfogásával, — ha kívánják — ezentul is élni.

XIV. Törvényczikkely. A' vérek közt a' világos örökösödés esetében végrehajtandó osztályról.

Hogy a' hármas könyv I. része 45dik czimjének esetében az osztályos vérek közötti gyűlölködések eltávoztathassanak, rendeltetik:

1. §. Hogy ha akár atyul, akár anyul istestvér, vagy unoka-testvérek a' szüleikről, vagy magvaszakadott testvérek után rájuk háramlott nyilvános örökségre nézve még osztatlanok, 's az osztályrészek valóságos kihasítása iránt egymás közt meg nem egyezhetnek, ha akkor azok bármelyike, osztályrészéhez lehető jutás végett, azon megyének közönségéhez folyamodik, mellyben az elosztandó javak, 's birtoki jusok feküsznek, a' megkeresett megyének közönsége közgyűlésből küldöttséget azonnal rendeljen ki, melly küldöttség, ha a' munkába veendő barátságos egyeztetés nem sikerülne, a' folyamodás-tétel napjától számítandó egy esztendő alatt, a' javak összeírásának 's a' megbecsülendők megbecsülésének előrebocsátása után, az osztálybeli részek teljes kihasításával 's ezeknek, ha elfogadásuk iránt az egység másképp meg nem készülhetne, sorshuzás útján eszközendő valóságos általadásával, a' felek között az osztályt tegye meg, 's arról tudósítását a' közelebbi közgyűlésnek adja be. A' sorshuzás, valamely félnek attóli vonakodása esetében, a' küldöttség által nevezendő, 's a' sorshuzásban a' vonakodó osztályos atyafi képét viselendő helyettes által fog teljesítettetni.

2. §. Ha pedig a' javak több megyében feküsznek, akkor ezen megyék közül az fog küldöttséget rendelni, mellyet a' felek köz megegyesüléssel választandnak, vagy ha ez meg nem történne a' mellyet egyik osztó atyafi folyamodására a' kir. felség fog kijelölni, melly is munkálkodásit az osztály alá tartozó javak teljes összeségére nézve folytatni, 's végzését teljesedésbe is hajtani fogja; azon esetben mindazáltal, ha a' több megyében fekvő elosztandó javak nagyon csekélyek volnának, azon megye, mellyben az iránt folyamodás fog tétetni, a' királyi szükséges kijelö-

lest az osztozó vérek minden terheltetése nélkül kieszközölni tartozandik.

3. §. Ugyan ezt kell érteni a leány-testvérekről is, kik mind az anyai mind pedig az atyai ősi javakból is, még pedig az utóbbiakból, ha ezek a leány-ággal már ezelőtt történt utolsó osztályba foglalva valának — a fiútestvérek ellenkezése akadályt nem tehetvén, örökösödési részeiket mind fiútestvéreiktől, mind pedig a fiú-ág kihalása esetében egymástól ezen sommás uton kiszerezhetik.

4. §. Minden szerzett javakra nézve a szerzeményi levelek szerint fog az osztály megtételni, ha különben azoknak rendeletét a szerző tetteleg meg nem változtatta.

5. §. Ezen sommás intézkedés alatt az ingó javak hitelatti felföldözésének helye nem leend, hanem csak annyiban fognak azok osztályi számzásba menni, a mennyiben nemők és mennyiségök, tanúk vagy más bizonyítványok segédelmével, kivilágosítható.

6. §. Ezen sommás intézkedések költségeit, azon egyedüli eset kivételével, midőn valaki ellen, ki birtokban van, az osztálynak rossz lélekkel akadályoztatás tapasztaltatik, részeikhez mérsékelt mennyiségben mindenkor az osztozó felek tartoznak viselni; — a háborgatás és foglalás idejétől kezdve mindazáltal a költségeket és időközbeni hasznokat egyedül a háborgató vagy foglaló maga tartozik megtéríteni.

7. §. Az olly ingó és ingatlan javak, melyekre nézve kétséges a jus minősége, hacsak barátságos egyezés nem igazítandja el a vizsgálódást, a felek e részben törvényút követésére igazítottassanak; az osztály alá tartozó egyéb javakra nézve pedig az osztozás feljebb kifejtett szabályának leend helye.

8. §. A végrendeletek olly javakról, melyek a rendelkezőnek szabad intézkedése alá olly nyilvánosan nem tartoznak, hogy ez a jusok vizsgálata nélkül is bebizonyítható, annak, hogy az ősi javak törvényesen felosztásának, s az osztály a nyilvános örökösödés útján eszközöltessék, ellen nem állhatnak.

9. §. Ha valaki a felek közül a küldöttséget az általa intézetbe vett megosztás végrehajtásában gátolná, vagy háborgatná, azon küldöttség végzését a megyének közgyűléséből rendelendő hatalomkarral fogja teljesedésbe hajtani, s a kijelölt vármegyétől rendelt s másutt munkálkodó küldöttség is végzéseit teljesítésének bármely módon történendő gátlása esetében, hatalomkar-rendelés végett, az illető megyék előtt tegyen jelentést.

10. §. E rendelkezés elveit az előforduló esetekben az országn minden rendű lakosai megtartani köteleztetnek, s az előrebocsátott célra kívánandó kiküldések, a szabad kir. városokban ugyan, s a különös portájú kerületekben, valamint az elrendezett tanácsosbíróközségekben is a helybeli tanácsok, a földesuri hatóság alá tartozó egyéb helyeken pedig az illető földesur határozásával fognak kirendeltetni.

11. §. Midőn valaki az 156 §-ban kijelölt nyilvános örökösödés szerint ötletet a javak átvételében bármely idegen által, ki azokat vagy közelebbi örökösödés színe alatt, vagy egyedül beruházások tekintetéből tartóztatja, gátoltatik, illy esetben az illető felek tökéletes kihallgatása után, minden bebizonyított beruházás visszafizetése s a föltételek teljesítése mellett, az örökségnek az illetők kezéhez leendő adása színtezzen czikkelybeli rövid uton fog elhatározatni. A törvényes szerződések mellett birtokrolai rendelkezések mindazáltal ide nem tartoznak.

12. §. A küldöttség ítéletében meg nem nyugvó félnek szabadságában fog állani követelését a törvény rendes útján, birtokon kívül, keresni, és ezen esetben a küldöttség végzése figyelembe nem vétethetik, hacsak azt a felek vagy minden részről történt ünnepélyes aláírásaikkal, vagy az időmulás törvényes esztendei alatt bekeségesen folytatott bírással meg nem erősítették.

XV. Törvényczikkely. A pénzbeli elmarasztalást magokban foglaló bírói ítéletek végrehajtása módjáról.

1. §. Minden pénzbeli bírói marasztalás jövendőre olly módon fog végrehajtani, hogy a nyertes fél nem a marasztaltak vagyona becsűár szerinti általadása után, hanem kész pénzben elégtessék ki; mi végett az alább következő móddal és renddel a marasztalt félnek vagyona-ból, a mennyi az egész marasztaltatás kielégítésére szükséges leend, árverés útján eladandó lesz.

2. §. A kielégítésre szükséges vagyon kijelölése, ha ez iránt a kötelezésben, mellyen a marasztaltatás alapul, különös rendelkezés téve nem vala, a marasztalt féllel, — ki azonban tartozása lerovására ötlet keresőleg illető adósságokat, vagy egyéb követeléseket, ha más vagyonnal bír, ki nem jelelhet, hanem valóságos birtokában levő s kész pénzre fordítható akár ingó, akár ingatlan vagyont tartozik kinevezni, még pedig addig, míg azon törvényhatóságban, mellynek keblében a végrehajtás kezdődik, ingó vagy ingatlan birtoka találtatik, más törvényhatóságban keblezett vagyont sem jelelhet ki.

3. §. Ha a marasztalt fél az odaitelt summának kielégítésére szolgáló elégséges vagyont kijelölni nem akar, a kijelölés hasonló jusa a nyertes-felet illeti.

4. §. A végrehajtás módja következők lesznek: a végrehajtó bíró az árverés alá bocsátandó ingó és ingatlan javaknak fentebb érdeklött módon történt kijelölése s megbecsültetése után azokat azonnal bírói zár alá veszi, árverés alá bocsátására határidőt rendel, s az alább meghatározott rendszabások értelmében a legtöbbet ígérőnek általadván, az árverést addig folytatja, míg az egész marasztalás mennyisége ki nem kerülend, — elfogyván pedig egyik törvényhatóságban a kielégítésre szolgáló vagyon, a végrehajtás más törvényhatóság keblében csak az ahoz küldendő megkereső levél mellett lesz folytatható.

5. §. A közönséges ipar által nyerhető haszon kitudására a haszonvehető tárgyak, úgy mint: földek, kertek és szőlők általános becsára holdanként, és a kapások számához képest, levonván ezekből az ugart, úgy egyéb munkára, trágyázásra és igazgatásra fordított költségeket, tekintetbe vévén a bő és silány termésű esztendőket, s a természetmennyek helybeli árát is, kész pénzben lesz meghatározandó, valamint ha az eféle haszonvehető tárgyak kiterjedése hitelesen felmérve nem lenne, szemvizsgálat által megismérendő.

6. §. Az illy becsűár megállapítására, úgy a telkek kiterjedésének megismerésére mezeti gazdasággal foglalkozkodó helybeli esküttek, vagy azok nem léteben más vagyonosabb színté helybeli gazdák közül öten — kiknek egyikét a végrehajtó, kettőt a felperes, s ugyan annyit az elmarasztalt fél választand, fognak mint becsűlők alkalmaztatni, kik is aziránt, hogy a teendő becsűlést minden emberi tekintet fölretételével egyedül lelkiismeretük szerint fogják teljesíteni, hittel lesznek lekötendőek.

7. §. Ha a felek valamelyike a haszonbecsűlőket kinevezni nem akarná, azokat helyette a végrehajtó bíró nevezendi ki.

8. §. A jobbágyok adózásai, úgy a kilenczed fizetése is a helyben divatozó szokás szerint vagy urbéri vagy szerződési — hol pedig az adózások természetben vétetnek, folyó áron lesznek fölveendőek.

9. §. A királyi kisebb haszonvételek és erdők jövedelmei a számadások, alkalmas tanúvallatások, és szerződések egybevetéséből fognak kivilágosíttatni.

10. §. A közös legeltetési haszonvétel aránylag azon marhaszámhoz, melly a végrehajtás alá veendő részen eltartható, úgy azon bérhez képest, melly a legelőtől helyben vagy szomszédságban hasonló legeltetéstől szokott fizettetni, lesz meghatározandó.

11. §. A' végrehajtó köteleztetik a' becsültetés folyamata felől magát a' felek előtt felvilágosíttatni, 's ha észrevénné, hogy a' becsültetés alkalmával némi körülállás tekintetbe nem jött, arra a' becsüöket figyelmeztetni.

12. §. Továbbá az elkészült becsülést a' bíró a' felekkel közölven, azok észrevételeit kihallgatja, és mindezek megfontolása után ítéletet hozand.

13. §. Az ingó vagyonnak árverés útján leendő eladására csak egy, elégséges, de három hónapon túl nem terjedhető határidő fog rendeltetni, a' midőn ezek minden esetben a' többet ígérőnek árverés útján, ha mindjárt becsüáron alul is, örökösen általadatnak; az ingatlan polgári birtok nem különben az úrbéri haszonvétel fejében birt, vagy kiváltságos nem nemesi birtok árverés alá bocsátására a' kijelelés alkalmával a' végrehajtó bíró egy hónap közbevetése mellett két időhatárt szabván; — ha az első árverés alkalmával az illető becsüárnál senki többet nem ígérne, ezen becsüáron is oda tartozik adni, — ellenkező esetben pedig árverés alá bocsátásukat második határidőre halasztja, mikoron az árverés alá bocsátott javakat a' legtöbbet ígérőnek — habár a' becsüárnál kevesebbet ajánlana is — általadandja. A' nemesi ingatlan javakra nézve a' becsü alkalmával három hónap közbevetésével egy határidő rendeltek, a' midőn ezek is árverés útján a' végrehajtó által, ha szinte becsüáron alul is — a' többet ígérőnek fognak általadatni.

14. §. Az árverés határnapjának azon törvényhatóságban, mellyben árverés alá bocsátott vagyon találtatik, vagy a' körülállások úgy hozván magokkal a' szomszéd törvényhatóságokban, sőt országszerte leendő kihirdetését is a' maga útján mennelelőbb eszközteni a' végrehajtó bíró köteles leszen.

15. §. Az árverés alá tartozó javakra nézve minden vételbeli elsőbbség megszűnik, 's általa az osztályosok, vagy más elsőbbségi jussal bíró személyek előintése szükségtelemé válik.

16. §. Az illy árverés útján szerzett ingó, vagy polgári, nem különben urbéri haszonvételi, vagy más kiváltságos nem nemesi ingatlan javak előbbeni birtokosok által többé ki nem válthatók; mi végett is a' szab. kir. városokban divatozó úgy nevezett symbolica általadás, 's az 1792ki 17dik törvényczikkely által az egy esztendő 's egy nap elforgása alatt megengedettett visszaválthatás ezen esetekben megszüntetik.

17. §. A' jobbágytelkeket az urbéri törvények értelme ellen eldarabolni, vagy a' szab. kir. városokban, 's más kiváltsági helyeken levő házat, ha annak tulajdona egyedül és egészen az elmarasztalt félt illeti, részenként árverés alá bocsátani nem lehet.

18. §. Az illy árverés útján szerzetett nemesi ingatlan vagyon a' legtöbbet ígérőnél bírói zálogképen marad.

19. §. Ott, hol az ellenállás a' kereset természete, vagy kötés által kizárva nincsen, azt a' végrehajtó bíró csak akkor fogja elfogadhatni, ha az, az árverés alá bocsátandó vagyon kijelölése, megbecsülése, vagy bírói zár alá vétele alkalmával tétetik; 's ekkor elmulasztatván azzal az árverésre rendelő határnapokon többé élni nem lehet; — a' visszafoglalásnak pedig, az árverés útján szerzett jószágokra nézve semmi esetben hely nem adhatatik.

20. §. Az árverés által szerzett javak birtokosa azokat olly jussal hirhatja, millyenek az előbbeni birtokos kezénél valának, — és így másoknak ezek iránti igazai illy birtok-változás által nem csonkíthatatnak.

21. §. A' kerületi kir. táblák előtt béfejezett illy nemű perek végrehajtása iránt költség-kiméles tekintetéből rendeltetik; hogy a' kerületi táblák előtt béfejezett perek ítéleteinek végrehajtása, ha az elmarasztalt 12,000 forintot felül nem halad, általában megkereső levél mellett az

illető törvényhatóságok által eszközöltessék, azon esetben pedig, ha ezen sommát az elmarasztalt felül mulná, az illető kerületi tábla az elmarasztalt értelmében a' felszámítandók felszámítása, a' foglalandó tárgyak kijelölése, megbecsültetése, és zár alá vétele végett kebléből egy táblabírói küldjön ki; de ha a' később következő árverésekre szükség leend, mind ezen határnapjainak elhatározása, mind magának az árverésnek 's az ítéletnek végbevitelére szinte szokott megkereső levél útján, az illető törvényhatóság által fog eszközöltetni.

XVI. Törvényczikkely. A' bírói ítéleteknek okokkal leendő támogatásáról.

Minden bíróság és ítélszék a' polgári perekben hozandó ítéleteket okokkal támogatni kötelesek lesznek.

XVII. Törvényczikkely. A' nem nemesek büntető pereiben hozott ítéletek följobbviteléről és végrehajtásáról.

Addig is, még a' büntető perek folyamatáról bővebb rendelkezés tétetnek, a' nem nemeseknek büntető pereiben hozott ítéletek följobbvitelére 's végrehajtására nézve következő rendszabások határozatnak meg:

1. §. Megengedtetik a' nem nemeseknek a' feljobbvitel mind azon büntető perekben, mellyekben a' nem nemes a' nemessel együtt mint büntársak állanak, 's mellyek a' nemesek részéről feljobb vitetnek; továbbá akkor is, midőn a' felperes köztisztviselő ügyész, az ítéletet feljobb vinni tartozik, — úgy szinte azon perekben is, mellyekben bírói ítélet következtében a' hivatalviselők hivatalaiktól megfosztatnak.

2. §. Az ítéletek által kiszabott veretési büntetésnek időnkénti végbehajtására rendeltetik; hogy ezen testi büntetéssel az elítélt rab egy fertály esztendő lefolytában ugyanazon egy ítéletnél fogva csak egyszer fenyltethessék, melly idő alatt ezen büntetés bár melly ürügy alatt se ismételtessék; sőt ha az egyszerre elveendő 25 ütésnél a' fenylítés súlyosabb volna, azzal az elítélt rab csak fél évenként illetethessék.

XVIII. Törvényczikkely. A' vásári bíróságról.

A' kereskedésnek az igazság gyors kiszolgáltatása által eszközölendő könnyebbítésül vásári bíróságok állittatnak fel, mellyek a' szab. kir. városokban előlűből, négy tanácsbeliből és jegyzőből fognak állani, de mellyek nem egyékkor, mint országos és héti vásárok ideje alatt, 's egyedül következő esetekben rövid úton bíraskodhatnak, ugymint:

1. §. A' kereskedési szövetkeztésekből származott, 's különösen kijellett vásárookra kötelezett adósságok iránt; valamint

2. §. A' kereskedési mindennemű tárgyak kötés szerinti áltavétele, vagy adása kérdéseiben, ha azokra nézve vásár alatt történt meg az alku, vagy felpénz adatott rájuk, nem különben ha vásárra szállításuk kikötetett, 's vásáron találtatnak; hogy ha pedig a' lekötetett portékák nincsenek a' vásáron, a' felpörös tetszése szerint vagy a' vásári bíróság előtt követelheti a' foglaló, két annyi mennyiségben való visszaadását, 's azon sommának, melly a' foglalón kívül talán előre fizettetett, visszatérítését a' kölestől elállón, vagy ezt törvény rendes útján maga illetősége elibe idéztetheti a' kötés teljesítésére.

3. §. Mind a' két esetben csak a' kijellett vásárok ideje alatt 's rendes próbák mellett, mindazáltal az ügydöntő esküvés kirekesztésével folytattathatik a' követelés; úgy szinte

4. §. Ha a' portékák, árok azonnali lefizetésének kötelezése mellett vétettek meg, 's azokat a' vevő már valószínűságon által is vette, meddig és mennyire az illy portékák a' város határában találtatnak, az ár lefizetésének, vagy a' portékák visszaadásának követelésére nézve; — nem különben

5. §. A' vásár alatti vételeknek 's eladásoknak erőszak, alnokság, csalárdság, és elvétel okainál fogva kívánt felbontása 's a' fizetett ár visszaadása kérdéseiben, ha a' portékák még természetben 's magok egész valóságában megvannak; mellyeken felül

6. §. A' vásári bíróság hatóságában fog állani, az ülésből, vagy ha veszedelemmel járna a' késedelem, a' bíró által ülésen kívül is kiküldendő két tanácsbeli, és egy segéd irtoknak, úgy szinte a' dolog megkívánván, a' helybeli kereskedők közül kiválasztandó, vagy egyébiránt a' művészetet ismerő két tagnak szoros vizsgálata után, és a' dolog addigi egész voltának fentartása mellett teendő tudósításokra köz zár, szemrevétele, becű, 's más hasonló bírói intézetekkel a' vásárosok közt rendelkezéseket tenni a' próbák beszerzése, a' keresetek bátorsága 's a' csalárdságok megakadályoztatása iránt; következőleg

7. §. Hogy a' bepanaszolt el ne illanhasson, vagyónát el ne titkolhassa, vagy azt az illető bíróság hatósága alól ki ne vonhassa, a' környülményekhez képest őrt is rendelhet a' panaszolt személye mellé, vagy bizost nevezhet, ki az eladandó portékákból befolyó pénzeket ideiglen lefoglalja, 's egyszersmind a' panaszkodó megcsalására czélzó eladásokat 's minden egyéb kijátszást megakadályoztassa.

8. §. Ez ideigleni intézkedésekre szükséges, és a' bíráskodás természetéből származó költségeket mindenkor a' felperes fizeti előre, azok megtérítésének terhe pedig a' vesztés félt illeti.

9. §. Irott panasz nélkül is, 's egyedül szóbeli előterjesztésre, 's úgy hozván magával a' dolog, az eredeti okiratoknak előmutatására, sőt ha a' késedelemmel veszedelem van egybe kötve, ünnep 's vasárnapokon, és délutáni órákban is idézethetik az alperes a' vásári bíróság elibe ennek poroszloja által, 's ha önkényt meg nem jelen, a' környülményekhez képest kényszerítő eszközökkel is szoríthatatik megjelenésre.

10. §. A' felek vagy személyesen, vagy megbízottaik által, kik dolog iránti tudatlansággal magokat nem mentetik, a' vásári bíróság előtt törvényben állani kötelesek.

11. §. A' törvénykezés módja itt szóbeli levén, erre nézve előbb a' panasz, 's úgy, mind a' két részről tett nyilatkozások, az azokat erősítő okiratokkal, 's az eleve kiküldött tanácsbeliek által kihallgatandó 's több a' bíróság által meghitelesítendő tanúbizonyságokkal együtt vétetnek jegyzőkönyvbe, azután pedig a' felek nyilatkozásai, és a' tanúk vallásai felolvastatván, előltők isméretes nyelven magyaráztatnak meg, kik még akkor is a' felvilágosítandókat felvilágosíthatják; — végre ítélet hozatik, és kihirdetetik.

12. §. A' felek által béperlett, 's nevék aláírásokkal megjelelendő okiratok nyugtatvány mellett mindaddig eredetben tartatnak meg s' jegyzőkönyv mellett, míg azok helyébe hiteles másolatok a' felek költségén nem szerezteknek.

13. §. A' hozott ítéletek a' vesztés félnek egyedül helybenlevő 's a' vásári hatóság alá tartozó ingó javaiban, a' vásár helyén tartandó árverés útján, nyomban hajtának végre.

14. §. A' nemesek, ha nem béjegyzett kereskedők is, mihelyest életmódjuknál fogva valóságos kereskedők vagy mesteremberek, ezen vjzonyból származó szövetségekre nézve a' vásári bíróság alá tartoznak; — egyébként a' nemesek csak akkor idézethetnek a' vásári bíróság elibe, ha annak magokat önként alá vetették; ha mindazáltal mint felperesek tulajdon penaszaikból származó viszon követelés útján valamiben terhelhetnének, illy marasztaló ítéletnek végrehajtása a' fentebbi 13. §. értelme szerint azoknak ingó javaiból eszközöltetik.

15. §. A' vásári bíróságnak az előszámlált eseteken

kivül akkor sem leszen helye, midőn a' felek azt közbíróságnak választják, vagy annak bíróságában megegyeznek; minél fogva az a' bánatbér megítélésébe még olly esetben sem bocsátkozhatik, mellyben ez záradék gyanánt a' vásárra tett kötésben foglaltatott, hanem arra nézve a' feleket a' törvény rendes útjára igazítja; — ugy

16. §. Azon esetben is, ha a' portékák megvétettek ugyan, de azoknak kézhez vétele előtt másnak adtak el ismét, 's az eladó által ezen utóbbi vevőnek valóságosan kezeihez is szolgáltatottak, minthogy az utóbbi jó hitű vevővel tett, és a' portékáknak valóságos átvétele által megerősített kötés ezen vásári bíróság által fel nem bontathatik; — ha az eképen megkárosítottak avval, ki a' kárt okozta, barátságosan meg nem egyezhetnének, a' vásári bíróság a' feleket maga illetőségéhez fogja utasítani.

17. §. A' rendezett tanáccsal bíró községekben a' vásárosoknak nem nemesek ellen benyújtott panaszait szinte feljebbi szakaszokban a' szabad kir. városokra nézve megállapított szerkezetű és hatóságú vásári bíróság ítélendi el; azon panaszokat pedig, mellyek a' nemesek ellen vásár alatt vétetnek a' szolga-bíró eskütt társával intézze el.

18. §. Végre a' többi községben, mellyek a' feljebbi 17dik §. tartalma alá nem esnek, a' nem nemeseknek egyedül a' vásár alatt keletkezett kötelezésekből származó panaszait, a' földesuraság, a' szolgabírónak és esküttnek közbejöttével ugyanazon vásár lefolyta alatt intézze el, 's ha ezt a' földesur elmulasztja, e' részben a' vármegye rendelkezésének, a' nemesekre nézve pedig a' szolgabíró és eskütt bíráskodásának leszen helye.

19. §. A' vásári bíróság által elintézett perekben nincs helye a' feljebbvitelnek, de a' meg nem elégedett fél mind a' per tárgyára, mind a' hozzájárulatkép a' vásári bíráskodásból származó károk megtérítésére a' törvény rendes útján terjesztheti keresetét az illető bíróság elibe; 's ennelfogva

20. §. A' vásári bíróságok jegyzőkönyvei, a' szolgabíróé ugyan a' vármegye, a' szab. kir. városok, földesur, és mezővárosiaké pedig minden vásár végével mulhatlanul ezek levéltáraiba vétetnek, sőt az említett bíróságok határozatai az illető feleknek is hiteles másolatokban adassanak ki.

XIX. *Törvényczikkely.* Tenger-melléki, kereskedési Fiume városna kerülete és szabad révpartja ítélőszékeiről.

1. §. Fiume városa 's kerülete lakosainak polgári pereik, kivévén azokat, mellyek természetökre, vagy a' felek kiváltsági helyzetére nézve a' váltó-kereskedési és tengerügyelési tanács (Consulatus maris) bíróságaihoz tartoznak, az ottani bírák és igazgatók első bíróságú városi és kerületi ítélőszéke előtt indítatnak, és az ország törvényei 's törvénykezési rendszere szerint intézettek el, honnan a' feljebbvitel a' kapitányi törvényszékre, 's innen közvetlenül a' hétszemélyes táblára történik.

2. §. Ezen kerületben Mária Theresia országlása óta ideiglen divatozott büntető törvénykönyv eltöröltetvén — a' büntető perek a' kapitányi törvényszék előtt indítatnak, és a' hazai törvények szabályai szerint intézettek el, feljebbvitel útján pedig a' királyi, 's innen a' hétszemélyes táblára küldetnek.

3. §. Minthogy Fiume városa és kerülete mind a' szabad révpartok jeles tekintetere nézve, mind pedig azért mivel az ország megyéjétől elkülönözött testet képeznek, külön figyelmet érdemelnének, ugyanezen kapitányi törvényszék a' kerületben lakozó nemesek ellen indítandó személys perekben is első bíróságú ítélőszék leendő, 's az illy perekben hozott ítéletek szinte a' királyi, 's innen a' hétszemélyes táblára vétetnek feljebb.

4. §. A' városi és kerületi ítélőszék ítélet-hozhatásra mulhatlanul szükséges öt tagból, t. i. egy kapitányi és négy

közönségi igazgató bíróból fog egybeszerkeztetni, kik törvénytudók, vagy az állatok már előbb viselt valamely hivatalban törvénybeli járatosságok jeleit adták, 's ítélté tehetőségök érettségével, erköltsaik jóságával, 's polgártársaik bizodalával bírnak, 's ezek közül is mások feletti elősőbbsséggel 's olyanok, kik a város keblében bírtokosak.

5. §. A kapitányi szék pedig, ítélet-hozhatásra mindenkor szükséges legalább hét bíróból fog állani, t. i. a kerületi kapitányból, ki egyszersmind a magyar tengeri révpárt kormányzója, vagy ennek távolléte 's akadályoztatása esetében, az alkapitányi tanács által választandó, 's az előlülő által egybehívandó legalább hat ügy nevezett patricius tanácsosból.

XX. Törvényczikkely. A szóbeli perek bíróságairól.

1. §. Kisebb érdekű keresetekben a perlekedők terheltetésével egybekötött, és gyakran a per tárgya értékét felülmúló költségek elhárítása tekintetéből szóbeli bíraskodásnak a felek által kikötött választottsági megbíralás esetén kívül is, a következőkben leszen helye:

2. §. Ezen bíraskodás akármely mineműségű világos 's nyilvános, 60 forint summa értékét felül nem haladó, és nyomban, vagy újabb tettekből tisztára hozható keresetekre 's ezeknek járulatjaira terjesztetik ki; akár minemű szerződések megsemmisítése, úgy szinte a régi zálogok, 's illyes rendű örökösödési, nem különben urbéri büntető és köz tiszti per alá tartozó egyéb kérdések ide nem értetvén.

3. §. Olly községekben, hol rendezett tanács nincsen, a lakosoknak 12 forint értékét felül nem haladó szóbeli ügyeit a helybeli bíró, a többi előljáró kettejének közbejöttével intézi el, a 12 forinton túl járó keresetek pedig egész 60 forintig a földesur, vagy ennek a bíróságra különösen kijelelt törvénytudó megbízottja, ha a földesur köteleességét egy móddal sem teljesíti, szolgabíró és esküdt által ítéltetnek el. Mind ezekre nézve a feljebbvitel a helybeli bíró ítéleteitől ugyan az uriszékere, a földesur vagy annak megbízottja, és a szolgabíró és esküdtnek bíróságaitól pedig az illető vármegye törvényszékére, mindenkor birtokon kívül fenmaradván.

4. §. A rendezett helyőtanácsot tartó községekben a Bíró két tanácsbelivel vagy ugyanannyi hitessel a lakosoknak 60 forint értékét felül nem muló szóbeli minden pereit maga rendén vizsgálja, és az azokban hozott, és a Vármegye törvényszékére csak birtokon kívül feljebbvihető ítéleteket végrehajtja.

5. §. Nem csak a saját tanáccsal bíró, de ollyas nemesi községekben is, melyekben rendezett tanácsok nincsenek ugyan, hol mindazáltal a nemesek apróbb pereikben szabad szavazatokkal választott hadnagyok eddig is bíraskodtak, vagy melyekben illy tehetőséggel felruházandó nemesi hadnagyok jövendőre fognak választatni, a nemes lakosoknak 60 forint értékét felül nem haladó szóbeli pereit azoknak fő hadnagya által, a többi előljáró kettejének közbejöttével, határozatnak el; — a saját rendezett tanáccsal, vagy feljebbi tehetőségű hadnaggal nem bíró községek nemes lakosainak szóbeli pereit pedig a kerületi szolgabíró és eskütt által fognak ítéltetni. A feljebbvitelnek mind a két esetben a vármegye törvényszékére birtokon kívül levén helye.

6. §. Minden nemesnek 60 forint értékét felül nem haladó szóbeli pereit (kivevén a törvény által nyilván kijelelt eseteket) az illető szolgabíró és eskütt által ítéltetnek el, 's onnan szinte csak birtokon kívül a vármegye törvényszékére vitetnek feljebb.

7. §. A szóbeli pereknek hittelt, ha még azt le nem tették, lekötelezendő bírái a tőlök felebbvitt perek vizsgálatában részt nem vehetnek, — egyébiránt pedig ezen

bíraskodás folyta alatt következő törvénykezési rendszert szorososan tartani kötelesek:

8. §. Ezen bíraskodásban rendes kereset-lelél nem kívántatik, hanem akár írásban, akár pedig szóval előadandó, 's a bíróság által írásba foglalandó panaszra megjelenési határidő, melly nyolcz napnál tovább nem terjedhet, szabassék.

9. §. Az idézés a panasz másának, és arra írt határidőnek kézhez adásával illetőleg a megyei vagy helybeli eskütt által olly móddal tételik, hogy egyszersmind annak foglatatja az idézettnek, szóval is magyaráztassék meg.

10. §. Ha az e szerint idézett a kiszabott határidőre nem jelenne meg, makacsságból a felperesi keresetben marasztaltatni fog, ha pedig megjelenend, a bíróság mindegyik felet elegendőleg meghallgatván, próbáikat 's feleseléseiket szorgalmatosan, a mennyire lehet, tulajdon szavaikkal jegyzőkönyvbe véteit, 's minden környüállást elegendőképen felvilágosittatván, ítéletet hozand, 's azt előrebocsátott azonnali bejelentés után, legfeljebb nyolcz nap alatt végre is hajtandja.

11. §. Az ellenállás ezen per nemében meg nem engedtetik, 's ugyanazért ennek közbejötté esetére az ítélet az illető törvényhatóság által rendelendő hatalomkarral is végre fog hajtatni; azonban a bírói járandóságnak sem levén helye, egyébiránt a pernek bíróiképen meghatározandó törvényes költségeit a vesztes fél megtéríteni köteles leszen.

12. §. A bíróság ezen egész bírói eljárásnak sorát a feleknek, hogy ha kívánják, írásban kiadni köteles, a szegényeknek azonban mind az írás, mind az idézés ezen bíraskodásban hivatalból és ingyen fog tételni. Az egyházi adományosoknál, szabad kir. városokban, kerületekben, Turólyva mezején lakó nemeseknél, és a Fiume 's Bucurari tenger melléki kereskedési kerületekben fenálló eddigi szokás még ez által fenmaradván.

XXI. Törvényczikkely. Kraszna, Közép-Szolnok, Zaránd vmgyéknek 's Kővár vidékének Magyarországhoz visszacsatolásáról.

Eddig az Erdélyi nagy Fejedelemséghez elszakítva volt magyarországi ügy nevezett részek, jelesen, Kraszna, Közép-Szolnok, Zaránd vgyék, és Kővár vidéke az 1741. 18dik és 1792: 11dik törvényczikkelyek következésében polgári köz igazgatási, törvénykezési, adózási és mindenemű állapotjakra nézve teljesen és tökéletesen Magyarországhoz ezenel visszacsatolatnak, Mellyekhez képest:

1. §. Kraszna, Közép-Szolnok, Zaránd vgyék és Kővár vidéke ezentul az országgyűlésre meg fognak hívatni, 's ottan ülési és szavazati visszaadott jusokkal élni.

2. §. Ezen visszacsatolásnak általános, és tökéletes teljesítését az 1741: 18dik törvényczikkely 3-ik és 4-dik §szai értelmében a Felsege kegyelmesen eszközölni fogja.

3. §. A feljebb említett részek ma stani állapotjában valóságos visszacsatolásokig, mellynek siettetését a Felsege figyelemben tartandja, 's a törvénynek a visszacsatolás következésében származható kérdések felett a környülményekhez képest leendő tovább rendeleteig, semmi változtatás történni nem fog.

XXII. Törvényczikkely. A Jász és Kún kerületeknek a hazai igazgató székekkel és törvényhatóságokkal, a kerületek neve és pecsétje alatt engedett közvetlen levelezés szabadságáról.

A Jász és Kún kerületek a hazai igazgató-székekkel, 's a többi törvényhatósággal folytatandó levelezéseiket és közléseiket a kerületek neve aláírásával, és boldogult Mária The-rezia királyné által 1746dik esztendőben kegyesen adott hiteles pecsétjük alatt fogják gyakorolni; úgy viszont a hazai igazgató székek, és a többi törvényhatóságok intézményeiket és levelezéseiket közvetlen a kerületeknek czimje alatt, magokhoz a kerületekhez fogják utasítani.

XXIII. Törvényczikkely. A' Szathmári káptalannak hitelességi kiváltság adataik.

A' Szathmári káptalannak a' hitelesség kiváltsága oly módon tulajdonittatik: hogy ez jövedőre kiadásokat tulajdon neve 's peccsétje alatt tehessen, 's minden hiteles helyt illető foglalatosságokban eljárhasson, egyszer'smind pedig minden a' hitelesség kiváltságával öszveköött kötelességeket, az 1741-diki 25ik törvényczikkely értelmében teljesíteni tartozzék.

XXIV. Törvényczikkely. Négyesi Báró Szepessy Ignác pécsei püspök által Pécsen alapított Academiáról.

Hálaérzéssel fogadják az ország Rendei Négyesi Báró Szepessy Ignác pécsei püspöknek a' közjó előmozdításában bizonyított munkás buzgóságát, mellyél fogva Pécs városában tulajdon költségein Bölcselkedés és Törvénytanító intézetet állított fel; melly jeles és követésre méltó alapítványt ő Felsege kegyelmes megegyezésével örök emlékül törvénybe iktatják.

XXV. Törvényczikkely. Az ország közjavát és kereskedését gárlító magányos vállalatokról.

A' legközelebbi országgyűlésig, mellyen a' haza közjavát előmozdító magányos vállalatok iránt a' törvényhozás kimerítőleg okvetellenül fog rendelkezni, ideigleni határozat gyanánt rendeltetik: hogy

1. §. Minden oly magányos személy, vagy társasági egyesület, mellyek 1szer. Pestről Bécs felé Ausztria határszéleig — 2szor. Pestről a' magyar tengeri révpártokig — 3szor. Pestről Zimonyig — 4szer. Pestről Morva és Szilázia széleig — 5szor. Pestről Galiczia határszéleig — 6szor. Pestről Erdélyig Kolozsvár felé — 7szer. Pestről Erdélyig Nagy-Szeben felé — 8szor. Bécsből, 's illetőleg Ausztria határszéleitől egy részről a' magyar tengeri révpártig, más részről Eszékig, 's így tovább Törökországig — 9szer. Bécsből 's illetőleg Ausztria határszéleitől Magyarországon keresztül Krakóig — 10szer. Nagy-Szombattól Kassáig — 11szer. Kassától Krakóig — 12szer. Miskolcztól Galiczia 's Oroszország felé — 13szor. Szi-szekttől a' magyar tengeri révpártokig, az ország kereskedésének előmenetelét eszközölő vízesatornák, vasutak, 's ezekhez szükséges hidaknak, még pedig akár a' feljebb kijelelt két végpont közötti vonalnak egész kiterjedésében általányosan, akár pedig csak bizonyos részben, saját költségeiken leendő megkészítését vállalják magokra, a' jelen törvény által engedett kedvezéseket használhatják, 's ennek ótalma alatt egyedül ezek állandanak.

2. §. Minthogy az illy vállalatok eleve nagyobb készsületeket és fölmeréseket kívánnak, midőn a' vállalkozók oly előmunkálatokat tenni szándékoznak, magokat esetről esetre az illető köz törvényhatóságok előtt jelentésk, 's ennek megtörtetésével a' vármegyék ugyan szolgabiráiknak és eskülteiknek, a' szab. kir. városok, és külön portájú kerületek pedig tanácsbeli tagjaiknak egyikét az eféle munkálatokra alkalmaztatandó földmérőknek, vagy egyéb személyeknek minden akadályoztatás elhárítására szükséges es gyors segedelem nyújtás végett tüstént rendelék ki, kiknek kötelességükben fog állani az is, hogy az előmunkálatok alatt történhető minden kárt sommás úton, 's egyedül a' birtokon kívüli feljebbvitel fenhagyásával, ítéljék meg, 's a' károsított birtokosnak rögtön teljes elégtételt szerezzenek; hogy ha pedig valaki megítélt kárának valóságos lefizetése után is az előmunkálatok teljesíthetőségét gátolná, annak ellenkezését az illető köztörvényhatóság hatalomkar rendeléssel is multhatlanul hárittassa el.

3. §. A' vállalatok egész vonalába eső földek és épületek tulajdonosai kötelesek az e' végre szükséges és egyedül ezen czélra fordítandó helyet, tökéletes és teljes mértékű kárpótlás mellett, általengedni, 's miután a' helynek

áltengedését, és annak mennyiségét a' főkormányzók meghatározandja, ha a' kárpótlás felett a' tulajdonosok a' vállalkozókkal meg nem egyesülhetnének, a' vármegyékben ugyan az alispán, szolgabíró és eskült társival, a' szabad kir. városokban a' városi saját határon belől a' törvények értelmében a' városi tanács, — a' külön portájú kerületekben továbbá, ha a' kérdés egyes lakosok birtokát illeti, a' helybeli tanács, ha pedig egy egész község birtokát illeti, a' kerületi törvényszék, — végre, ha a' kérdés, jelesen az egyesült kerületek által közösen birt 's jövedelmeket a' kerületi pénztárba adó földekről forog fen, az ország nádora, mint a' Jászok és Kúnok grófja és bírája által rendelendő bíróság, legelsőben is a' megbecsülendők megbecsülését megtevén, a' tulajdonosok és vállalkozók közötti egyességet eszközölni ügyekezzenek, ennek nem sikerülése esetében pedig a' felek meghallgatásával, és minden a' tárgyra tartozó adat és környülmény megfontolásával sommás úton szabják és ítéljék meg, hogy a' vállalkozók a' tulajdonosoknak minő kárpótlással tartozzanak? 's ítéleteiket a' törvényes orvoslások általányos kizárásával tüstént vegyék teljesedésbe; az ítéleten meg nem nyugvó fél részére a' birtokon kívüli feljebbvitelnek egész a' legfőbb törvényszékig folytathatása, oly nyilvános hozzátétellel engedtvén meg, hogy az illy sommás úton elítélt pereket a' feljebbviteli ítélőszékek, közelebbi öszeülések alkalmával multhatlanul felvenni 's elítélni tartozzanak.

4. §. Ezen vállalati munkák használatától az útasok és szállítók által minden különbség nélkül fizetendő bér mennyisége a' vállalkozóktól függvén, azt, hogy a' bérszedést mikor kezdjék, 's hány esztendőig tartson? a' főkormányzók a' vállalkozókkal kötendő alku által fogja meghatározni, 's határozatában a' kijelelendő esztendők lefolyásáig legkisebb változtatás sem történhetik.

5. §. Minden kérdést és körülményt, mellyek a' feljebb érdeklettek kívül még a' szerződési egyezkedések 's határozatok alkalmával, vagy későbbben is, a' bérszedésre engedett esztendők lefolyásaig magokat előadhathják, bírói ítélettel elhatározást kívánnak, 's a' jelen törvény sík szában kijelelt bíróságok, és az ugyanott megrendelt utak és módok követésével a' fenálló törvények értelmében igazságosan határozák el.

6. §. Mi illeti a' vállalatok vonalában eső urbéri földekért nyerendő kárpótlást, a' jobbágytelki a' végre fordítandó állománynak földesura köteles, a' miatt az urbéri lajstromot megigazítani, 's illető jobbágyának kilenced és egyéb adózást, szolgálatot, igazságos arányban leszállítani, 's mind ezért magát azon földesurat, a' jobbágyot pedig annyiban, mennyiben a' fentebbi IVik törvényczikkely 6ik §. által tulajdonított haszonvétel szabad eladási júsában szenved esonkulást, teljes mértékű kárpótlás illeti, megjegyezttvén az, hogy az illy urbéri földek iránti értekezések alkalmával az illető köztisztii ügyvédek is jelen legyenek 's meghallgattassanak.

7. §. A' vállalkozók ugyan a' vállalat utáni köz adózástól fömentetnek tökéletesen biztosittatnak arról is, hogy vállalatokra nevez minden önkényes adózástól és taksztatástól mentek lesznek; mindazáltal az urbéri kisajátított 's a' vállalat helyéül használt javakra aránylag eső adót megfizetni tartoznak; nem különben mind azon mesteremberek, felvigyázók és cselédek is, kiket a' vállalkozók munkálatokra és szolgálatokra fordítandának, ha különben nem nemesek, az adózási fenálló rendszer szabályai szerint adózni köteleztetnek.

8. §. Az illy vállalatokra felügyelés az illető köz törvényhatóságokra tartozik; továbbá az akár véletlenül, akár hibából okozott károkért a' 3dik §ban kijelelt bíróságok a' kárnak a' hoz értők általi megbecsültetése után ugyan az említett §ban megrendelt sommás úton, és minden törvényes

orvoslás általános kizárásával, 's egyedül a' birtokon kívüli feljebbvitelnek egész a' legfőbb törvényszékig folytatása fenhagyásával a' vállalkozók részére rögtön teljes elégtételt szerezzenek, 's ezen felül hogy azok, kik szegénységök miatt a' kárt megtéríteni nem képesek, ezen törvény általhágására a' büntetés elmaradásának reményességével magokat ne kecsegtethessék, az ilyenek, úgy szinte mind azok is, kik hibából, vagy épen készakarva okoztak károkat, mint köz fenyték alá eső vétkeket elkövetett személyek a' köz tisztí ügyész felpörössége alatt, ellenök az illető köz törvényhatóság törvényszéke előtt indítandó per útján megszabandó, 's tetteik mivoltához mérséklendő büntetés alá vonassanak. Végre mind azok, mik a' jelen §ban foglaltatnak, kölesönös viszonyossággal a' vállalkozók, úgy a' szolgáltatásokban levő embereik által másoknak okozott károokra, és a' kártevők megbüntetésére is egyiránt 's oly nyilvános hozzátétellel terjesztetnek ki, hogy a' szolgáltatásokban levő embereik által okozott károkért, ha azok fizetni képesek nem lennének, — fenmaradván azokon leendő követelésök — teljes elégtétellel magok a' vállalkozók tartozandanak.

XXVI. Törvényczikkely. Egy állandó hidnak Buda és Pest közötti építéséről.

Az Országban keresztül folyó Duna jobb és bal partjai között szükséges szakadatlan közösülés fentartása végett Buda és Pest városok között állandó hid építtetése határozatik. Ennek folytában

1. §. A' Buda és Pest közti állandó hid-felépítésnek eszközése egy részvényes társaságnak feladása lesz; mely is hogy annál hamarabb összeállhasson, vállalatára nézve pedig törvény által tökéletesen biztosítva legyen,

2. §. A' részvényes társaság költségén Buda és Pest között építendő állandó-hidon — mindazáltal egyedül ezen esetben, és minden innen vonható következés nélkül, csak az országos küldöttség által a' részvényes társasággal kötendő szerződési és alább kijelelendő határidő alatt — hidvámot kivétel nélkül mindenki fizetni tartozik.

3. §. A' hidvám tárgyra nézve meghatározatik: hogy a' részben legnagyobb mennyiségnek az 1790dik esztendő óta 1808dik esztendőig némely változásokkal fenállott — legkisebbnek pedig a' most divatozó vám állapotán meg, az országos küldöttség a' részvényes társaság egyetértésével, 's a' kölcsönös igazságnak és a' kereskedési nézeteknek legbiztosabban megfelelőleg, azon két rendbeli vámak közül akár egyikét választhassa, akár pedig egy közép arányt dolgozhasson ki, 's a' hidvám az országos küldöttség és a' részvényes társaság közötti egységgel megállapítandó azon jegyzék szerint fogván szedetni, ezen hidvám-jegyzékben a' részvényes társasággal kötendő szerződési esztendők lefolyásaig legkisebb változás sem törtenhetik.

4. §. A' Buda és Pest közötti állandó hid-felépítésnek az alább kinevezendő országos állandó küldöttség által, a' jelen törvény és ennek elvei szoros értelmében a' királyi legfőbb felügyelésnek a' törvények, és jlesen az 1790/iki 12dik törvényczikkely értelmében való gyakorlata fenmaradásával eszközzendő munkája azon küldöttségre bízatik oly móddal: hogy ezen állandó küldöttség a' jövő ország-gyűlésre minden végzetei 's tettei felől környülményes jelentést mulhatlanul beadni tartozzék.

5. §. Az országos állandó küldöttség teljesen meghatalmaztatik arra: hogy a' részvényes társaság által elibe terjesztendő hid-terveket, az építési költségek felszámítását 's minden e' tárgyhoz tartozó egyéb környülményt gondos figyelemmel fontolja és bírálja meg, 's végzését a' kölesönös igazság és egyenesség viszonyai alapján építve, a' részvényes társaság részére szerződés szerint lekötendő hidvám-szedési esztendőknek változás alá többé általjában

Jelenk. 1836.

nem eshető számát végkép elhatározólag szabja meg, 's minden egyéb környülményt is a' fenálló törvények szerint határozzon el.

6. §. A' Buda és Pest közti állandó hid-felépítéshez szükséges kisajátítások törvénnyel megrendeltetnek, úgy mindazáltal: hogy ha a' Buda és Pest városiakat a' törvények értelmében illető igazságos kárpótlás iránt a' mondott városok és a' részvényes társaság között a' minden esetre előre bocsátandó barátságos egyeztetés nem sikerülne, a' jelen különös és rendkívüli esetben azon kárpótlási tárgynak előlegesen és sommás uton bíróikép leendő elítélésé végett a' kir. Tábla rendeltesse ki; fenhagyatván a' meg nem nyugvó félnek a' hétszemélyes Tablára leendő feljebbvitel.

7. §. Etléven a' részvényes társasággal kötendő szerződési feltételek, a' Buda 's Pest közötti állandó hid azonnal a' Nemzetnek tulajdona lesz. A' 2dik §szi ideigleni rendelet azonban mindaddig divatoz, míg a' hidvám jövedelméből oly alkalmas tőke-somma gyürendő össze, mely azon hidnak örök fentartására elégségesnek ítéltetni fog.

8. §. A' hid örök fentartását biztosító alapul szolgáló tőke-sommának igazságos meghatározása szinte az országos állandó küldöttségre bízatik; valamint az is, hogy az említett tőke-sommát kamatfizetés mellett, Buda és Pest városinak kölcsön fejében adja által, 's e' részben a' mondott két várossal a' hid és az idők ekkori állapotjához igazságosan mérséklendő szerződést készítsen.

9. §. Miután pedig már a' Buda és Pest közti állandó hidnak örök fentartására megkivántató tőke-somma is összeveszerve lesz, a' feljebb 2dik §szi rendelet azonnal és teljesen nem csak megszűnik, hanem ezen nemzeti hidnak rajta ingyen általjárásali használata kivétel nélkül mindenkinek örökre megengedtetik.

10. §. Azon esetre, ha a' részvényes társasággal készített szerződésben lekötött esztendők eltelté előtt a' kérdéses hid használható lenni úgy megszűnnék, hogy a' társaság azt többé helyreállítani nem akarná, akkor Buda és Pest városainak feléled azon jusa, hogy azon sommát, melyet kárpótlás fejében nyertének, a' részvényes társaságnak visszafizetvén, az előbbi általjárásali helyreállíthatóság 's az eddig gyakorlott mód szerint, az illető vármegye által meghatározandó vámot, a' kiváltságos személyek kivételével, szedhessen. Ha pedig a' társaság azon állandó hidban esett hibákat helyreállítani kívánja, azt az országos küldöttség által meghatározandó idő alatt eszközölje, addig pedig a' szükséges általjárásról a' maga költségén, de nem az állandó hidhoz szabott, hanem az illető vármegye által, és szinte a' kiváltságos személyek kivételével megállapítandó vám szerint gondoskodni tartozik.

11. §. A' Buda és Pest közötti állandó hidhoz megkivántató rendőr-hatóság a' mondott két város által gyakoroltassék ugyan, a' hidvám fizetésére, 's az ebből eredő személyes viszonyokra, valamint a' Buda és Pest városaik 's a' vállalkozók között támadható kérdésekre nézve mindazáltal, mindenki törvényvel kijelelve levő bírájának hatósága elől el nem vonathatva, az alá fog tartozni.

12. §. A' 4dik §ban rendelt országos állandó küldöttség elnökségének viselését ő cs. kir. főhercegsége, az Ország Nádora a' Haza jólétét gyarapító közintézetek elővitelében minduntalan kitündököltetett buzgóságából 's fáradhatlan munkásságú szorgalmából, az Ország Rendeinek egyesült szíves kéréseihez képest magára vállalni méltóztatván, azon országos állandó küldöttség tagjaivá következők neveztetnek:

A' Főrendi Tábla részéről:

Palugyai és Bodafalvai Palugyai Imre, kassai püspök, 's ő cs. kir. felsége tan.; Szilasi és Piliši Szilassy József, sz. István ap. kir. rend. vit. sz. korona örje, ő cs. kir. fels. val. b. t. tan. het-

személyes táblabíró és Torna vgye főisp. Szklabinai és Blatniczai b. Révay János, ó cs. kir. fels. kam. val. b. t. tan., és Thuróczi vgye örökös és val. főisp. Gr. Battyányi Imre, Német-Ujvár örökös, ó cs. kir. fels. kam. val. b. t. tan. hétszemélyes táblabíró, és Szala vgye főisp. Losonczy Gyürky Pál, ó cs. kir. fel. kam., és Krassó vgye főisp. Sárvári és Felső-Vidéki gr. Széchenyi István, több külföldi jeles rend vitéze, 's cs. kir. fels. kam.; Krasznahorkai gr. Andrassy György, ó cs. kir. fels. kam. *A' főtiszt. egyházi rendből:* Németh György, a' kir. tabla prael. és az eszterg. főkáptalan kan. 's követe. *A' kir. tabla részéről:* Verebi Vég Ignác, ó cs. kir. fels. tan. és az országbírói hivatal Itelőmestere; Niczki Niczky János. kir. táblab. *Horvát, Dalmát és Tótország részéről:* Gr. Draskovich János, ó cs. kir. fels. kam. 's a' nevezett országok követe. *A' dunáninneni kerületből:* Dubraviczai Dubraviczky Simon, Pest vgye alispánja 's követe; Bencsik János, Nyitra, Szutsits Károly, Bács, Fáy András, Pest vgyék követei. *A' dunántúli kerületből:* Szell Imre, Vas, Kocsi-Horváth Sámuel, Veszprém, Szalopek János, Verőce vgyék követei. *A' tiszáninneni kerületből:* Pfanschmid Eduard, Szepes, Szirmay Antal, Zemplény, Roskoványi Gábor, tiszáninneni ker. táblab. és Sáros vgyék követei. *A' tiszántúli kerületből:* Makay Sándor, Krassó, Köver János, Temes, Vay János Szabolcs vgyék követei. *A' kerületek részéről:* Tossoni Agoston, fümei követ. *A' Jelen nem levők részéről:* Paziasy Mihály. *A' szab. kir. városok részéről:* Zánthó Mihály, Győr, Markovits Antal, Bártfa, Gyurikovich György, Pozsony városok' követei.

XXVII. Törvényczikkely. A' beszélgett, vagy több külön törvényhatóság alá tartozó helyekről.

A' beszélgett, vagy több külön törvényhatóság alá tartozó helyekre nézve az 1807ki 28ik törvényczikkely rendelete e' következköben módosítottatik:

§. 1. A' több külön törvényhatóság alá tartozó, vagy beszélgett helyek iránti kérdések egyedül a' köz igazgatásban fenforgó és tökéletesen bebizonyítandó akadályok tekintetéből, nem pedig valamely törvényhatóság határának terjesztése végett, tartoznak az 1807ik 28ik törvényczikkely szerint rendelt országos biztosság ítélete alá.

2 §. Az ítélő bíróság törvényességére megkivántatik: hogy az országos Biztosság minden tagjai azon ügy elintézésére, mellyre kiküldettek, meghivassanak, 's hogy legalább öt részrehajlatlan tag jelen legyen; — azontagok, kik a' kérdés elintézésében érdekelt megyében birtokosak, vagy azok tisztviselői, bírói szavazattal nem birhatván.

3. §. Ezen országos biztosságnak meghalt, vagy törvényes okból meg nem jelenhető tagjai helyett, ugyanannyi más tagot, országgyűlésen kívül az Ország Nádora nevezend ki.

4. §. Egyébiránt azon megye, mellynek törvényhatósága alá adatik a' kérdéses hely, a' másik megyének, mellytől azon hely elíteltetik, ha és a' megyire a' közigazgatás hátramaradása nélkül történhet, egy hasonló hely általdásával pótelást szerezni köteleztetik.

5. §. Jövendőben az illetén biztosságok, ítéletjüket, mielőtt végrehajtanak, az országgyűlésre ó fels. kegyelmes megegyezésével teendő további elrendelés végett, bjelenteni köteleztetnek.

XXVIII. Törvényczikkely. Somogy és Veszprém vgye közt Siófok helység iránt fenforgó beszélgett tárgya ujdonan felvétetni rendeltetik.

Veszprém és Somogy vármegye közt Siófok helység iránt fenforgó beszélgett kérdés elintézésére, ujdonan az 1827ben rendelt részrehajlatlan, és alább a' XXXII. cikkelyben kiegészített biztosságra bizatik, melly is a' jövő országgyűlésre jelentését a' végrehajtás előtt beadni tartozik.

XXIX. Törvényczikkely. Tarpa mezővárosának Bereg vármegyéhez, és Falu-Dobos helységének Szathmár vármegyéhez csatoltatása törvénybe iktattatik.

Az országos biztosságnak még 1830ban beadott jelentése következköben az előtt Szathmár vármegyében kebeleztett Tarpa mezővárosának Bereg vármegyéhez, — Falu-Dobos helységének pedig, melly előbb Bereg vármegyéhez tartozott, Szathmár vármegyéhez, ó fels. kegyelmes hozzájárulásával lett csatoltatása törvénybe iktattatik.

XXX. Törvényczikkely. István-Megye helysége Bács vármegyéhez csatoltatik.

István-Megye helysége és határa Pest vármegyének saját kívánsága szerint, ó felsége kegyelmes megegyezésével Bács vármegyéhez csatoltatik.

XXXI. Törvényczikkely. Krassó vármegye, Erdélyország és a' vég-helyi vidék közt fenforgó határbeli villongások iránt országos biztosság nevezetik.

Krassó vármegyében kebeleztett Lunkány helysége és Erdélyországi Hunyad vármegyében fekvő Hinyidor, nem különben az Oláh-Rácz ezredi vég-helyi vidékben helyezettett Vojszlava helységek közt, valamint is az érdekelt vármegyében Erdélyország szélein egyéb pontokon előforduló határbeli villongások megvizsgálására 's elhatározására, az országgyűlés elibe terjesztendő jelentés kötelessége mellett, következköző tagokból álló országos biztosság ó cs. kir. felsége kegyes hozzájárulásával küldetik ki:

Klobusiczi Klobusiczky Péter, kalocsai érsek; Szalai gr. Barkóczy János, cs. kir. aranykulcsos; Revisnyei Reviczky Imre, kir. táblabíró; Bene József Csongrád; Besenyői Beóthy Ödön, Bihar vármegyék követei; nem különben Krassó, Bihar, Szathmár, és Mármaros vármegyék alispánjai.

XXXII. Törvényczikkely. Az 1827: 16ik törvényczikkely által kirendeltetett biztosságokhoz a' meghalt, vagy másként megakadályoztatott személyek helyébe ország biztosai neveztetnek.

Minthogy némelyek azok közül, kik az 1827ki 16ik törvényczikkely által, több törvényhatóság között megosztott helyek iránt, és a' határszélek elintézésire rendeltettek, kineveztetések óta részszert elhaltak, részszert máskép meggátoltatván, a' törvény szerint reájok bizatott tisztekben el nem járhatnak; ó felsége kegyelmes hozzájárulásával helyökbe következközők neveztetnek biztosokká: Különb-féle törvényhatóságokban fekvő vagy beszélgett helyekre nézve:

A' dunáninneni kerületben: Csömöri gr. Zay Károly Zay-Ugróczy örökös ura, cs. kir. aranykulcsos, és a' dunáninneni kerületi táblab. helyébe: báró Jeszenák János; Gyurcsányi Gábor és Babóthy Imre helyökbe pedig Bencsik János Nyitra, és Marczibányi Antal Trencseny vármegyék követei. *A' dunántúli kerületben:* Herczeg Battyányi Fülöp, Német-Ujvár örökös, Leopold császár jeles rend. commendatora, cs. kir. kam., és val. b. t. tan. Vas vármegye örökös főisp.; gr. Szápáry Sándor; Pázmány Dienes Komárom vármegye követe és első alisp. Niczky János és Némethszeghi István helyett pedig, Sz. Imre, Vas, és Torkos Mihály Mosony vármegyék követei, 's az első ugyan főjegyzője, az utóbbi pedig első alisp. — *A' tiszáninneni kerületben:* Lányi Imre, Ung vármegye főisp.; cs. kir. kam. és a' tiszántúli ker. tab. előlölője; Vajai Bárá Vay Miklós, cs. kir. kam. a' kir. tabla bárója 's Borsod vármegye főispáni hivatali helytartója 's gr. Teleky Sámuel. — *A' tiszántúli kerületben:* Vajai gr. Vay Ábrahám cs. kir. kam., 's Mármaros vármegye főisp., báró Orezy György cs. kir. kam., és báró Podmaniczky Lajos; a' fenirtott gr. Vay Ábrahám és Tökölyi Péter helyett pedig, Csepesányi Tamás Békés, és Tarnay Mihály Csanád vármegyék követei. — *A' HATÁRBELI BIZTOSÁGOKRA NÉZVE Morvaország felé:* Borsiczky Adalbert, nyitrai káptalan lectora helyett Greguska István, ugyanazon káptalan kanonokja. *Stájerország és Karniölia felé:* báró Bedekovich Lajos, cs. kir. aranykulcsos 's val. bel. t. tan., Körös-vármegye főisp. és a' hétszemélyes tabla bír.; 's a' meghalt gr. Vojtky Ferencz helyett gr. Draskovich János cs. kir. kam.

XXXIII. Törvényczikkely. Az 1647: 78ik törvényczikkely bővebben magyarázatik.

Az 1647ki 78dik törvényczikkely bővebb magyarázatjára rendeltetik: hogy az Ország minden nemesei, úgy a' szab. kir. városok polgárai, ha mindjárt kereskedést vagy mesterséget gyakorolnának is, a' helypénztől mentek és szabadok legyenek.

XXXIV. Törvényczikkely. Az egyházi és minden illy természetű tizedről.

Addig is, míg a' tizedek kérdése egész kiterjedésében tanácskozás és határozás alá vétetik, következő rendszabások tételtek:

Mind azon határozatok, mellyek fentebbi VIIIk czikkelyben a' kilenced beszédésének módjáról, idejéről, 's a' megváltási szerződések előmozdításáról hozattak, az egyházi, és illy természetű tizedekre is kiterjesztetnek; az összehordással a' tizedadók ezután se tartozván; úgy szinte mind azokból, mellyekből a' kilenced adásának kötelessége az említett VIIIk törvényczikkely által megszüntetett, a' tized adása is hasonlóul megszünik.

XXXV. Törvényczikkely. Az 1659ki 53ik törvény rendelete módosztatik.

Igazságosnak ismértetvén: hogy azon esetben, midőn az 1659ki 53dik törvényczikkely értelmében a' helybeli tanács helyett más helybeli bíróság összehívandó, az ezen célra teendő költségek azon város pénztárából fizetessenek meg, mellynek érdeke forog fen; e' részben tehát megváltoztatván az említett törvényczikkely rendelete, ebei költségek a' felhívott törvény rendeletéhez képest egyedül csak azon esetre lesznek maga a' városi tanács által viselendők, ha ezen bírósági összehívásnak a' tanács vétkeisége vagy elmulasztása miatt kellene megtörténnie.

XXXVI. Törvényczikkely. Az egyesek költségein készitendő vízi munkálatok előmozdításáról.

Az 1807ik évi 17ik törvény céljának könnyebb és biztosabb elérhetése végett, rendeltetik: hogy mind az, ki a' közbirtokosak nagyobb részének megegyezése, vagy ezek folyamodására a' köz határozat következtében munkálatba vett töltések, vagy vízi gátok által a' vizöntésektől ótalnazzatik, úgy az, kire hasonlóképen egyesek költségein kezdett munkálatok jótékonyak, a' reá hármló jobblét-vagy haszonhoz aránylag, az illető törvényhatóság által kidolgozandó mérték és kulcs szerint, a' munkálatokban, és az ezekre szükséges költségekben, — megváltoztatván e' részben a' felhívott törvény rendelete, részt venni köteles legyen — minek teljesítésére az attól vonakodó a' tiszti ügyvéd által, a' törvényszék előtt indítandó perrel, az ennek költségei megfizetése, és az ellenzés által ne talán okozott károk kípótlása mellett, fog szoríttatni, a' birtokon kívüli feljebbvitelt kivéve, egyéb törvényes orvoslatoknak helye nem levén.

XXXVII. Törvényczikkely. A' nemzeti Muzeumról.

Azon tekintetekhez képest, mellyeket a' Muzeum a' nemzeti mivelődésre és díszre, úgy mindennemű jelesebb emlékek gyűjtésére és fentartására nézve méltán kíván, felvén ezen hazai intézet jelen állapotját, meghatározatik:

1. §. Egy új épületnek, melly a' gyűjtemények célirányos elhelyeztetésük 's megőrzetésüknek alkalmasan és díszszel megfeleljen, az intézet telkén leendő felállítása végett, 500,000 forint ajánlatik; melly somma egyéb segedelmek módjára, a' törvényhatóságok között egyedül a' nemesi rendre, és azokra, kiket a' törvény ezen név alatt foglalva ért, fog felosztatni, és az 1807dik évi 2dik törvényczikkely rendelete szerint leszen beszédendő.

2. §. Az intézet szükségeseknek fődözésire, de leginkább azon okból, hogy annak gyűjteményei esztendőnként nevezetesebben gyarapíttassanak, a' felkelési concurrentialis fundus fenmaradott kész pénzinek kamatja, melly az 1823/7: 17dik törvényczikkely 2dik §sza által a' Ludovicea intézet számára rendeltetett, ideiglen a' Muzeum jövedelmeihez kapcsolatik.

3. §. Jankovich Miklós gyűjteményének a' nemzeti Muzeum számára történt megvétele helybenhagyatván, an-

nak kifizetésére 125,000 forint ajánlatik olly móddal: hogy a' kettős példányok megszerzése után fenmaradandó somma, a' Muzeum egyéb szükségéi pótlására fordíttassék; — melly somma szinte az 1ső §. értelmében leszen kivetendő és beszédendő.

4. §. A' nemzeti Muzeum mindennemű gyűjteményeiről részrehajlatlan tagoknak ellenőrségük alatt, tökéletes névjegyzékek készíttessenek, melly jegyzékek országgyűlési alább kinevezett választmány által meghitelesítettvén, az ország törvényhatóságival közöltetni fognak. Melly választmányi tagjai következők:

A' főrendi tábla részéről: Vásáros-Naményi B. Eötvös Ignác, Ó cs. kir. Fels. kam. 's val. b. t. tan., kir. fő pohárnokmester 's Abauj vgye főisp.; Láncki Láncki József Ó cs. kir. fels. val. b. t. tan. hétszem. táblab. 's Békés vgye főisp., Vázsonykői gr. Zichy István, sz. István ap. kir. jel. rend. nagykeresztje, nemkülönb a' burkus kir. fekete és veres sas rend. vitéze, Ó cs. kir. fels. kam., val. b. t. tan. és Veszprém vgye főispá.; gr. Majláth József; gr. Károlyi György. — *A' főiszt. egyházi rendből:* Frimm János, az egri kápt. kan. 's követje; Sághy Mihály a' szombathelyi kápt. kan. 's követje. — *A' kir. tábla részéről:* Gosztonyi Pál, Ó cs. kir. fels. tan. és al-országbíró; Plathy Mihály nádori hivatal ítélmestere; Földváry Ferencz kir. táblab. — *Horvátország részéről:* Busan Hernán Horvát, Dalmát és Tótország követje. — *A' dunáninneni kerületből:* Andrassy József, Esztergam vgye követje; Rudics József Bács, Borscsiczky István Trencseny vgyek al-ispánjai és követjei; Kubinyi Ferencz Nógrád vgye követje. — *A' dunántuli kerületből:* Deák Ferencz, Zala vgye követje; Pázmándy Dienes, Komárom vgye alispánja és követje; Somsich Miklós Somogy. és Bezeredy István Tolna vgye követjei. — *A' tiszáninneni kerületből:* Gróf de la Motte Károly Gömör; Bernáth Zsigmond, Ung; Palóczy László, Borsod; és Brezovay József, Heves vgyek követjei. — *A' tiszántuli kerületből:* Klauzál Gábor, Csongrád; Hertelendy Miksa, Torontál; Szentpály László Ugoosa; és Beöthy Ödön, Bihar vgyek követjei. — *A' Jelen nem levők részéről:* Göncey Sámuel, Kossuth Lajos. *A' Kerületek részéről:* Kálmán Sándor, a' Jász és Kún kerületek követje. — *A' szabad kir. városok részéről:* Kricske József Lőcse; Vághy Ferencz Soprony; Poroszlay Frídrik Debreczen; és Koleda András, Buda szabad kir. városok követjei.

XXXVIII. Törvényczikkely. A' nemzeti Muzeumra folytatva tett ajánlásokról.

A' nemzeti Muzeumra 1827iki országgyűlés óta tett több rendbeli nemes lelkű adakozások, az 1808ik évi 8ik törvényczikkely értelmében örök emlékül törvénykönyvbe iktattatnak.

1. §. Gr. Illésházy István, fő-asztalnoknak, a' Haza oltárára tett nemes lelkű adakozása, melly szerint igen jeles könyvtárát és nagy becsű diplomai gyűjteményét, a' Hazának nagylelkűen áttadá; úgy szinte

2. §. Felső-öri Pyrker János László, patriarcha és egri érseknek azon nemes tette, minélfogva ritka jelességű becses képgyűjteményét a' nemzeti Muzeum gyarapításául, a' Hazának felajánlá; nem különben

3. §. Ugyane' végre tett következő nemes lelkű adakozások: gróf Széchenyi Lajosé 10,000 for. Kubinyi Péteré két ízben 2600 for. Pruzsinszky Andrásé 200 for. Ritter János, Kristóf, Hector 's Vilmos testvéreké 600 for. Muraközy Józsefé 400 for. Villax Ferdinánd zirczi apaté 900 for. Frimm János, egri fő-kápt. követéé 1000 for. Kükey Henriké, Vilmos fíjával 12 aranyban 54 for.

XXXIX. Törvényczikkely. A' Ludovicea magyar katonai intézetre folytatva tett adakozásokról.

A' Haza oltárára tett nemes-lelkű adakozások örök emlékezetet érdemlő megisméréseül a' magyar Ludovicea katonai intézet számára 1827ki országgyűléstől fogva részint kész pénzben, részint pedig kötelezvényekben tett ajánlások, az azokat tevők neveivel 1808dik évi 7ik törvényczikkelyhez képest törvénykönyvbe iktattatnak, mint következők:

Egy névét elhallgató kalocsai megyei pap 8 for. 40 4/5 kr. Békés vármegye 20 for. 23 4/5 kr. Szutsits József, úgy mint hajdani Vörös István végrendelete végrehajtója 400 for. Rajcsányi Ba-

lint 100 fr. Festetics László gr. 37,500 fr. Eszterházy Miklós 4856 for. 42 3/8 kr. Elcz Imre József, gr. 4856 for. 42 3/8 kr. Eszterházy Miklós, gr. mint Tatai Eszterházy Ferencz gr. örökös 4856 for. 42 3/8 kr. Ugyanaz 4856 for. 42 3/8 kr. Jatskovich János 20 for. Snlay Fülöp 200 for. Kállay Kristóf 190 for. 21 kr. Küch József 6 for. 8 1/20 kr. Asdorfer Ferencz 400 for. Draskovich György gr. 1000 for. Szabadka kir. város 4856 for. 42 3/8 kr. Széchenyi János gróffal 4856 for. 42 3/8 kr. Hont özvegye, fiával Zichy János gróffal 4856 for. 42 3/8 kr. Hont vm. 19 for. Aldóssy Ignác 1240 for. Festetics Antal 600 for. Rajcsányi Bálint 51 for. Temes vgye 452 for. 38 4/8 kr. Felső-Bánya város Tanácsa 500 for. Kassa kir. város kötelezvényben két növendékért 13,600 for. Ugyanaz épület-felállításra 13,600 for. Battyáni János gr. 10,000 for. Arad vgye 18 for. 6 kr. Rudics József 5762 for. 12 1/8 kr. Debreczen városa 2666 for. 46 kr. Nagyszombat városa 100 for. Fejér vármegye 174 for. Bihar vármegye 3600 for. Odry Eva, Polimberger György elmaradott özvegye kötelezvényben 5860 for. 33 kr. Bács vgye 352 for. Szerém vgye 269 for. Fiume kormányozói Tanácsa 200 for. Temes vgye 220 for. 10 kr. Apponyi György gr. kötelezvényben 4856 for. 42 4/8 kr. Radvánszky Antal 600 for. Szepesi XVI városok kötelezvényben 5833 for. 20 kr. Vojnits Máté 6667 for. Mandell Lajos báró, kötelezvényben 10,000 for. Zerdahelyi József kötelezvényben 1000 for. Festetics Antal, e' végre ajánlott kertj részben és épületekben 6666 for. 40 kr. Prietto Leopold, budai orvos 2456 for. Thuróczy József 1066 for. Pest városa, a' Ludovica telkének megtoldásán kívül 13,330 for. 20 kr. Külkey Henrik, 12 darab arannyal 54 for. Vivenot testvérek 1000 for.

XL. Törvényczikkely. Bárdányi Gróf Butler Jánosnak a' magyar Ludovica katonai intézetre tett ajánlata törvénybe iktattatik.

Az Ország Rendei hálás érzéssel vették Bárdányi gr. Butler Jánosnak a' magyar Ludovica katonai intézetre tett jeles hazafiai adakozását, mely szerint az 1812: 2dik törvényczikkelyben említett előbbeni ajánlásán felül, most ujlag az intézet javára 126,666 forintot 's 40 krajczárt lekötelezett, 's ez által összesen 20 ifjunak ezen intézetbe leendő fölvetelére 's neveltetésére országos végzés szerint megkívántató állandó tőkét alapított meg; felosztván az ezekre nézve minden valláskülönbség nélkül leendő bemutatási just, a' következő vármegyék között oly módon; hogy Heves vármegye két, Ung két, Pest két, Nógrád két, Bihar két, Borsod két, Szabolcs két, Gömör egy, Zemplény egy, Abauj egy, Torna egy, Bereg egy, 's Ugocsa egy, ifjat mutathassanak be. — Hogy tehát illy ritka példájú és követésre méltó hazafiai buzgóságnak örök emléke fenmaradjon, ezen ajánlást ó felségének kegyelmes hozzájárultával az Ország Rendei e' jelen törvényczikkelybe iktatják.

XLI. Törvényczikkely. A' Pesten országos költségen felállítandó nemzeti Játékszínról.

A' jól elrendelt játékszínról a' nemzeti kifejlődésre, a' nyelvpallérozásnak előmozdítására, és az erkölcsiességnek ez által is bővebb kimivelésére az Országos Rendei által elismert jótékony hatása tekintetéből, Pesten felállítandó ohajtott nemzeti játékszínre nézve határoztatik:

A' Buda és Pest közt felállítandó híd tárgyában kirendelt országos küldöttség megbizatik: hogy ó es. kir. főhercezségének az Ország Nádorának elnöksége alatt, figyelembe véve a' Pesten építésben levő színház környülményeit, egy nemzeti díszes játékszín tervét az ahoz kívántató költségi számolással kidolgozza, és a' hazafiakat ezen czélra teendő adakozásokra a' törvényhatóságok útján, és közvetlen is felszólítván, ha elegendő pénzt szerezhet a' nemzeti játékszín Pest városában, es. kir. főhercezsége az Ország Nádora által e' végre kijelelt nemzeti tulajdonná örömmel fogadott és magyar játékszín-építésre ezennel szánt toltan, létre hozza; ha hogy pedig reménylett sikert nem érhetne, ezen nemzeti kívánságnak mi módon lehető legezéllirányosabb eszközölhetése iránt jövő országgyűlésre kimerítő javaslatot adjon.

XLII. Törvényczikkely. A' tébolyodottak intézetére tett ajánlásokról. Az elméjükben háborodott szerencsétlenség ápolására

tett azon emberszerető ajánlás, mely szerint gr. Nádaady Paulai Ferencz, vácsi püspök, hajdan Váczon volt Theresianumnak épületét, mely később Ludovicum katonai intézet tulajdonává lett, megvevén, azt jótévéleg a' fen elöadott czélra ajándékozta; — ugy szinte Gáspárik Kázmér vácsi káptalan követének nevezett épület felkészítésére ezer pengő forintban tett adakozása, az érdem méltó emlékezetűl törvénykönyvbe iktattatnak.

XLIII. Törvényczikkely. 1681ki 55ik törvényczikkely világosittatik.

Vas vármegyében kebeleztetett Orségi kerület lakosai kiváltságos jusaiktól állítólag történt erőszakos megfosztatása iránti panaszainak bírói elintéztetése végett, az 1681: 55. törvényczikkely rendelete aképp világosittatik, hogy a' panaszokodók igazaiik bebizonyítását rendes törvény útján eszközölhessék; minek könnyebbitése végett ügyöket a' korona ügyvéde pártolása alá veendi.

XLIV. Törvényczikkely. A' mostani Országgyűlés költségeinek szabad ajánlasképen a' nemesi rend által viseléséről.

1. §. Ezen országgyűlésnek különben a' vármegyék házi pénztárai által viselni szokott minden költségeit, csupán ezen esetre, és minden innen származtatandó következők nélkül szabad ajánlasképen egyedül a' nemesi rend, és azok, kiket a' törvény azon nevezet alá foglalva ért, fogják viselni; ez alul azokat sem vevén ki, kik vagy magok személyesen, vagy mások által vannak ez országgyűlésen jelen, sőt még azokat sem, kik magok követségi tiszttel vannak leruházva.

2. §. Ugyanazon mostani országgyűlési költségeket minden egy egy vármegye egyedül csak saját követei részére fogja kiszolgáltatni; a' napi fizetéseknek a' közelebb mult országgyűlésen meghatározott mennyisége a' jelenvalóra is megállapítván.

3. §. Ezen országgyűlési költségeknek személyenként való kivetése kulcsát 's beszedése módját mindazáltal a' vármegyék közönségei fogják elrendelni; azokat pedig, kik az általok meghatározott kivetés szerint a' törvényhatóságok által kiszabandó határidő alatt, eleget tenni nem akarnának, az 1807ki 2ik törvényczikkely 17ik szakasza szerint, a' fizetésre törvényes úton szorítani.

4. §. Horvátországra is hasonlóul kiterjesztetik ezen törvény rendelkezése, szabadon fenmaradván azon felosztásbeli mód, mellyel az ország az ajánlások, és segedelmek több egyéb eseteiben is köz gyűléseiben ekoráig élt; egyébiránt a' kir. városokra, és külön portákkal bíró több törvényhatóságra nézve, saját követeik iránt az eddig gyakorlott szokás meg fog tartatni.

XLV. Törvényczikkely. A' perek folyamatáról.

A' perek gyorsabb folyamatának eszközöltetése végett ezen tárgyban teendő bővebb intézkedésig rendeltetik:

1. §. A' jövő országgyűlés alatt a' kir. udvari főtörvényszékeknek, és a' báni táblánál a' büntető, tiszti, ügyvédi és választó perek, nem különben a' szegények, özvegyek, árvák felebbvitt polgári perek, és ezen megnevezett pereknek a' felvetelben való elsőbbségök mellett, minden egyéb polgári feljebbvitt perek, vizsgálat alá vétetnek, a' hozott ítéletek kihirdettetnek 's végrehajtatnak; még pedig a' kir. tábla ezen perekre nézve két tanácsban fog ítéltetni.

2. §. Minden egyéb ítélőszékre nézve az 1830ik évi edik törvényczikkely 1. §ban foglalt rendelkezés a' jövő országgyűlés ideje alatt is kiterjesztetik.

3. §. Hogy pedig országgyűlésen kívül, az összegyűlt perek gyorsabb elíteltetése eszközöltessék, mindennemű feljebbvitt per a' kir. táblánál két tanácsban fog ítélet alá vétetni — ezen táblának elnöke által a' törvényszakas kezdetével mind a' két tanácshoz, azokban egész törvényszak alatt változtatlanul megmaradó, és elegendő tagok ne-

vezetvén ki; a' kir. tábla tagjai számának ezentekintetből szükségessé vált neveltetéséről, ő Felsőge kegyelmesen fog gondoskodni.

XLVI. Törvényczikkely. A' néhai báró Hiller János, báró Rosen András, és báró Pley András által eddig le nem fizetett hazafiúsítási taksa-rész elengedéséről.

Az Ország Rendei méltó tekintetbe vévén azon jeles érdemeket, mellyekkel az 1802iki 34dik törvényczikkely erejével, az utóbbi török háború alkalmakor szerzett érdemeiért, fél taksa-fizetéssel magyar hazafiúsítást nyert néhai báró Hiller János, cs. kir. fegyvertár-mester, és hadivézer, az említett törvényczikkely alkotása utáni időkben folytatott háborúkban is, és jelesen az ország koronája szaván-tuli és tengerparti birtokainak visszaszerzésekor magát kitündöklőleg megkülönböztette.

1. §. Azon 2500 forint, mellyet néhai báró Hiller János a' feljebb említett törvényczikkely által reá hártott fél taksából életében ki nem fizetett, fiainak úgymint ön személyekben is polgári és katonai hasznos szolgálatokat tett, báró Hiller Erneszt Gedeonnak, Józsefnek és Gundakernek általánosan és végképen elengedtetnek. Továbbá

2. §. Báró Rosen András, cs. kir. aranykulcsos, és máltai vitéz, is azon 500 darab arany lefizetésétől, mellyekkel az 1827ki 44dik törvényczikkely által reá hártott fél taksa fejében eddig tartozásban volt, körülményeinek közbenjött változása miatt felmentetik. Végre

3. §. Báró Pley András, cs. kir. altábornagynak, és fő udvari építési-igazgatónak is, ki az 1827 ki 44dik törvényczikkely erejével a' hazafiúsítottak sz* nába már bevételt, a' mondott törvényczikkely által reá hártott azon fél taksa, mellyet különben megfizetni köteles volt, bevételé ideje óta is szerzett jeles érdemeinek tekintetbe vételével, elengedtetik.

XLVII. Törvényczikkely. Gr. Leiningen-Westerburg Augustz; Burgberg du Mont Beaufort Ágoston; báró Montbach Fridrik; báró Stvrtnik Ágoston; Niesner József; gr. Brigido Pál; báró Jöchlinger Felix; Sternfeld János; Sardagna János; báró Paccassi János és testvérei; báró Gerstaecker Venczel; báró Bibra Károly Fridrik; Reissig Lajos Keresztely; báró Pöck János és Peregrin hazafiúsítási bevételükéről.

Az Ország Rendei a' háborúban és békekességben mind saját, mind az ősök által szerzett érdemekre való tekintetnél fogva

1. §. Gróf Leiningen-Westerburg Augustz, Mária Therézia, orosz cs. sz. György 4dik osztályú, és francia kir. sz. Lajos katonarendek vitézét, cs. kir. aranykulcsost, altábornagyot 's az erdélyi 31ik sorszámu gyalogezred tulajdonosát, 's testvéreinek fiát, gr. Leiningen-Westerburg Keresztely említett ezredbeli századost;

2. §. Burgberg du Mont-Beaufort Ágoston, cs. kir. közönséges statuspénztári tisztet, testvéreivel, úgymint Burgberg du Mont-Beaufort Jánossal, a' báró Trapp nevét viselő 25ik sorszámu gyalog ezredbeli hadnaggal 's Burgberg du Mont-Beaufort Ignácczal, a' temesvári kir. főpostahivatal ellenőrjével;

3. §. Báró Montbach Fridrik, cs. kir. aranykulcsost, Leopold cs. jeles Rendének, valamint az orosz cs. sz. Vladimir, és a' szicilliai kir. érdemrendek vitézét, 's herczeg Lichtenstein János nevét viselő 7ik sorszámu magyar lovas ezredbeli századost;

4. §. Báró Stvrtnik Ágostont, a' Mária Therézia és Bajor József rendek vitézét, az orosz sz. Vladimir katonai rend közép-keresztését, cs. kir. general-örnagyt, 's a' budai várerősség kormányzóját;

5. §. Graevenbergi Niesner Józsefet, a' szász herczeg Frid. II. nevét viselő vasas ezred ezredését;

6. §. Gróf Brigido Pál, cs. kir. aranykulcsost, a' Leopold cs. és máltai vitézi rend keresztését, 's cs. kir. fő örmestert;

7. §. Báró Jöchlinger Felix, cs. kir. aranykulcsost, és lovas kapitányt;

8. §. Sternfeld János cs. kir. alezredest, és egy gránátos zászlóalj kormányzóját;

9. §. Meanbergi és Hohensteini Sardagna János, cs. kir. kapitányt;

10. §. Báró Paccassi Jánost, a' Sándor cs. nevét viselő 2ik számu magyar gyalog ezred több vitézi renddel megtisztelt ezredes-kapitányát, 's ennek magyar gyalog ezredében szolgáló testvéreit, úgymint: báró Paccassi Károly, cs. kir. kapitányt 's báró Paccassi József, és báró Paccassi Henrik, cs. kir. főhadnagyokat;

11. §. Simploni báró Gerstaecker Venczel, cs. kir. nyugalmazott örnagyt, a' Mária-Therézia katonai rend vitézét;

12. §. Báró Bibra Károly Fridrik cs. kir. aranykulcsost és alezredest;

13. §. Reissig Lajos Keresztely, cs. kir. nyugalmazott lovas kapitányt. Végre

14. §. Báró Pöck Jánost, a' fens. főherczeg Albrecht nevét viselő 44ik sorszámu gyalog ezredbeli alezredest, és testvérjét báró Pöck Peregrint, a' cs. kir. mérnök-testnél örnagyt; — és pedig az eddig előszámáltakat mindnyájokat az egész taksa elengedésével, az ország hazafiúsított nemesei közzé, ő felsőge kegyelmes hozzá járulásával, törvényes maradékaikkal együtt bevették.

XLVIII. Törvényczikkely. Báró Mandel Lajos és Pidoll Károly, az ország hazafiúsított nemesei közé lett bevételéről.

A' katonai megkülönböztetett érdemek és polgári hasznos szolgálatok méltó tekintetbe vételével

1. §. Báró Mandel Lajos cs. kir. aranykulcsos, volt lovas százados, 's a' stíriai és karniöldi rendek tagja, és

2. §. Quintenbachi Pidoll Károly cs. kir. udv. tan. 's a' fő hadi-tanácsnal előterjesztő, és pedig mind a' ketten a' fél taksa elengedésével, törvényes maradékaikkal együtt, ő felsőge kegyelmes hozzá járulásával az ország hazafiúsított nemesei közé bevételtek, és minekutána az 1830ki 17ik törvényczikkely rendeletének eleget tettek, törvénybe iktattattak.

XLIX. Törvényczikkely. Vivenot Rudolf és Eduárd testvérek hazafiúsításáról.

Az Ország Rendei azon buzgó szeretetnek, mellyel a' magyar Nemzet fejedelmeinek szentséges személyök iránt viseltetik, úgy az ész és tudomány által szerzett érdemek becsben tartásának is újabb bizonyító jelét akarván adni,

1. §. Egyenesen a' kir. Felső, és dicső emlékeztető Atyjának személyeik iránt magát jelesen érdemesített néhai Vivenot Domokos orvosnak két fiát, úgymint Vivenot Rudolf és Eduárd testvéreket, minden taksafizetés nélkül, törvényes maradékaikkal együtt, az ország hazafiúsítottai közé bevették.

Befejezés. Mi tehát említett Híveinknek, az Uraknak, Egyházi Főrendeknek, Ország Zászlósi és Nagyainak és Nemeseinek 's érdeklött Magyarországunk, 's hozzá tartozó részek többi Karainak és Rendének alázatos könyörgésüket 's esedezésüket kegyesen meghallgatván 's kegyelmesen elfogadván, minden az előre bocsátott módon Előnkbe terjesztett fenjelelt törvényczikkelyeket ezen levelünkbe szórul szóra beiktattatni és beiratni rendeltettük 's azokat és azokban foglaltakat, összesen és egyenként helybenhagyottaknak, tetszőknek és fogadottaknak vallván, azokhoz ki-

rdlyi megegyezésünket, úgyszintre hozzájárulásunkat adtuk: 's azokat hasonlóan királyi hatalmunkkal jóvá hagytuk, elfogadtuk, helybenhagytuk, és megerősítettük; a' fennmondott hív Karokat és Rendeket bizonyosakká tevén, hogy mindeneket, mik a' fen beiktatott törvényczikkelyekben foglaltatnak, mind Mimagunk megtartani, mind más bármelly híveink által megtartatni fogjuk; valamint azokat ezen levelünk erejével 's bizonyosságával elfogadjuk, jóvá és helybenhagyjuk 's megerősítjük. Költ valóban kedvelt hívünknek tek. és nagys. gr. Revisnyei Reviczky Ádám, sz. István ap. király jeles Rend. nagykeresztes vitéze, úg. Leopold cs. rendének vitéze, 's a' sz. Móríc és Lázár szardíniai kir. rend gyémántos nagykeresztes vitéze, aranykulcsosunk és valóságos belső titkos tanácsosunk, Magyarországunkban kir. Udvarunk főmestere, Borsod vármegye főispánja, nem különben ugyanazon Magyarországunkban udvari, úg. sz. István ap. kir. jeles rendjebeli Kancellárunk kezei által szabad kir. Pozsony városunkban Pünköszt hava 2dik napján az Urnak 1836ik, Magyar, Cseh és többi országunkban uralkodásunk 2ik esztendejében: főtiszt tisztel., és Krisztusban tisztelt atyák (az esztergami érsekségi szék üres levén) Klobusiczi Klobusiczky Péter, a' kalocsai 's báciai egyházasan egyesült, Felső-óri Pyrker János László, az egri főszentegyházak érsekei, — Vulkán Sámuel egyesült görög szertartásu nagyváradi, Vurum József nyitrai, Tarkovics Gergely egyesült görög szertartásu eperjesi, négyesi báró Szepešy Ignác pécsi, Kopácsy József veszprémi, Fogaras-földi örökös gr. Nádasdy Paulai Ferencz váci, Bélik József szepeši, Belánszky József besztercze-bányai, Bóle András szombathelyi, Lajcsák Ferencz nagyváradi diák szertartásu; Juranich Antal győri, Tusnádi Kovács Miklós erdélyi, Hám János

szathmári, Scitovszky János rozsnói, Alagovich Sándor zágrábi, Palugyai és Bodafalvi Palugyay Imre kassai, Barlabasseveczi Ose-govich Imre, szegniai és modrusi vagy korbáviai, Smitziklas Gábor görög egyesült szertartásu körösi, Lonovics József csanádi, Kukovich József boszniai, vagy is diákovári és szerémi (a' munkácsi egyesült görög szertartásu és székes-fejérvári székek üresek levén) Jordánszky Elek felszentelt tinníniai, Gojzesti Madarassy Ferencz választott anzária, Kollár István választott tribuniczai, Marich János választott skutarii, Haulik György választott prisztinai, Reiner Károly választott vovadrai, Kis-szlatinai Durcsák János szardiczi, Sztankovics Keresztelő János választott bozsonyi, Ocskai Ocskay Antal választott bácia, Nádas Terztyánszky Imre választott fári, Habel Xav. Ferencz választott dulmai, egyházak püspökei, az Isten egyházait szerencsésen kormányozván; továbbá fels: ausztriai főg. József ur Magyarországunk Nádora, és kir. Helytartónk, továbbá tek. és nagys. Cziráki és Dienesfalvi Cziráky Antal Országunk bírása, báró Vlasits Ferencz Horvát, Dalmát és Tótországink bánja, Erdődi és Vöröskői örökös gr. Pálffy Fidel tárnok, Vásáros-Naményi báró Eötvös Ignác főpohárnok, Fogaras-földi örökös gr. Nádasdy Mihály főkamara, Illésházy gr. Illésházy István Trencseny örököse, főasztalnok, fennemlített Revisnyei gr. Reviczky Ádám főudvari, Vázsonykői gr. Zichy Ferencz főlovászmesterink, Mihálydi báró Splényi Ignác magyar nemea testőrző seregünk kapitánya; Vicsapi báró Malonyay Nep. János Aloiz kir. főajtónálló-mesterünk, és Erdődi gr. Pálffy Ferdinánd, Vöröskőnek örököse, pozsonyi gr. levén, 's többen mások gyakran említett Magyarországunk vármegyéit és méltóságait tartván.

FERDINÁND m. k.

P. H.

Gróf REVICZKY ADAM m. k.

BARTAL GYÖRGY m. k.

Vármegye, 's osztályozatja	Szám- földben		Rétben
	Hold	Ka- száló	
Három osztályrend:			
Abauj.	(1ső rendű osztályban . . . . .)	22	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	24	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	26	
A' rétekre nézve:			
	Hol sarjút kaszálni lehet		6
	Hol sarjút kaszálni nem lehet		8
Négy osztályrend:			
Arad.	(1ső rendű osztályban . . . . .)	26	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	28	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	30	
	(4ik rendű osztályban . . . . .)	32	
A' rétekre nézve:			
	Hol mindig kaszáltatik a' sarjú		8
	Hol ritkán kaszáltatik a' sarjú		10
	Hol soha sem kaszáltatik a' sarjú		12
Négy osztályrend:			
Arva.	(1ső rendű osztályban . . . . .)	24	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	26	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	32	
	(4ik rendű osztályban . . . . .)	40	
A' rétekre nézve:			
	Hol sarjút kaszálni lehet		6
	Hol sarjút kaszálni nem lehet		8
Négy osztályrend:			
Ecs.	(1ső rendű osztályban . . . . .)	32	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	34	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	36	
	(4ik rendű osztályban . . . . .)	38	
A' rétekre nézve:			
	Minden osztály iránti különbség nélkül		22
Három osztályrend:			
Baranya.	(1ső rendű osztályban . . . . .)	22	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	24	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	26	
A' rétekre nézve:			
	Hol mindig kaszáltatik a' sarjú		8
	Hol ritkán kaszáltatik a' sarjú		10
	Hol soha sem kaszáltatik a' sarjú		12
Négy osztályrend:			
Bors.	(1ső rendű osztályban . . . . .)	18	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	20	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	22	
	(4ik rendű osztályban . . . . .)	24	
A' rétekre nézve:			
	Hol sarjút kaszálni lehet		6
	Hol sarjút kaszálni nem lehet		8
Három osztályrend:			
Békés.	(1ső rendű osztályban . . . . .)	34	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	36	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	38	
A' rétekre nézve:			
	Minden osztály iránti különbség nélkül		22
Öt osztályrend:			
Bereg.	(1ső rendű osztályban . . . . .)	18	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	20	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	22	
	(4ik rendű osztályban . . . . .)	24	
	(5ik rendű osztályban . . . . .)	28	
A' rétekre nézve:			
	Hol mindig kaszáltatik a' sarjú		8
	Hol ritkán kaszáltatik a' sarjú		10
	Hol soha sem kaszáltatik a' sarjú		12

Vármegye, 's osztályozatja	Szám- földben		Rétben
	Hold	Ka- száló	
Négy osztályrend:			
Bihar.	(1ső rendű osztályban . . . . .)	26	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	28	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	30	
	(4ik rendű osztályban . . . . .)	32	
A' rétekre nézve:			
	Hol mindig kaszáltatik a' sarjú		8
	Hol ritkán kaszáltatik a' sarjú		10
	Hol sohasem kaszáltatik a' sarjú		12
Négy osztályrend:			
Borsod.	(1ső rendű osztályban . . . . .)	26	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	28	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	30	
	(4ik rendű osztályban . . . . .)	32	
A' rétekre nézve:			
	Hol mindig kaszáltatik a' sarjú		8
	Hol ritkán kaszáltatik a' sarjú		10
	Hol soha sem kaszáltatik a' sarjú		12
Két osztályrend:			
Csanád.	(1ső rendű osztályban . . . . .)	36	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	38	
A' rétekre nézve:			
	Minden osztály iránti különbség nélkül		20
Három osztályrend:			
Csongrád.	(1ső rendű osztályban . . . . .)	34	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	36	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	38	
A' rétekre nézve:			
	Minden osztály iránti különbség nélkül		22
Három osztályrend:			
Esztergom.	(1ső rendű osztályban . . . . .)	20	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	22	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	24	
A' rétekre nézve:			
	Hol mindig kaszáltatik a' sarjú		6
	Hol ritkán kaszáltatik a' sarjú		8
	Hol sohasem kaszáltatik a' sarjú		10
Három osztályban:			
Fejér.	(1ső rendű osztályban . . . . .)	22	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	24	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	26	
A' rétekre nézve:			
	Hol mindig kaszáltatik a' sarjú		8
	Hol ritkán kaszáltatik a' sarjú		10
	Hol sohasem kaszáltatik a' sarjú		12
Négy osztályrend:			
Gömör.	(1ső rendű osztályban . . . . .)	24	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	26	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	28	
	(4ik rendű osztályban . . . . .)	32	
A' rétekre nézve:			
	Hol mindig kaszáltatik a' sarjú		8
	Hol ritkán kaszáltatik a' sarjú		10
	Hol sohasem kaszáltatik a' sarjú		12
A' kishonti kerületben pedig:			
Három osztályrend.			
	(1ső rendű osztályban . . . . .)	18	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	20	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	22	
A' rétekre nézve:			
	Hol sarjút kaszálni lehet		6
	Hol sarjút kaszálni nem lehet		8

Vármegye, 's osztályozatja	Szántó- földben	Rétben
	Hold	Ka- száló
Három osztályrend:		
(1ső rendű osztályban . . . . .)	22	
Somogy. (2ik rendű osztályban . . . . .)	24	
(3ik rendű osztályban . . . . .)	26	
A' rétekre nézve:		
Hol mindig kaszáltatik a' sarjú		8
Hol ritkán kaszáltatik a' sarjú		10
Hol soha sem kaszáltatik a' sarjú		12
Négy osztályrend:		
(1ső rendű osztályban . . . . .)	16	
Soprony. (2ik rendű osztályban . . . . .)	18	
(3ik rendű osztályban . . . . .)	20	
(4ik rendű osztályban . . . . .)	22	
A' rétekre nézve:		
Hol sarjút kaszálni lehet		6
Hol sarjút kaszálni nem lehet		8
Három osztályrend:		
(1ső rendű osztályban . . . . .)	23	
Szabolcs. (2ik rendű osztályban . . . . .)	30	
(3ik rendű osztályban . . . . .)	32	
A' rétekre nézve:		
Hol mindig kaszáltatik a' sarjú		8
Hol ritkán kaszáltatik a' sarjú		10
Hol soha sem kaszáltatik a' sarjú		12
Három osztályrend:		
(1ső rendű osztályban . . . . .)	18	
Szala. (2ik rendű osztályban . . . . .)	20	
(3ik rendű osztályban . . . . .)	22	
A' rétekre nézve:		
Hol sarjút kaszálni lehet		6
Hol sarjút kaszálni nem lehet		8
Négy osztályrend:		
(1ső rendű osztályban . . . . .)	26	
Szatmár. (2ik rendű osztályban . . . . .)	28	
(3ik rendű osztályban . . . . .)	30	
(4ik rendű osztályban . . . . .)	32	
A' rétekre nézve:		
Hol mindig kaszáltatik a' sarjú		8
Hol ritkán kaszáltatik a' sarjú		10
Hol soha sem kaszáltatik a' sarjú		12
Négy osztályrend:		
(1ső rendű osztályban . . . . .)	22	
Szepes. (2ik rendű osztályban . . . . .)	24	
(3ik rendű osztályban . . . . .)	26	
(4ik rendű osztályban . . . . .)	30	
A' rétekre nézve:		
Hol mindig kaszáltatik a' sarjú		8
Hol ritkán kaszáltatik a' sarjú		10
Hol soha sem kaszáltatik a' sarjú		12
Ezen vármegyében négy rendű, t. i. egész, fél, fertály, és nyolczad telkek találtat- nak, mi szerint abban semmi osztály- rendnek helye nem levén, egy egész- telkes jobbágy birni fog		
Temes.		
holdat		
Szántóföldben	24	
Rétben	6	
Közlegelőben	3	
Belső telki járandóságban	1	
Összesen	34	
Egy féltelkes jobbágy:		
Szántóföldben	12	
Rétben	4	
Közlegelőben	2	
Belső telki járandóságban	1	
Összesen	19	
Egy fertálytelkes jobbágy:		
Szántóföldben	6	
Rétben	3	
Közlegelőben	1	
Belső telki járandóságban	1	
Összesen	11	

Vármegye, 's osztályozatja	Szántó- földben	Rétben
	Hold	Ka- száló
Egy nyolczadtelkes jobbágy a' körülállásokhoz képest akár rétben akár		
Temes. Szántóföldben	5	
Közlegelőben	1	
Belső telki járandóságban	1	
Összesen	7	
Némelly helyeken pedig . 8		
Három osztályrend:		
(1ső rendű osztályban . . . . .)	22	
Tolna. (2ik rendű osztályban . . . . .)	24	
(3ik rendű osztályban . . . . .)	26	
A' rétekre nézve:		
Hol mindig kaszáltatik a' sarjú		8
Hol ritkán kaszáltatik a' sarjú		10
Hol soha sem kaszáltatik a' sarjú		12
Négy osztályrend:		
(1ső rendű osztályban . . . . .)	26	
Torna. (2ik rendű osztályban . . . . .)	28	
(3ik rendű osztályban . . . . .)	30	
(4ik rendű osztályban . . . . .)	32	
A' rétekre nézve:		
Hol mindig kaszáltatik a' sarjú		8
Hol ritkán kaszáltatik a' sarjú		10
Hol soha sem kaszáltatik a' sarjú		12
Ezen vármegyében négy rendű, t. i. egész, fél, fertály, és nyolczad telkek talál- tatnak, mi szerint abban semmi osztály rendnek helye nem levén, egy egész telkes jobbágy birni fog		
Torontál.		
holdat		
Szántóföldben	24	
Rétben	6	
Közlegelőben	3	
Belső telki járandóságban	1	
Összesen	34	
Egy féltelkes jobbágy:		
Szántóföldben	12	
Rétben	4	
Közlegelőben	2	
Belső telki járandóságban	1	
Összesen	19	
Egy fertálytelkes jobbágy:		
Szántóföldben	6	
Rétben	3	
Közlegelőben	1	
Belső telki járandóságban	1	
Összesen	11	
Egy nyolczadtelkes jobbágy a' körülállásokhoz képest akár rétben akár		
Szántóföldben	5	
Közlegelőben	1	
Belső telki járandóságban	1	
Összesen	7	
Némelly helyeken pedig . 8		
Négy osztályrend:		
(1ső rendű osztályban . . . . .)	16	
Trencsény. (2ik rendű osztályban . . . . .)	18	
(3ik rendű osztályban . . . . .)	20	
(4ik rendű osztályban . . . . .)	22	
A' rétekre nézve:		
Hol sarjút kaszálni lehet		6
Hol sarjút kaszálni nem lehet		8
Három osztályrend:		
(1ső rendű osztályban . . . . .)	16	
Turóc. (2ik rendű osztályban . . . . .)	18	
(3ik rendű osztályban . . . . .)	22	
A' rétekre nézve:		
Hol sarjút kaszálni lehet		6
Hol sarjút kaszálni nem lehet		8

Vármegye, 's osztályozatja		Szántó- földben	Rétben
		Hold	Ka- száló
Három osztályrend:			
Ugoesa.	(1ső rendű osztályban . . . . .)	20	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	22	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	24	
A' rétekre nézve:			
Hol mindig kaszáltatik a' sarjú			8
Hol ritkán kaszáltatik a' sarjú			10
Hol soha sem kaszáltatik a' sarjú			12
Négy osztályrend:			
Ung.	(1ső rendű osztályban . . . . .)	20	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	22	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	24	
	(4ik rendű osztályban . . . . .)	26	
A' rétekre nézve:			
Hol mindig kaszáltatik a' sarjú			8
Hol ritkán kaszáltatik a' sarjú			10
Hol soha sem kaszáltatik a' sarjú			12
Három osztályrend:			
Vas.	(1ső rendű osztályban . . . . .)	18	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	20	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	22	
A' rétekre nézve:			
Hol sarjút kaszálni lehet			6
Hol sarjút kaszálni nem lehet			8
Három osztályrend:			
Veszprém.	(1ső rendű osztályban . . . . .)	22	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	24	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	26	
A' rétekre nézve:			
Hol mindig kaszáltatik a' sarjú			6
Hol ritkán kaszáltatik a' sarjú			8
Hol soha sem kaszáltatik a' sarjú			10
Négy osztályrend:			
Zemplény.	(1ső rendű osztályban . . . . .)	20	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	22	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	24	
	(4ik rendű osztályban . . . . .)	26	
A' rétekre nézve:			
Hol mindig kaszáltatik a' sarjú			6
Hol ritkán kaszáltatik a' sarjú			8
Hol soha sem kaszáltatik a' sarjú			10
Négy osztályrend:			
Zólyom.	(1ső rendű osztályban . . . . .)	18	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	20	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	22	
	(4ik rendű osztályban . . . . .)	24	
A' rétekre nézve:			
Hol sarjút kaszálni lehet			6
Hol sarjút kaszálni nem lehet			8
Három osztályrend:			
Pozsega.	(1ső rendű osztályban . . . . .)	24	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	32	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	40	
A' rétekre nézve:			
Minden osztályrendre nézve			8
Következők a' horvátországi vármegyék,			
's jelesen a' podravai kerületben			
Négy osztályrend:			
Kőrös.	(1ső rendű osztályban . . . . .)	12	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	14	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	16	
	(4ik rendű osztályban . . . . .)	18	
A' rétekre nézve:			
Hol mindig kaszáltatik a' sarjú			6
Hol ritkán kaszáltatik a' sarjú			8
Hol soha sem kaszáltatik a' sarjú			10
A' verboczi kerületben			
Négy osztályrend:			
(1ső rendű osztályban . . . . .)	16		
(2ik rendű osztályban . . . . .)	18		
(3ik rendű osztályban . . . . .)	20		
(4ik rendű osztályban . . . . .)	22		
A' rétekre nézve:			
Mint feljebb a' podravai kerületben.			

Vármegye, 's osztályozatja		Szántó- földben	Rétben
		Hold	Ka- száló
Kolon hegyén (Montis Claudii) fekvő helyekben			
Négy osztályrend:			
	(1ső rendű osztályban . . . . .)	18	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	20	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	22	
	(4ik rendű osztályban . . . . .)	24	
A' rétekre nézve:			
Mint feljebb a' podravai kerületben.			
's jelesen a' hegyen fekvő helyekben			
Három osztályrend:			
Varazsd.	(1ső rendű osztályban . . . . .)	12	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	14	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	16	
A' rétekre nézve:			
Hol mindig kaszáltatik a' sarjú			5
Hol ritkán kaszáltatik a' sarjú			7
Hol sohasem kaszáltatik a' sarjú			9
A' sikon fekvő helyekben			
Három osztályban:			
	(1ső rendű osztályban . . . . .)	14	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	16	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	18	
A' rétekre nézve:			
Hol mindig kaszáltatik a' sarjú			6
Hol ritkán kaszáltatik a' sarjú			8
Hol sohasem kaszáltatik a' sarjú			10
A' hegyi kerületben, 's Turopolja mezéjén, 's jelesen pedig a' zágrábi, sz. jános, szatvai, kulpán- innen, és kulpántuli járásokban			
Három osztályrend.			
Zágráb.	(1ső rendű osztályban . . . . .)	12	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	14	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	16	
A' rétekre nézve:			
Hol mindig kaszáltatik a' sarjú			5
Hol ritkán kaszáltatik a' sarjú			7
Hol sohasem kaszáltatik a' sarjú			9
A' tenger melléki 's a' hegyi járás helyeiben			
Négy osztályrend:			
	(1ső rendű osztályban . . . . .)	12	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	14	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	16	
	(4ik rendű osztályban . . . . .)	18	
A' rétekre nézve úgy mint feljebb a' hegyi kerületben.			
A' hegyaljai kerületben			
Három osztályrend:			
	(1ső rendű osztályban . . . . .)	14	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	16	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	18	
A' rétekre nézve:			
Hol mindig kaszáltatik a' sarjú			5
Hol ritkán kaszáltatik a' sarjú			7
Hol soha sem kaszáltatik a' sarjú			9
A' sikon fekvő kerületben			
Három osztályrend:			
	(1ső rendű osztályban . . . . .)	18	
	(2ik rendű osztályban . . . . .)	20	
	(3ik rendű osztályban . . . . .)	22	
A' rétekre nézve:			
Hol mindig kaszáltatik a' sarjú			6
Hol ritkán kaszáltatik a' sarjú			8
Hol sohasem kaszáltatik a' sarjú			10